

Kinnitatud
Tartu maavanema
29. märts 2010
korraldusega nr187
“Tartu maakonna
terviseprofili kinnitamine”

Tartu Maavalitsus

TARTU MAAKONNA TERVISEPROFIIL

TARTU 2010

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

1. ÜLDANDMED	7
1.1 PINDALA	7
1.2 RAHVASTIKU SOO- JA VANUSELINE JAOTUS	8
1.3. ASUSTUSTIHEDUS	10
1.4. RAHVASTIKU RAHVUSLIK JAOTUS	11
1.5 ELUSSÜNNID	12
1.5.1 Elussünnid soo järgi	1
1.6 ELUSSÜNNID EMA VANUSE JÄRGI	12
1.6.1 Sündimuse üldkordaja	13
1.6.2 Vanuskordaja 1000 naise kohta	14
1.7 ABORDID	14
1.7.1 Abortiivsuskordaja	15
1.8 SUITSETAMINE RASEDUSE AJAL	15
1.9 ESMASHAIGESTUMINE NAKKUSHAIGUSTESSE	16
1.10 SURMAD	16
1.11 SUREMUSKORDAJA VERERINGEELUNDITE HAIGUSTESSE	18
1.12 SUREMUSKORDAJA PAHALOOMULISTESSE KASVAJATESSE	18
1.13 SUREMUSKORDAJA VÄLISPÕHJUSTESSE	18
1.14 LOOMULIK IIVE	18
2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDESED VÕIMALUSED	22
2.1 TÖÖTURU SITUATSIOON	22
2.1.1 Keskmise brutopalk	22
2.1.2 Hõivatud	22
2.1.3 Majanduslikult aktiivsed ettevõtted	24
2.1.4 Töötus	26
2.2 TOIMETULEK	27
2.2.1 Ravikindlustus	27
2.2.2 Toimetulekutoetused	27
2.2.3 Puuetega inimesed	1
2.2.4 Sotsiaalteenused	28
2.3 KAASATUS KOGUKONNA TEGEVUSTESSE	30
2.3.1 Kogukonna motivaatorid	31
2.3.2 Elanike kaasamine	31
2.3.4 Kultuurielus osalemise võimalus	33
3. LASTE JA NOORTE TURVALINE NING TERVISLIK ARENG	35
3.1 ÕPILASTE ARV HARIDUSASUTUSTES	36
3.2. KOOLIKOHUSTUSE TÄITMINE	36
3.3 NOORTE SÜÜTEOD	37
3.4 MAAKONNA POOLNE INITSIAATIIV JA TOETUSED	38
LASTELE JA NOORTELE	38
3.5 LASTE JA NOORTEGA TEGELEVAD ASUTUSED	39
4. TERVISLIK ELU, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND	43
4.1 TERVIST EDENDAVATE TÖÖKOHTADEGA LIITUNUD	45
ASUTUSTE ARV	45
4.2 TERVIST EDENDAVATE LASTEAEDADE ARV	46
4.3 TERVIST EDENDAVATE KOOLIDE ARV	47
4.4 ÜLDKASUTATAVAD SPORDIRAJATISED JA TERVISERAJAD	48
4.4.1 Tartumaa spordibaasid/sportimisvõimalused	48

4.5 TRANSPORT JA TEEDEVÕRK	50
4.6 KESKKONNA MÕJURID	51
4.7 KURITEOD	52
4.7.1 Varavastased kuriteod	52
4.7.2 Isikuvastased kuriteod	52
4.8 LIIKLUSKURITEOD JA ÕNNETUSED	53
4.9 TULEKAHJUD.....	1
4.9.1 Tules hukkunute arv	55
4.10 KÕRGENDATUD RISKIGA OBJEKTID	55
4.11 JUHTUMIKORRALDUSSKEEMIDE OLEMASOLU	56
5. TERVISLIK ELUVIIS.....	57
5.1 TERVISEALASE TEABE KÄTTESAADAVUS.....	57
5.3 KÄITUMISTRENDID TUGINEDES RIIKLIKELE UURINGUTELE.....	60
5.3.1 Subjektiiivne tervise enesehinnang	60
5.3.2 Füüsiline aktiivsus.....	60
5.3.3 Ülekaalulised, rasvunud	61
5.3.4 Narkootiliste ainete tarbimine	61
5.3.5 Kondoomi kasutamine	62
5.3.6 Helkuri kasutamine	62
5.3.7 Turvavöö kasutamine	63
6. TERVISETEENUSED	64
6.1 TERVISHOIUTEENUSED	64
6.2 NÕUSTAMISTEENUSED	68
6.3 KUNI 2.a. LASTE HÕLMATUS IMMUNISEERIMISEGA	69
7.KOKKUVÕTE.....	70
8.TARTUMAAKONNA TERVISEPROFIILI KOOSTAMISEL OSALENUD.....	70

SISSEJUHATUS

Tervis on inimese elukvaliteedi üks alustalasid, mis määrab suuresti selle, kui hästi või halvasti ta oma eluga toime tuleb. Inimeste kollektiivne tervis määrab selle, kui terve on linn/vald või maakond ning veelgi edasi vaadates, kui terve on riik.

Tervist mõjutavad hulgaliselt tegureid, mis kutsuvad üksikisiku, grupi või rahvastiku tervises esile muutusi kas paremas või halvemas suunas.

Tervisemõjurite üldmõiste hõlmab endas suurt hulka tõendus põhiseid ja omavahel põimunud üksikmõjureid ning mõjurite kombinatsioone. Paljud teadurid on viimase veerandsaja aasta jooksul püüdnud selgitada tervisemõjurite kompleksset toimet. Nende poolt koostatud tervisemõjurite mudelid peegeldavad erinevaid tervise käsitlusi ning tõdemust, et tervis on mitmeti mõistatav ja kujuneb paljude erinevate mõjurite koostoimel.

Mõistmaks tervise ja tervisedenduse olemust ning planeerimaks tervist toetavaid sekkumisi peame teadma olulisemaid tervisemõjureid ja nende toimemehhanisme. (Kasmel ja Lipand 2007.)

Tänapäeval on tervist toetavate sekkumiste planeerimine üha enam päevakorral, samas esineb planeerimise protsessis mitmeid kitsaskohti.

Üheks suuremaks puuduseks paikkonna tervise sekkumiste planeerimisel on usaldusväärse info puudus. Paikkonnad ei oma sageli ülevaadet piirkonna tervislikust seisundist ja tervisemõjuritest ning enamasti käsitleb info, millega opereeritakse, üksikuid näitajaid, mis ei kajasta paikkonna tervikolukorda. Tervise tervikolukorrast ülevaate saamiseks ja tõendus põhiste sekkumiste planeerimiseks on oluline koostada paikkonna terviseprofiil.

Terviseprofiil on elanike tervise ja seda mõjutavate tegurite kvantitatiivne ja kvalitatiivne kirjeldus, mis määratleb tervise probleemid, sekkumist nõudvad valdkonnad ja vajalikud tegevused parema tervise saavutamiseks.

Terviseprofiili eesmärk:

- juhtida tähelepanu maakonnas tehtavate otsuste tervisemõjudele,
- tagada tervise arendamise temaatika integreerimine maakonna arengukavasse,
- anda terviseküsimatele laiem kõlapind nii elanike kui ka otsusetegijate hulgas,
- aktiveerida kogukonna liikmeid tegutsema paremate tervisetulemite saavutamiseks,
- luua eeldused rahvastiku tervise parendamiseks.

Terviseprofiili ülesanne:

- koondada tervist puudutav oluline info,
- selgitada välja terviseprobleemid ja –vajadused,
- selgitada välja tervist mõjutavad tegurid,
- selgitada välja tervise parendamist võimaldavad tegevused,
- stimuleerida tervisemuutusi,
- edendada valdkondadevahelist koostööd,
- anda avalikkusele, poliitikutele, erinevate valdkondade spetsialistidele ja otsusetegijatele kergesti arusaadaval viisil teavet tervisemõjuritest,
- muuta tervise temaatika nähtavamaks.

Terviseprofiili väljund:

- paikkonnal on olemas terviseprofiil ja tervisedenduse tegevuskava, mille alusel on võimalus taotleda erinevaid toetusi tervise sekkumiste elluviimiseks.
- paikkonnas toimub järjepidev ja jätkusuutlik tervisedenduse protsess.
- paikkonna terviseindikaatorite muutused positiivses suunas.

TARTU MAAKONNA ISELOOMUSTUS

Tartumaa asub kahe suure veekogu - Peipsi ja Võrtsjärve - vahel. Järvi ühendab maakonna üks maakonna sümboleist – Emajõgi, mis on Eesti ainus täies pikkuses laevatatav jõgi. Suur-Emajõgi on ajalooliselt olnud tähtis veeteed ja tal on eeldusi muutuda atraktiivseks turismiobjektiks.

Naabermaakondadeks on Tartumaale põhjas Jõgeva, läänes Viljandi ning lõunas Põlva ja Valga maakond. Maakonna idapiir Peipsi järves on ühtlasi ka riigipiiriks Venemaaga. Tartu maakond on Euroopa Liidu piirimaakond.

Tartumaa nägu:

Tartu linn – haridus, teadus, meditsiin, kultuur

Tartu maakond – põllumajandus, puidu- ja toidutööstus, haridus, kultuur

Pindalalt on Tartu maakond natuke suurem kui Luksemburg, moodustades 6% kogu Eesti territooriumist.

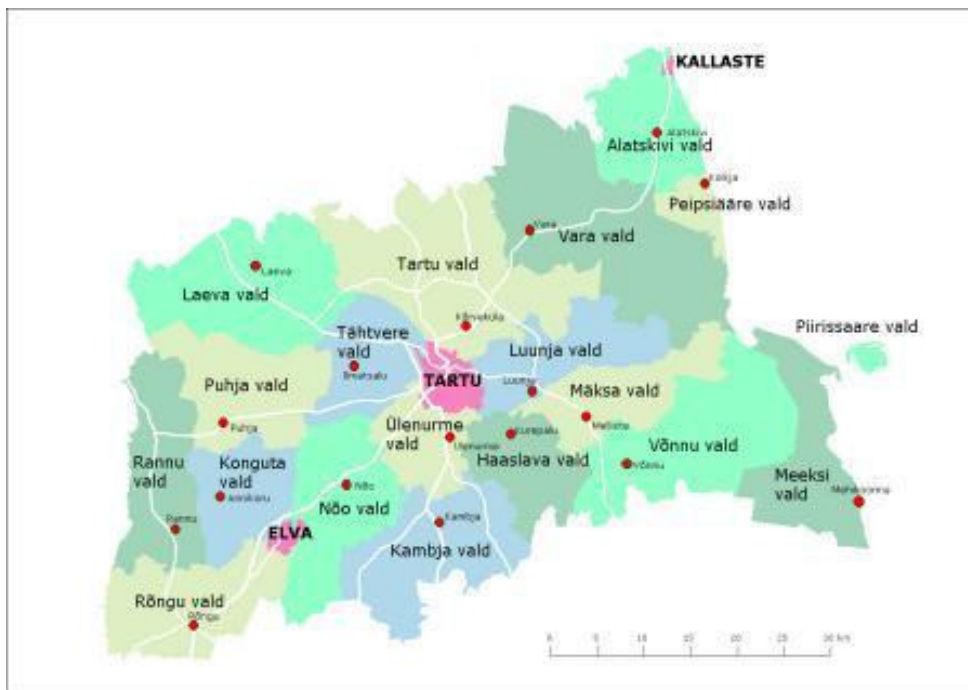
Maakonna suurim ulatus põhjast lõunasse on 51 km, idast läände 81 km ning kõige kaugemate punktide vahe kirdest edelasse ligikaudu 90 km ja loodest kagusse ligikaudu 85 km.

Tartu linnast kõige kaugem maakonna punkt on Piirissaar – ainuke asustatud saar Peipsi järves.

Tartu linn on maakonna administratiivne keskus, kus elab peaaegu 68 % maakonna rahvastikust. Tõmbekeskuseks on Tartu linn kogu Lõuna-Eestile.

Peale Tartu linna on maakonnas 2 väiksemat linna (Elva ja Kallaste), 22 alevikku ja 304 küla.

Kuna Tartu linn on üks maakonna omavalitsustest, kus valmib oma terviseprofiil, siis andmete analüüsimisel tervisemõjurite kaardistamisel on asetatud põhiorhk maakonna indikaatoritele.

joonis 1. Tartu maakond

Allikas: AS Andmevara

Rahvaarv 148 357 (01.01.2009)

Tartumaal elab 149 283 inimest, mis on 11,2% kõigist Eestimaa elanikest.

Tartumaa rahvaarv on aastate lõikes olnud stabiilne.

Suurenenud on elanike maakonnasisene ränne, mis seotud majanduskasvu tingimustes rajatud linnalähedaste väikeelamutest koosnevate uuselamurajoonidega. Iga kolmekümnes tartumaalane vahetas 2008. aastal elukohta, neist 49% maakonna sees.

Tänu rändele suurenes elanike arv eeskätt Tartu linna lähivaldades: Tartu vallas (+389), Ülenurme vallas (+319), Luunja vallas (+160), Haaslava vallas (+53), Kambja vallas (+40), Nõo vallas (+29) ja Tähtvere vallas (+26), kuid ka Rannu (+5) ja Konguta valdades (+1).

Tabel 1. Elanike arv Tartumaa omavalitsustes

Omavalitsus	Elanike arv		
	1.01.2006	1.01.2007	1.01.2008
Alatskivi vald	1504	1479	1445
Elva linn	6297	6253	6258
Haaslava vald	1777	1751	1777
Kallaste linn	1158	1116	1070
Kambja vald	2504	2457	2455
Konguta vald	1435	1410	1418
Laeva vald	930	896	879
Luunja vald	2677	2707	2887
Meeksi vald	772	741	727
Mäksa vald	1747	1741	1749
Nõo vald	3851	3837	3900
Peipsiääre vald	938	894	864
Piirissaare vald	104	100	96
Puhja vald	2479	2453	2426
Rannu vald	1828	1766	1740
Rõngu vald	3069	2997	2923
Tartu linn	99882	98165	98696
Tartu vald	5200	5156	5318
Tähtvere vald	2640	2619	2654
Vara vald	2072	2059	2068
Võnnu vald	1195	1156	1138
Ülenurme vald	4788	4996	5312
Maakond kokku	148847	146749	147800

TARTU MAAKONNA TERVISE JA TERVIST MÕJUTAVATE TEGURITE KAARDISTUS

1. ÜLDANDMED

1.1 PINDALA

Tartu maakond hõlmab enda alla 3089 km², mis on 6% kogu Eesti pindalast.

Tartumaa asub 58. põhjalaiuskraadil, umbes samal laiusel Permi, Tobolski, Juneau, Aberdeeni ja Göteborgiga. Talvisel pööripäeval kestab siin päev päiksetõusust loojanguni 6 tundi ja 22 minutit ning suvisel pööripäeval 18 tundi 20 minutit.

Ilm on Tartumaal sarnane Eesti keskmisega, ainult talved on veidi külmemad ja suved soojemad.

Võrreldes Eestimaa mitmete teiste piirkondadega on Tartumaal suhteliselt palju erinevaid maastikke. Siin on nii kuplilisi kui tasaseid alasid, palju on ka märgalasid - veerand maakonna territooriumist on soode all. Suurima osa Tartumaast moodustab Kagu-Eesti lavamaa – tasane lainjas ala, mida liigestavad rohked ürgorud.

Tartumaa veekogud kuuluvad Peipsi-Pihkva järve vesikonda, mis on Eesti suurim.

Tartu maakonnas on üle 400 vooluveekogu ning 99 looduslikku ja pais- või tehisjärve.

Tartumaa jääb Peipsi järve kaldale, mis oma 3555 km² pindalaga on Euroopa looduslike järvede hulgas suuruselt viiendal kohal. Veekogud jäätuvad enamasti detsembris, jääminek on aprilli alguses.

Tartumaa jõgedes-järvedes elab palju erinevaid kalaliike, sealhulgas angerjas ja lõhe.

aerofoto Tartu maakonnast

Tartumaal on Eestis KÕIGE, KÕIGE, KÕIGE

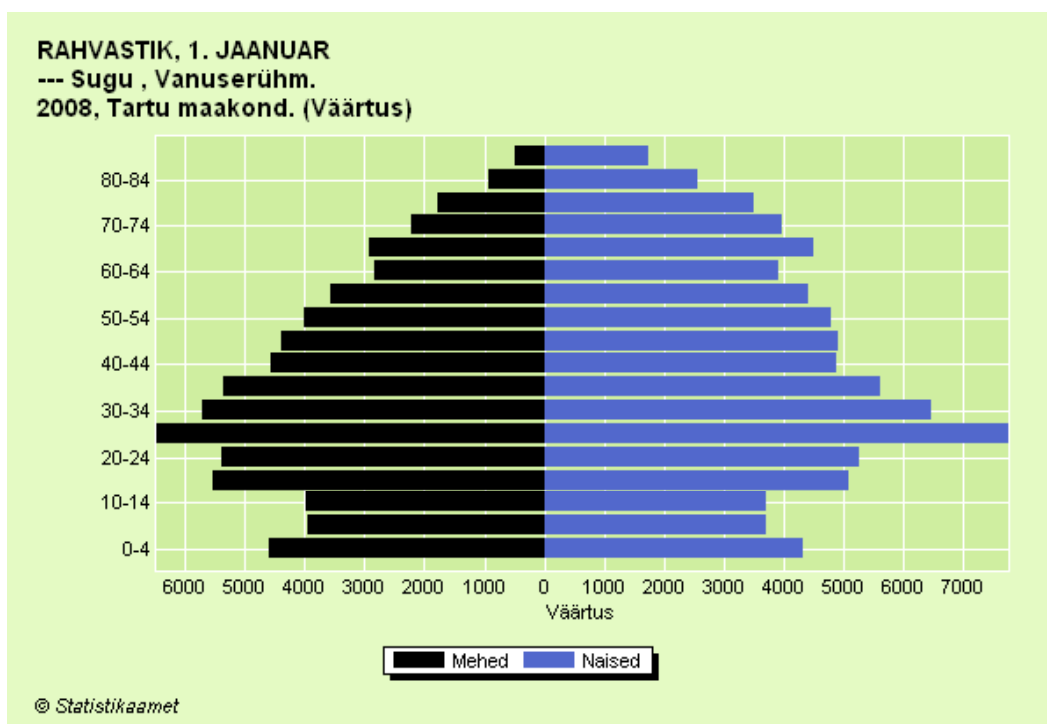
- kõige suurema rahvastiku tihedusega linn - Tartu (2 622,3 elanikku km²-l)
- suurim ja ainus klassikaline ülikool - Tartu Ülikool
- kõige rohkem üliõpilasi ja kõige rohkem teadlasi maakonna elanike arvust
- suurim meditsiinasutus - SA Tartu Ülikooli Kliinikum 3300 töötajaga
- võimsaim suusaüritus - Tartu Maraton
- kõige osavõturohkem sariüritus - Tartu Neliküritus (Tartu Maraton, rattaralli, ratta- ja jooksumaraton)
- ainus täispikkuses laevatatav jõgi - 100 km pikkune Emajõgi
- ainus vene vanausuliste restoran Peipsi ääres Kolkja külas
- ainus töötav observatoorium Tõraveres
- kõige suuremad köögivilja katmikalad - talvekasvuhoonetes kasvatatakse köögivilja 5,73 hektaril
- kõige vähem metsa - alla 36% maakonna kogupindalast, kuid Järveljas kasvavad Eesti kõrgeimad puud - harilik kuusk (45 m) ja harilik mänd (44 m), lisaks ka Eesti kõrgeim arukask (36 m)
- pikim liivakivisse tekkinud abrasiokoobas Kallaste pank Peipsi järve ääres (pikkus 6 m)

1.2 RAHVASTIKU SOO- JA VANUSELINE JAOTUS

Maakonna keskuses Tartu linnas elab 68,6% maakonna rahvastikust. Tartu on rahvaarvult Eestis teine linn Tallinna järel ja iseloomult väga nooruslik – ligikaudu pool elanikest käib lasteaias või õpib üldharidus-, kutse- või kõrgkoolides.

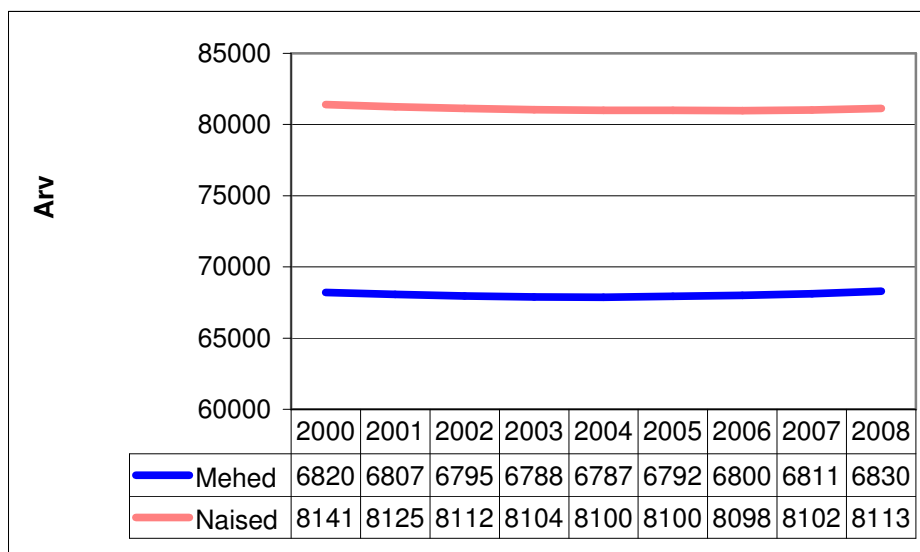
Statistika järgi on keskmine tartumaalane 28-aastane eestlanna, kes elab Tartus Annelinna kortermajas. Tal on mees ja 1,45 last, ta töötab müüjana Tartu Lõunakeskuses ning teenib veidi vähem kui keskmine harjumaalane - 11 192 krooni (2007). Ta loeb palju, laenutab meelsasti raamatuid raamatukogust ning mängib jalgpalli.

Kõige arvukam vanusegrupp Tartu maakonnas on 25-29 aastased. Oluline arvuline erinevus kogukonnas meeste ja naiste suhtes hakkab ilmuma alates 50 eluaastast.

Joonis 2. Tartumaa rahvastikupüramiid

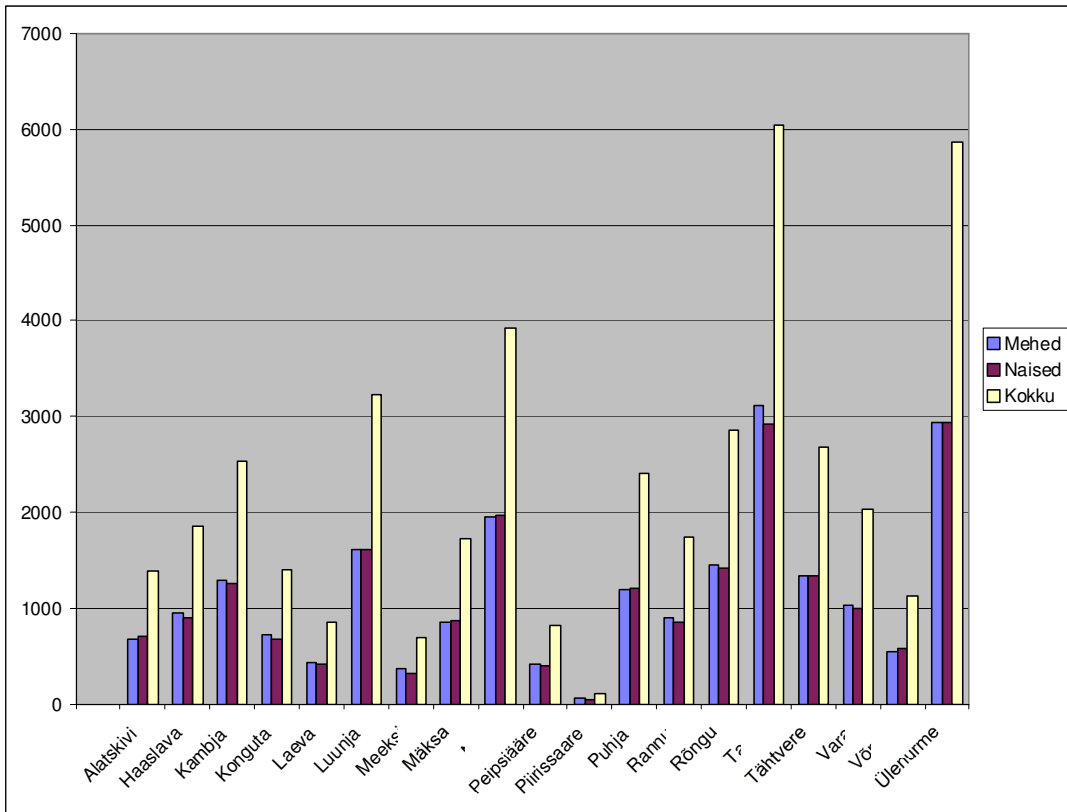
Allikas: Eesti Statistikaamet

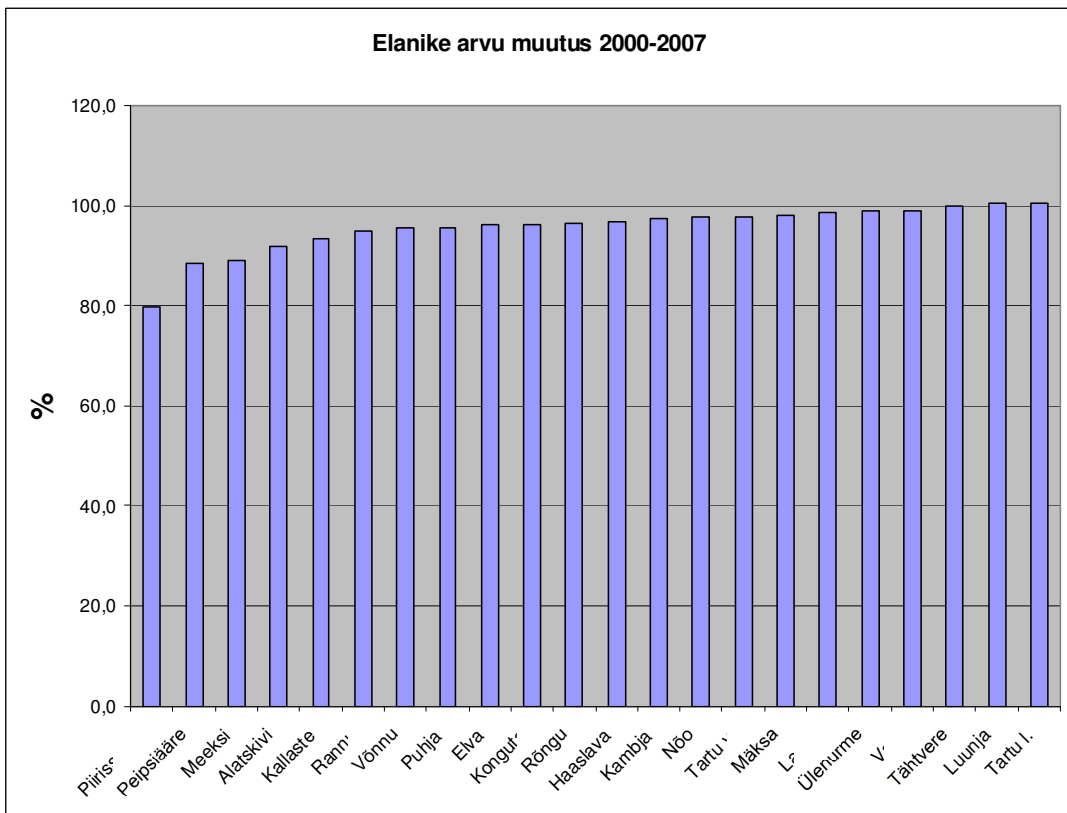
Joonis 3. Tartu maakonna elanike sooline jaotus

Allikas: Eesti Statistikaamet

Tartu maakonna terviseprofiil 2010

Joonis 4. Rahvastiku sooline struktuur kohalikes omavalitsustes
Allikas: Tartu Maavalitsus

Joonis 5. Elanike arvu muutus Tartu maakonnas 2000-2007
Allikas: Tartu Maavalitsus

1.3. ASUSTUSTIHEDUS

Asustihedus aitab hinnata keskkonnast tulenevaid riske ja paremini planeerida/kavandada tervisesekumisi arvestades omavalitsuste elanike asustust.

Tartu maakonnas elab keskmiselt 49,9 inimest km²

Tartumaa on Eesti üks tihedamini asustatud piirkondi – maapiirkondades keskmiselt 13,9 inimest ruutkilomeetril. Ainult Harjumaa on veel tihedamini asustatud (20,3 inimest ruutkilomeetril).

Ligi 90% maakonna elanikest elab Tartu linnas ja selle lähiümbruses ning Tartust edela poole jääva Riia maantee ääres.

Maakonna ida- ja loodeosas on inimesi väga vähe, sest seal paiknevad suured metsad ja sood. 72% tartumaalastest elab linnades ja 28% maa-asulates.

Maakonna rahvaarv on viimasel viieteistkümnel aastal olnud üsna stabiilne.

Maarahvastik on Tartumaal, nagu mujalgi Eestis, alates 1959. aasta rahvaloendusest kahanenud, kuid viimastel aastatel kasvanud.

Suuremad keskused on Elva linn (6258 elanikku),Tõrvandi, Nõo, Ülenurme, Puhja, Luunja, Rõngu ja Kambja.

Tabel 2. Tartumaa omavalitsuste pindala, rahvastiku suurus ja asustustihedus

	Rahvaarv 01.01.2009	Pindala, km ²	Asustustihedus, elanikku 1 km ² kohta
TARTU MAAKOND	148872	2992,74	49,7
Tartu linn	101297	38,8	2610,8
Elva linn	5877	9,92	592,4
Tartu vald	5046	300,26	16,8
Ülenurme vald	4756	86,35	55,1
Nõo vald	3656	168,92	21,6
Rõngu vald	2956	164,19	18
Tähtvere vald	2945	114,79	25,7
Luunja vald	2562	131,54	19,5
Kambja vald	2460	189,22	13
Puhja vald	2361	167,54	14,1
Vara vald	1953	333,81	5,8
Rannu vald	1718	158,01	10,9
Mäksa vald	1714	133,47	12,8
Haaslava vald	1682	110,02	15,3
Alatskivi vald	1422	128,38	11,1
Konguta vald	1372	107,6	12,8
Võnnu vald	1247	232,63	5,4
Kallaste linn	1183	1,93	613
Peipsiääre vald	925	30,95	29,9
Laeva vald	873	233,18	3,7
Meeksi vald	775	143,48	5,4
Piirissaare vald	92	7,76	11,9

Allikas: Tartu Maavalitsus

1.4. RAHVASTIKU RAHVUSLIK JAOTUS

Ebavõrdsus tervises võib olla seotud rahvusega.

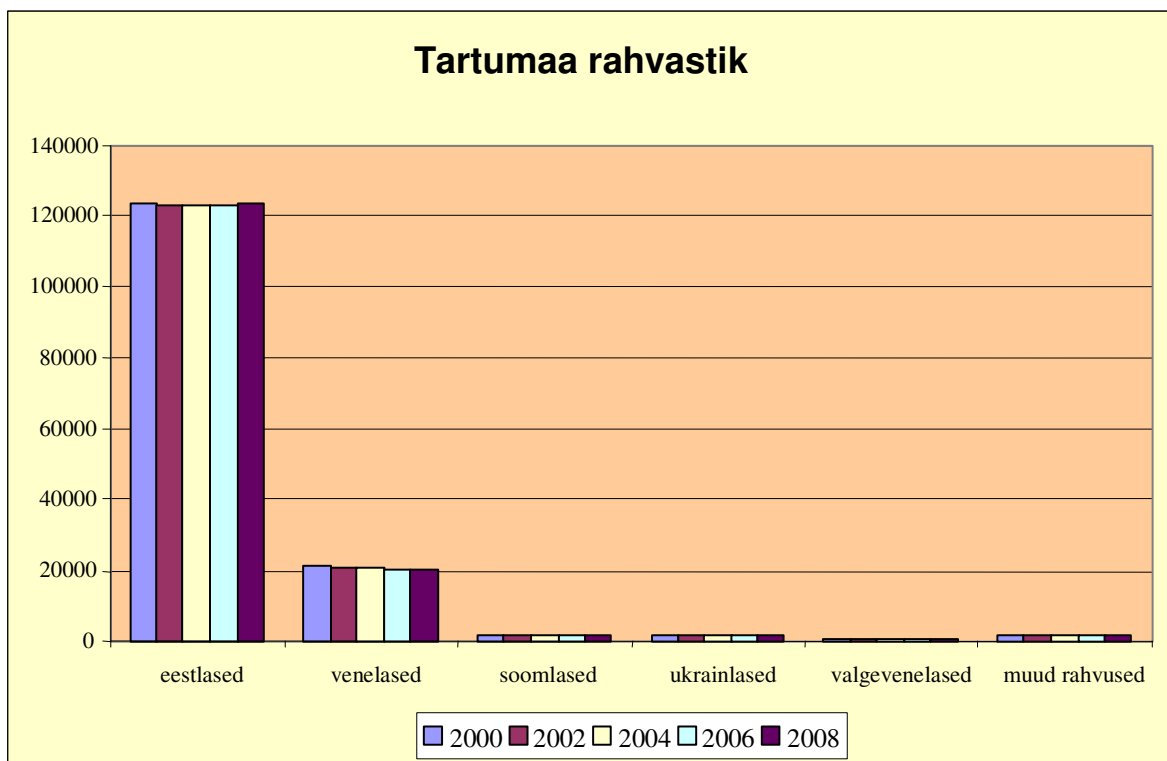
Antud indikaator aitab kavandada ja planeerida tervisesekkumisi või ka teenuseid pakkuda arvestades kultuurilist eripära, keeleoskust ja sotsiaalset integreeritust.

Rahvustest elab Tartumaal kõige rohkem eestlasi - 82,7% (Tartu linnas 80%). Teisel kohal on venelased (13,8%), seejärel soomlased (1%) ja ukrainlased (1%).

Valdavalt venekeelne elanikkond on Peipsiveeres – Kallaste linnas, Peipsiääre vallas ja Piirissaares.

Muude rahvuste esindajatest on kuni pooleteisetuhande elanike arvu suuruse kogukonnaga esindatud ukrainlased ja soomlased.

Muud rahvused (lätlased, tatarlased, valgevenelased, juudid, leedulased, sakslased) jäävad märkimisväärsele vähemusse. (100-500 esindajat elanike hulgas)

Joonis 6. Tartumaa rahvastiku rahvuslik koosseis
Allikas: Statistikaamet

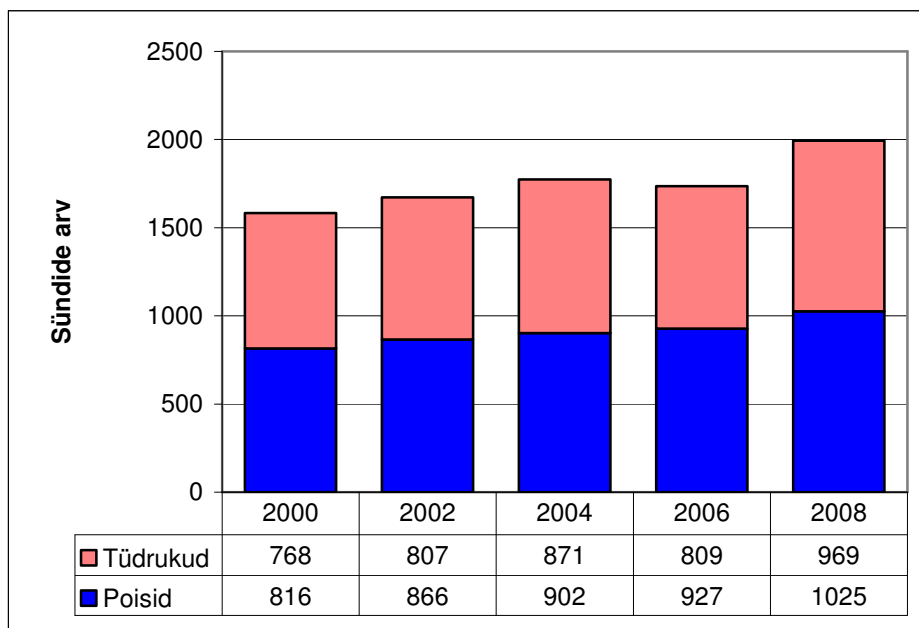
1.5 ELUSSÜNNID

Elussünd on elutunnustega lapse sünd sõltumata raseduse kestusest.

Antud indikaator on seotud rahvastiku soo- ja vanuselise jaotusega, sõltub sünnitusealiste naiste arvust. Näitaja on oluline tulevikus erinevate teenuste pakkumiseks, näiteks lasteaia või koolikohtade planeerimiseks.

Eesti Statistikaameti andmetel sündis Tartu maakonnas 2008 1994 inimest ja suri 1679.

1.5.1 Elussünnid soo järgi

Joonis 7. Elussünnid soo järgi Tartu maakonnas
Allikas: Eesti Statistikaamet

1.6 ELUSSÜNNID EMA VANUSE JÄRGI

Näitaja kirjeldab raseduse ja emadusega kaasnevate vajaduste täitmiseks vajalike sekkumiste kavandamist ja toimunud sekkumiste hindamist (emadekool, nõustamisteenused). Tähelepanu pööratakse teismeliste emade ja üle 35-a emade tervisele. Arvestatakse ka sünnijärjekorda ehk mitmes laps on sündinu emale.

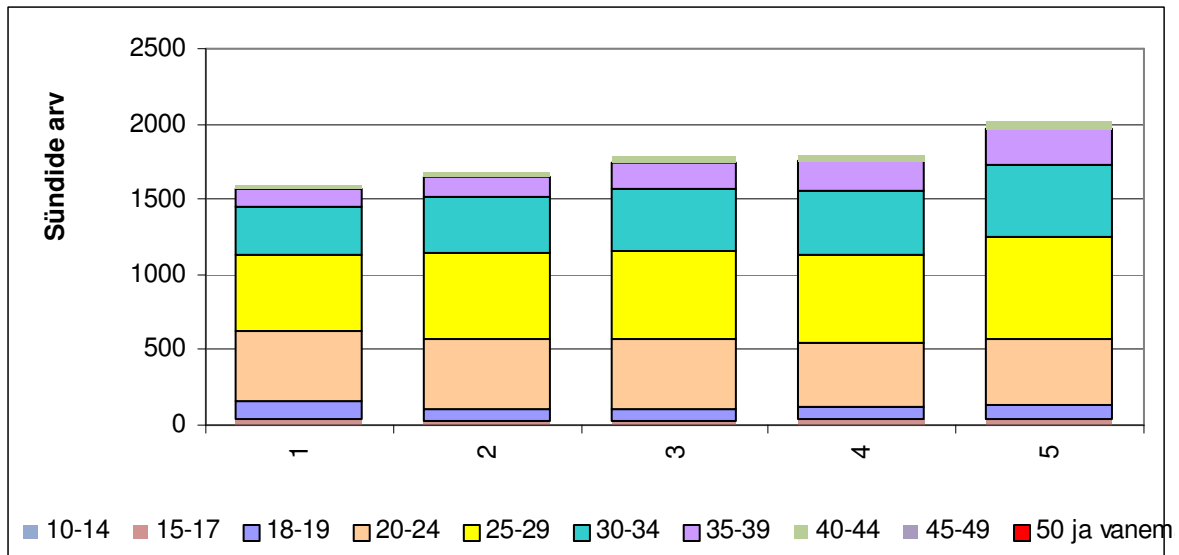
Sündimuse märgatav tõus on toimunud majandusliku kasvu aastatel pea igas fertiilses eas olevas naisterühmas.

Aastate 2000- 2008 jooksul on olnud suurema kõikumisega 25-29 aastaste vanuserühma naiste sündimuse üldkordaja.

Märgatav tõus on olnud vanuses 35-39 naiste emaksaamil, kus sündimuse üldkordaja võrreldes 2000 aastaga on pea kahekordistunud.

Riskigruppi kuuluvad 45- 49 aastased naised Tartumaal ei ole lapsi sünnitanud.

Aastate jooksul ei ole oluliselt suurenenud teismeliste emade hulk.

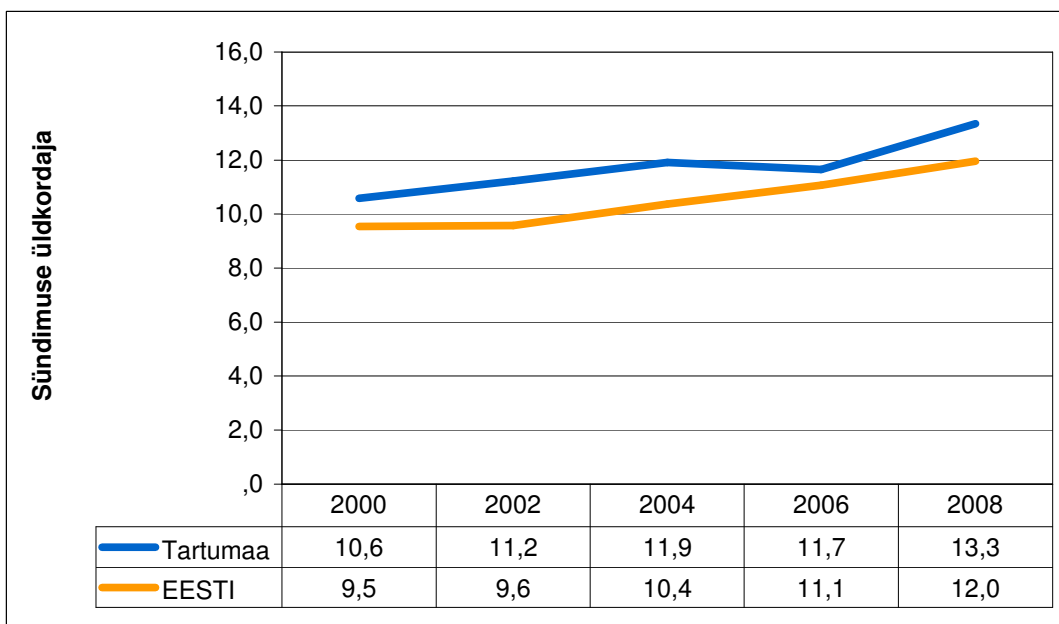
Joonis 8. Elussünnid ema vanuse järgi
Allikas: Tervise Arengu Instituut

1.6.1 Sünnimuse üldkordaja

Sünnimuse üldkordaja on suhtarv, mis võimaldab võrdlust teiste maakondade ja kogu Eesti vastava näitajaga.

Sünnimuse üldkordaja 2008 aastal Tartumaal oli 13,6 mis järgib Eesti trendi, kuid on sellest stabiilselt kõrgem. Kõrgem on sünnimuse üldkordaja ka võrreldes teiste maakondadega. Näitajat mõjutab sünnitusealiste naiste suurem arv Tartu linnas.

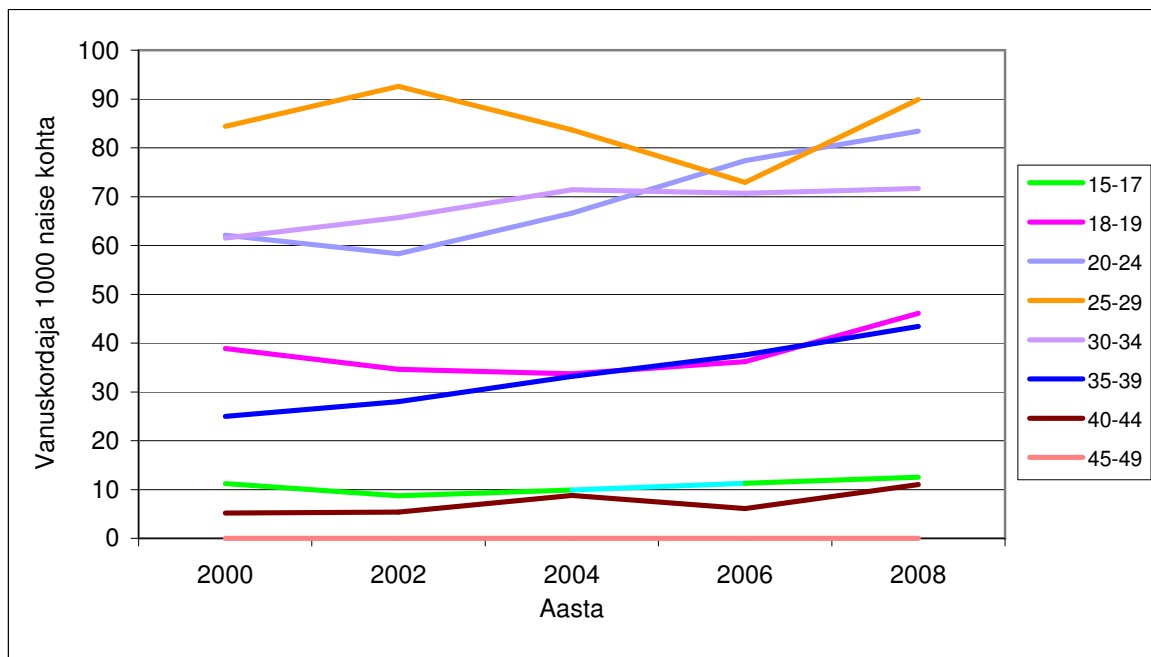
2008 sünnimuse üldkordaja Eestis 12,0; Tartu linnas 213,8.

Joonis 9. Sünnimuse üldkordaja Tartumaal
Allikas: Eesti Statistikaamet

1.6.2 Vanuskordaja 1000 naise kohta

Sündimuse vanuskordaja mõõdab sündimust vanusrühmades.

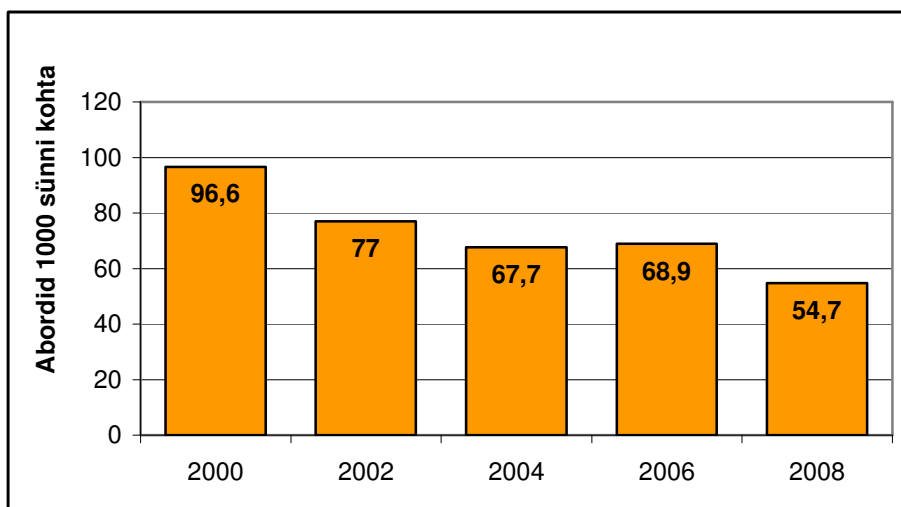

Joonis 10. Sündimuse vanuskordaja 1000 naise kohta Tartumaal
Allikas: Eesti Statistikaamet

1.7 ABORDID

Abortide arv 1000 sünni kohta ja abortiivsuskordajad on suhtarvud, mis võimaldavad võrdlust teiste piirkondade ja Eesti vastava näitajaga.

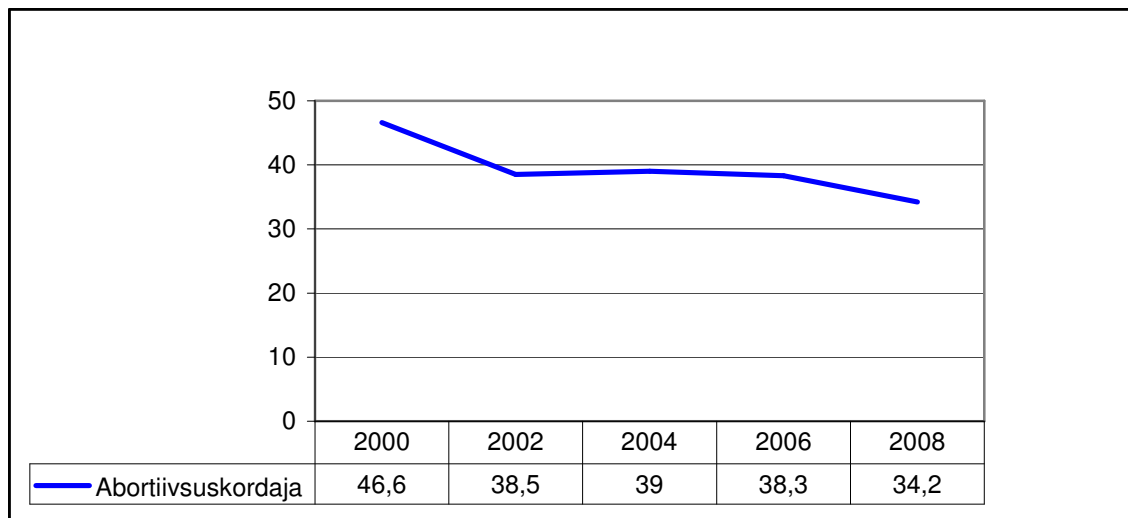
Suur abortide arv võib viidata madalale teadlikkusele, tervishoiuteenuse kättesaadavusele, kehvadele sotsiaalingimustele, riskikäitumisele.

Joonis 11. Abortide arv 1000 sünni kohta Tartu maakonnas
Allikas: Tervise Arengu Instituut

1.7.1 Abortiivsuskordaja

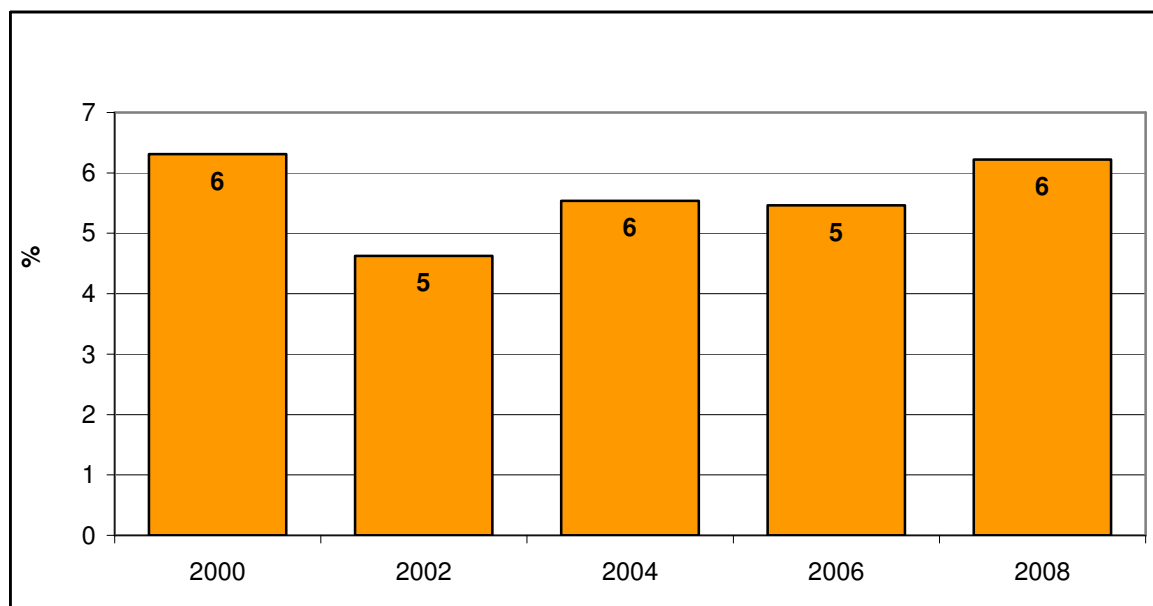
Kuigi Sotsiaalministeeriumi andmetel on abortide arv 1000 sünni kohta aastas üldises langustendentsis, on abortiivsuskordaja 2008 andmetega Tartumaal (34,2) kõrgem Eesti näitajatest (31,9). Suurem ka võrreldes teiste maakondadega. Lääne maakond 21,8; Pärnu maakond 33,3; Valga maakond 29,10 ja Võru maakond 27,30

Joonis 12. Abortiivsuskordaja – abortide arv 1000 fertiilses (15-49) eas naise kohta.
Allikas: Tervise Arengu Instituut

1.8 SUITSETAMINE RASEDUSE AJAL

Suitsetamine raseduse ajal näitab inimeste tervisekäitumist. Suitsetavate rasedate näitaja on aastate lõikes püsinud samal tasemel, mis näitab seksimisvõimalust naiste teadlikkuse tõstmiseks.

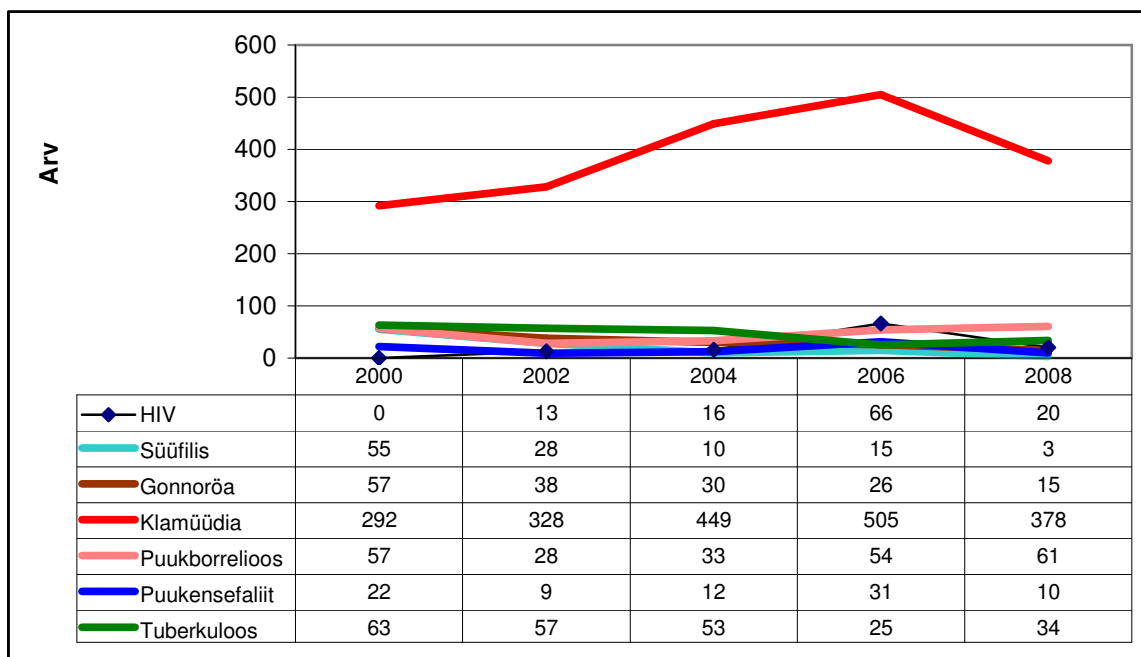
Joonis 13. Suitsetavate rasedate arv protsentides
Allikas: Tervise Arengu Instituut

1.9 ESMASHAIGESTUMINE NAKKUSHAIGUSTESSE

Esmashaigestumine nakkushaigustesse Tartu maakonnas on püsinud väärtustes 0-100 juhtumit aastas.

Erandiks on haigestumisjuhtumid klamüüdiasse, mis küündivad aastas 300 – 500 juhtumini. Väga murettekitav on HIV positiivsete hulga suur tõus võrreldes 2000 aasta näitajatega, mil maakonnas ei diagnoositud ühtegi HIV positiivset.

2006 aastal on registreeritud 66 HIV positiivset, 2008 20 juhtumit.

Joonis 14. Esmashaigestumine nakkushaigustesse Tartu maakonnas
Allikas: Tervise Arengu Instituut

1.10 SURMAD

Näitaja võimaldab hinnata suremuse taset aastate lõikes, andes võimaluse märgata muutusi, mis võivad vajada sekkumisi.

Surmade esitamine vanuserühmade lõikes näitab, millises vanuses sureb kõige enam elanikke, võimaldades sellega tähelepanu juhtida riskirühmadele.

Statistikaameti andmetel oli 2008 aasta Eesti keskmine oodatav eluiga 74,06 aastat.

Meeste keskmine oodatav eluiga oli 68,59 aastat ja naistel 79,23 aastat.

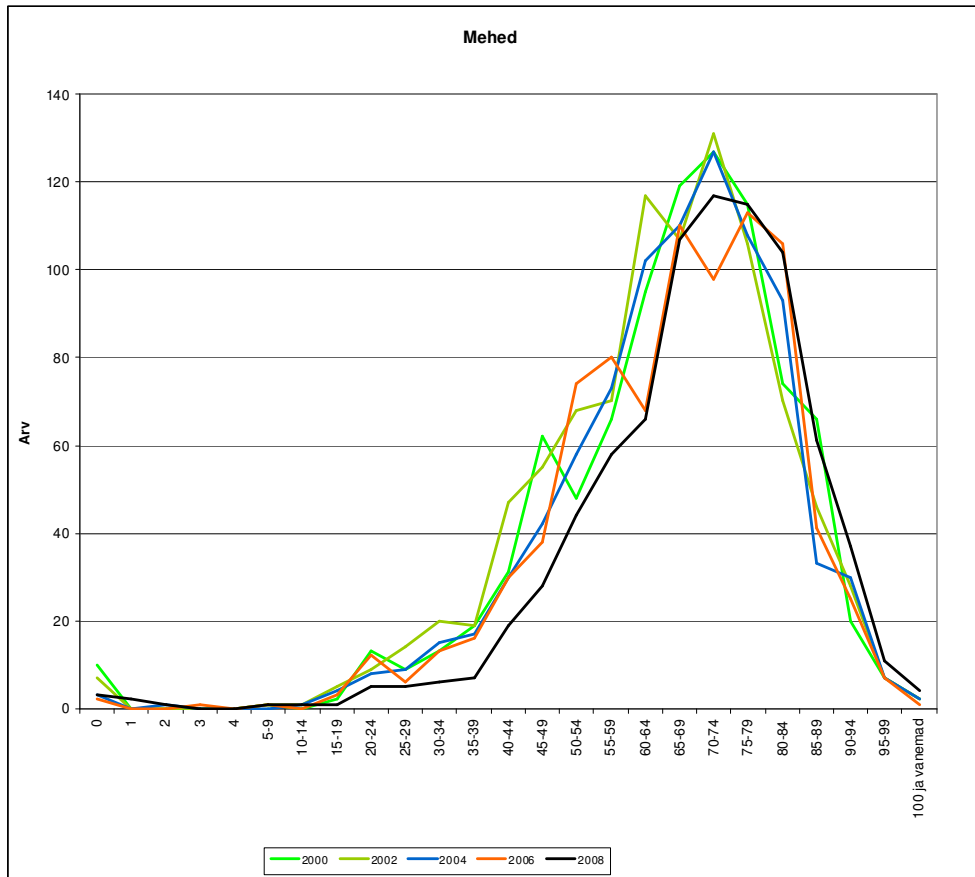
Paraku näitavad statistilised suremusnäitajad meie maakonna inimeste kõrget suremust varasemas eas.

Riskirühma kuuluvad mehed vanuses 20-29 ning 40-60, kus on märgatavalt suurem suremus võrreldes sama vanuserühma naistega. Tegu on traumade ja valdavalt südameveresoonehaiguste tagajärjel ennaegselt lahkunud meestega.

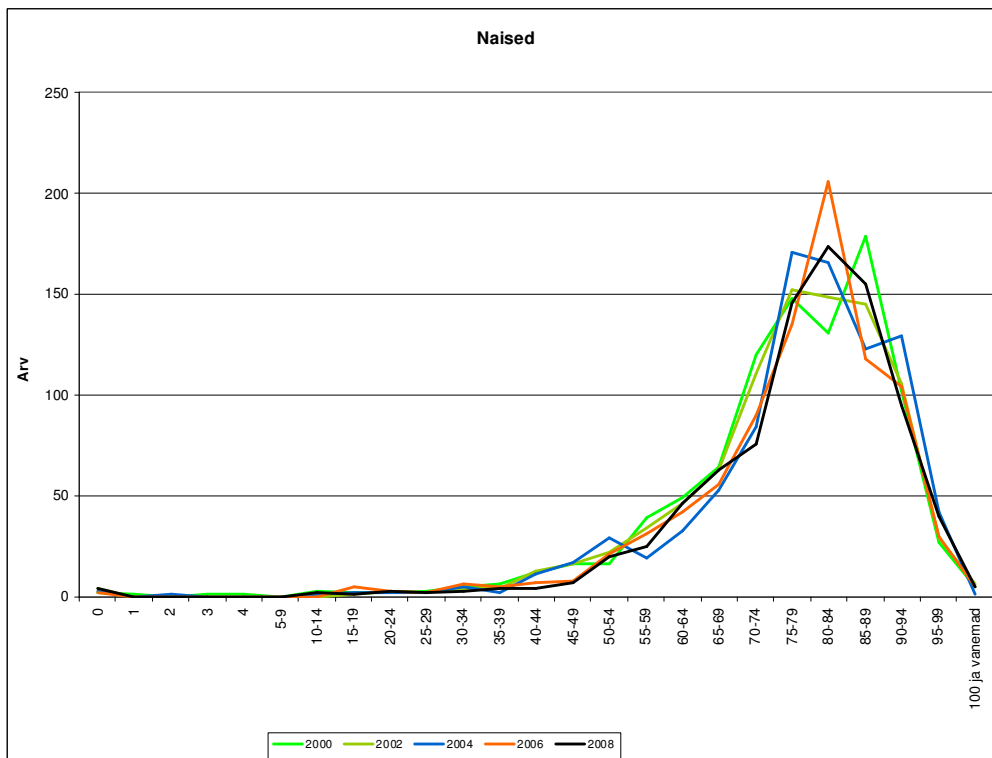
Püsivalt kõrge on suremus pahaloomulistes kasvajatesses.

Murettekitav on imikusuremus, mis ei ole arvuliselt suur, kuid on aastate lõikes stabiilselt registreeritud.

Tartu maakonna terviseprofiil 2010

Joonis 15. Meeste suremus eagruppides
Allikas: Tervise Arengu Instituut

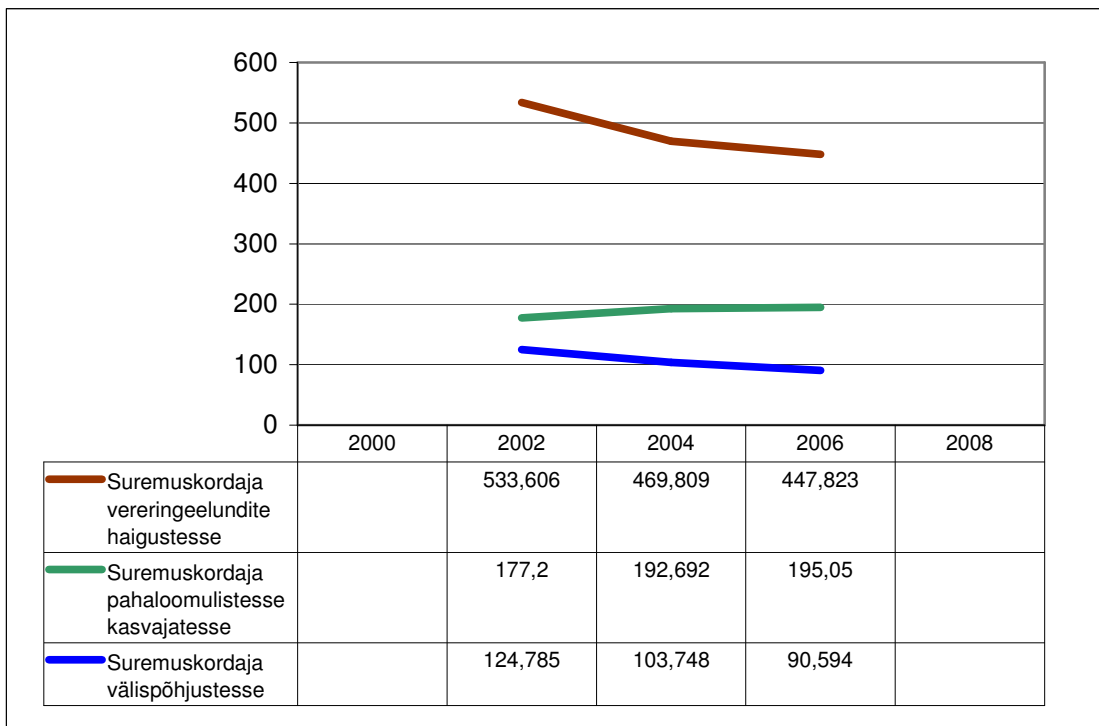

Joonis 16. Naiste suremus eagruppides
Allikas: Tervise Arengu Instituut

1.11 SUREMUSKORDAJA VERERINGEELUNDITE HAIGUSTESSE**1.12 SUREMUSKORDAJA PAHALOOMULISTESSE KASVAJATESSE****1.13 SUREMUSKORDAJA VÄLISPÕHJUSTESSE**

Standarditud suremuskordaja on suhtarv, mis võimaldab võrdlust teiste maakondade ja kogu Eesti vastava näitajaga. Näitaja aitab hinnata muutust ajas ja kavandada sekkumisi.

Esmasteks surmapõhjusteks on südame- ja vereringehaigused, tõustudententsi näitab suremus pahaloomulistes kasvajatesse. Märkimisväärselt kõrge on ka suremus välispõhjustesse.

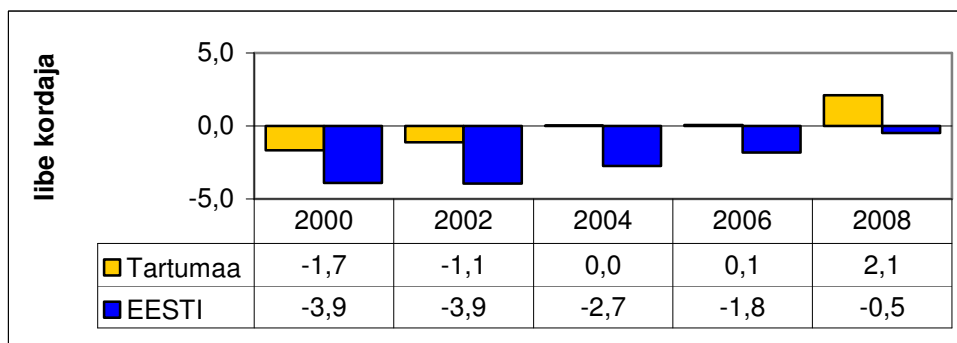
Joonis 17. Suremuskordajad 100 000 inimese kohta

Allikas: Eesti Statistikaamet

1.14 LOOMULIK IIVE

Loomulik iive näitab piirkonna rahvaarvu muutust kindla ajavahemiku (aasta) jooksul, mis moodustub sünni- ja surmajuhtude arvu vahena.

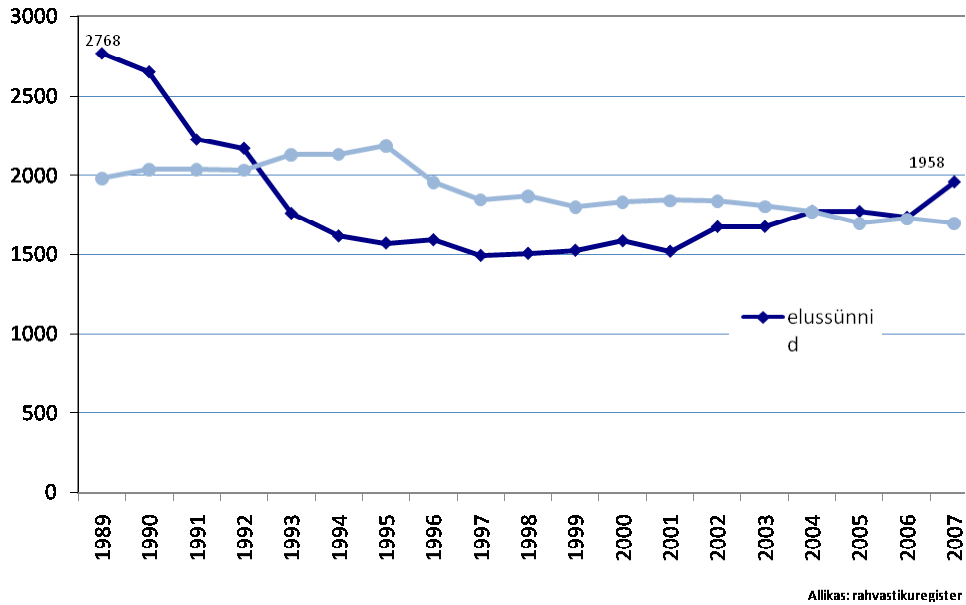
Loomuliku iive kordaja on aasta elussündide ja surmajuhtude arvu vahe 1000 aastakeskmise elaniku kohta. Loomulik iive Tartumaal oli negatiivne alates 1993.aastast, kuid alates 2000.aastast on sündimus kasvama hakanud ja alates 2005.aastast on iive olnud positiivne. Kogu Eesti 2008 loomulik iive on miinusmärgiga. Tartu maakond 315 sünniga plusspoollel

Joonis 18. Loomulik iive 1000 elaniku kohta võrreldes Eesti keskmisega

Allikas : Eesti Statistikaamet

Sünnid ja surmad Tartumaal 1989-2007

Joonis 19. Sünnid ja surmad Tartumaal 1998-2007
Allikas: Rahvastikuregister

Tabel 3. Tartu maakonna demograafilised näitajad seisuga 2007

Demograafilised näitajad			
Näitaja	Tartumaa	Eesti	EU
Rahvaarv (tuhat inimest)	149,3	340,9	497 455,0
Elanikke km ²	49,90	30,90	113,00
Naisi 100 mehe kohta	119	117	105
Elussünde 1000 elaniku kohta (2007)	13,10	11,80	10,60
Surmasid 1000 elaniku kohta (2007)	11,4	13,0	
Elussünde 1000 15–49-aastase naise kohta	48,90	46,50	
Loomuliku iibe kordaja	1,74	-1,22	
Vanuseline jaotus (%)			
0...14	16,2	14,8	15,8
15...64	67,40	68,00	67,30
65 ja vanemad	16,4	17,2	17
Ülalpeetavate määr %	48,30	47,10	
Tööturusurveindeks %	1,04	0,85	

Allikas: Eesti Regionaalstatistika andmebaas 2007

Parendusvaldkonnad

- Ennetustegevuse jätkusuutlikkus maakonnas: riiklike programmide ja strateegiate tegevuste elluviimise järjepdevuse tagamine.
Aluseks:
Rahvastiku Tervise Arengukava 2009-2020. Tallinn
Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006 – 2015
Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012
Riiklik vähistrateegia aastateks 2007 – 2015
Südame- ja veresoonehaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005 – 2020
- Jätkusuutlikkus ennetustegevuse rahastamisel
- Tervisedenduse valdkonna integreerimine maakondlikesse arendusdokumentidesse
- Järjepidevus elanike terviseteadlikkuse tõstmisel
- Tartumaalaste ulatuslikum kaasamine (laiapõhjalisem erinevate sihtgruppide kaasatus)
- Kogemuste omandamine rahvusvahelisel tasandil tegutsevatelt organisatsioonidelt
- Koostöö kohalike omavalitsusüksustega rahvatervise arendamisel
- Järjepidevus tervisemõjurite kogumisel, kaardistamisel, süstematiseerimisel

Tegevused 2010 –2013 (hinnanguline ressursivajadus 4 500 000 krooni)

- Maakondliku tervisedenduse arengukava väljatöötamine
- Rahvatervise valdkonna integreerimine KOV arengukavadesse
- Kohalike KOV tervisemeeskondade tegevuse aktiveerimine
- KOV terviseprofiilide koostamise nõustamine, motiveerimine
- Elanike erinevate sihtgruppide kaasamine (kogupere üritused- laps kutsub isa kaasa..)
- Kampaniate võimestamine
- Maakondlikud suurüritused koostöös Tartu linnaga
- Paikkonnaspetsiifiliste trükiste väljaandmine (liikumisvõimalused, nõustamisteenused..)
- Rahvatervise alaste uuringute läbiviimine maakondlikul tasandil
- Rahvusvaheliste kontaktide arendamine (“head õpi naabri käest, halb hakkab ise külge “)
- Maakondade vaheline koostöö
- Enam infot, rohkem otsekontakte ning individuaalset lähenemist, noorelt-noorele õpet

Valdkondlikud tegevused

Tubakaennetus

- Tubakavastase teavituse ja kampaaniate jätkusuutlikkuse tagamine
- Erinevate sihtgruppide kaasamine (rasedad, noored pered, mehed, riskirühma noored)
- Rasedatele suunatud teavitused
- Motivatsioonisüsteemi väljatöötamine
- Kampaaniate korraldamine noorte osalusel (noored ise toimkonnas)
- Maakondliku noortekogu kaasamine tubakaennetusele
- Koolide õpilasmavalitsuste aktiivsem kaasamine
- Maakonna ja linna koolide koostööd (positiivne konkurents)
- Suitsuprii klassi populaarsuse tõstmine, jätkusuutlikkuse tagamine
- Suitsuprii klassi kampaanias osalejate motiveerimine (hüppeliselt toimus kampaaniasse registreerunud klasside arv 2007, kuid viimasel aastal on suurenenud ka katkestajate arv)

Suitsuprii klass 2006 –2007:

osales 6 kooli, 18 klassi, 323 õpilast; lõpetas 6 kooli, 15 klassi 293 õpilast

Suitsuprii klass 2007-2008:

osales 12 kooli 39 klassi 633 õpilast; lõpetas 12 kooli 29 klassi 495 õpilast

Suitsuprii klass 2008-2009:

osales 12 kooli 37 klassi 601 õpilast; lõpetas 11 kooli 32 klassi 546 õpilast

Suitsuprii klass 2009 – 2010:

osaleb 13 kooli 38 klassi 629 õpilast; poole kampaania pealt on katkestanud 5 klassi 83 õpilast

Seksuaalkasvatus

Seksuaalhariduse parendamine, teabelevi intensiivistamine, noorte teadlikkuse tõstmine seksuaalkasvatusest ja sugulisel teel levivatest nakkushaigustest. Oluline probleem on õppekavade täiendamine seksuaalõppe arendamiseks põhikoolides ja gümnaasiumides.

- Seksuaalkasvatuse koolitused, infopäevad, seminarid noorsootöötajatele, õpetajatele ning noortejuhtidele noorteni jõudmiseks koolides, noortekeskustes ja huvialakoolides.
- Koostöö parendamine Tartu linna tervisedenduse valdkonnaga soodustamiseks maakonna noorte aktiivsemat noortele suunatud nõustamisteenuste kasutamist Tartu linnas
- Seksuaalkasvatuse ja terviseteadlikkuse uuringud maakonna tasandil (kaasates linna noori)
- Koostöö meediaga, avalikkuse kaasamine seksuaalkäitumise teadlikkuse tõstmisele elanikkonna seas
- Professionaalide kaasatuse suurendamine ennetustegevusse (avaliku elu tegelased, arvamuslimidrid..)

Liikumine

Toitumine

- Maakondlike koostöövõrgustike tegevuse toetamine, väikeprojektide elluviimine
- Maakondlikud konverentsid, rahvatervise üritused, erinevatele sihtgruppidele suunatud koolitused

Meeste tervis fookusesse

- Meeste terviseteadlikkusele suunatud tegevusprogrammi väljatöötamine (s.h. koostöö käivitunud projektidega “Mehed liikuma” jt.)
- Meeste kaasatuse suurendamine tervisedenduslikesse tegevustesse
- Konverentsid, seminarid meestele (toitumine, vaimne tervis ...)

2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDESED VÕIMALUSED

Sotsiaalne sidusus – ühiskonna võime tagada erinevate ühiskonnagruppide ühtlane arneg ning vältida tõrjutust.

Sotsiaalsel sidususel on otsene seos tervisega – mida suurem on sidusus, seda paremad on tervisenäitajad. Sidususe kõrge tase toetab ka sotsiaalset turvalisust, mis omakorda on oluline tervisemõjur.

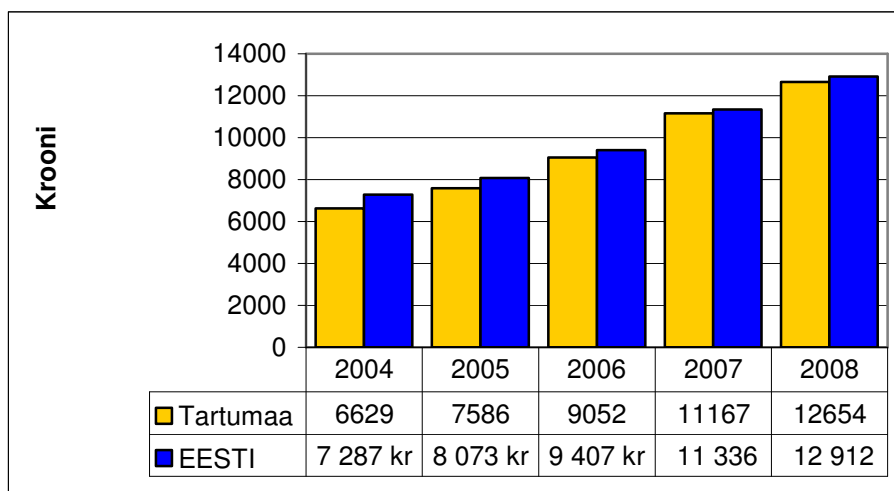
Sotsiaalset sidusust, turvalisust ja toimetulekut iseloomustavad tööhõive, vaesuse ja kihistumise näitajad, rahaliste sissetulekute suurus, omavalitsuse tulumaksu laekumine, sest need näitajad määravad paljuski kohaliku omavalitsuse võimalused elanike heaolu tagamisel.

Tõrjutud sotsiaalsete gruppide olemasolu on oluline risk rahva tervisele, seevastu võrdsed võimalused ja võrdne ligipääs teenustele suurendavad sotsiaalset turvalisust ja sidusust ning parandavad tervisenäitajaid.

2.1 TÖÖTURU SITUATSIOON

2.1.1 Keskmise brutopalk

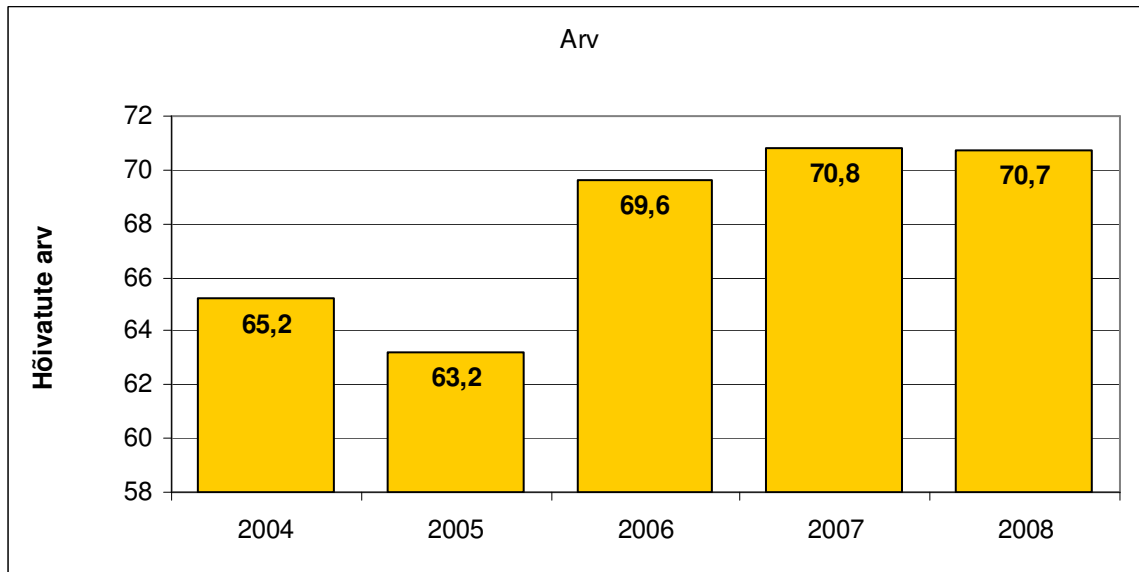
Tartumaalaste keskmised sissetulekud lähenevad Eesti elanike keskmisele ja jäävad Eestis alla ainult harjumaalaste sissetulekule. Viimasel kuuel aastal on tartumaalaste sissetulekud pea kahekordistunud.

Joonis 20. Keskmise brutopalk võrreldes Eesti keskmisega
Allikas: Eesti Statistikaamet

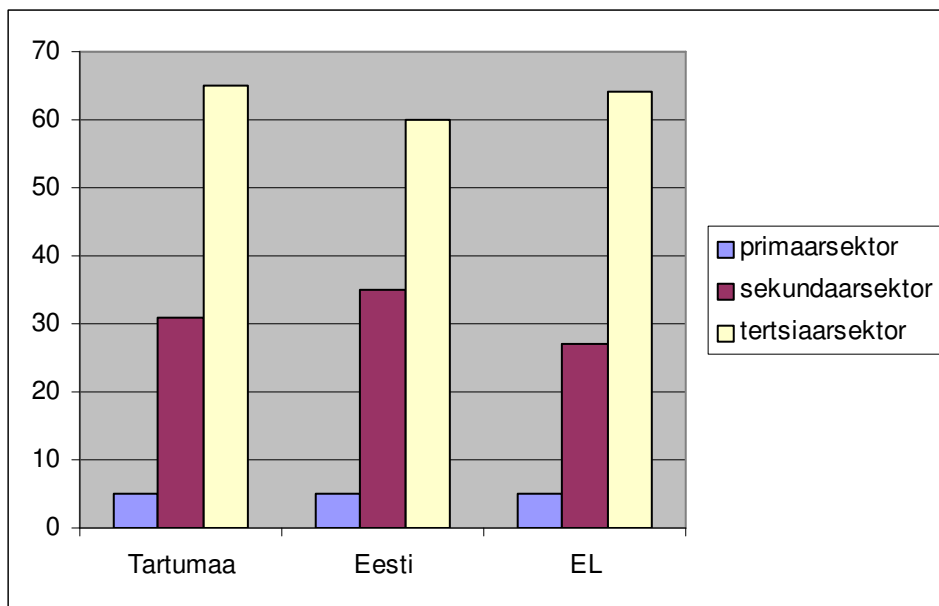
2.1.2 Hõivatud

Hõivatud on isik, kes uuritava perioodil töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena; töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus; ajutiselt ei töötanud. Töökoha olemasolu on oluline tervisemõjur, seetõttu kirjeldatud näitaja võimaldab planeerida töökohaga seotud tervisesekumisi.

Joonis 21. Protsentuaalne hõivatute arv võrreldes Eesti keskmisega
Allikas : Eesti Statistikaamet

Kõige enam oli 2007 registreeritud töötajaid Tartumaal tertsiaarsektoris. See arv ületas nii Eesti keskmist kui Euroopa Liidu vastavat näitajat.

Joonis 22. Tartu maakonna töötajate jaotumine ettevõtetes 2007
Allikas: Eesti Statistikaamet

2.1.3 Majanduslikult aktiivsed ettevõtted

Näitaja kirjeldab potentsiaalseid töökohti kogukonnas.

Ettevõtete arvu kasv näitab, et omavalitsuses on ettevõtluse arenguks piisavalt perspektiivi. Ettevõtte suuruse alusel saab vaadata, kas piirkonnas on palju ettevõtlike inimesi, kes eelistavad olla ise ettevõtjad (suur arv väikese töötajate arvuga ettevõtteid) või eelistavad piirkonna inimesed olla palgatöötajad (väike arv väikese töötajate arvuga ettevõtteid).

01. 01. 2009 seisuga oli Äriregistris registreeritud 10 287 Tartumaal asuvat äriühingut ja 1 641 füüsilisest isikust ettevõtjat, **kokku 11 928 ettevõtet**, mis on üle poolesaja ettevõtte rohkem kui aasta varem. 72% ettevõtlusest on registreeritud Tartu linnas.

1000 elaniku kohta on Tartumaal 61 äriühingut, Eestis tervikuna 63 äriühingut.

Kõige rohkem ettevõtteid elanike kohta on loodud Ülenurme ja Tartu vallas, ettevõtlusaktiivsus on väiksem Peipsi ääres. Elvas ja Nõo vallas domineerivad suuremad üksikud ettevõtted.

Tartumaa firmad annavad 9% kogu Eesti käibest. Toimub väikeettevõtete liitumine, otsitakse välisurget ja uusi turunišše. Tartumaa toodete eksport on aastatel 2004-2007 peaaegu kahekordistunud ja Tartumaa osatähtsus kogu Eesti ekspordist protsendi võrra tõusnud.

Tartu maakonna majanduselu on mitmekülgne. Tartumaa põhilised tööstusharud on puidu- ja mööblitööstus, klaasi ja klaaspakettide tootmine, joogi- ja konservitööstus, piimasaaduste tootmine, samuti rõiva- ja jalatsitööstus ning metalli ja aparaadi tööstus. Palju valmistatakse erinevaid autodetaile. Kõige ühtlasemalt on arenenud puidutööstus. Maakonna trükikojad annavad kolmandiku Eesti raamatutoodangu nimetustest ja ka trükiarvust.

Tänu Tartumaal asuvatele kõrgkoolidele ja teadusasutustele on suured arenguväljavaated teadmismahukal tootmisel; viimastel aastatel on kiiresti kasvanud mitmed infotehnoloogia- ja biotehnoloogiafirmad. Tartumaa arengu jaoks on oluline nii traditsiooniliste tööstusharude (puidu- ja mööblitööstus, metalli- ja aparaaditööstus, toiduainetetööstus, ehitus ja ehitusmaterjalitööstus, tekstiili-, rõiva- ja jalatsitööstus) areng kui ka uuemate tööstusharude osakaalu tõstmine.

Enim töökohti on Tartumaal teeninduse ja kaubanduse alal – Tartu linn on kogu Lõuna-Eestile ostude, teenuste ja kultuurielamuste pakkuja. Palju töökohti on avalikus sektoris, eeskätt hariduse ja meditsiini vallas.

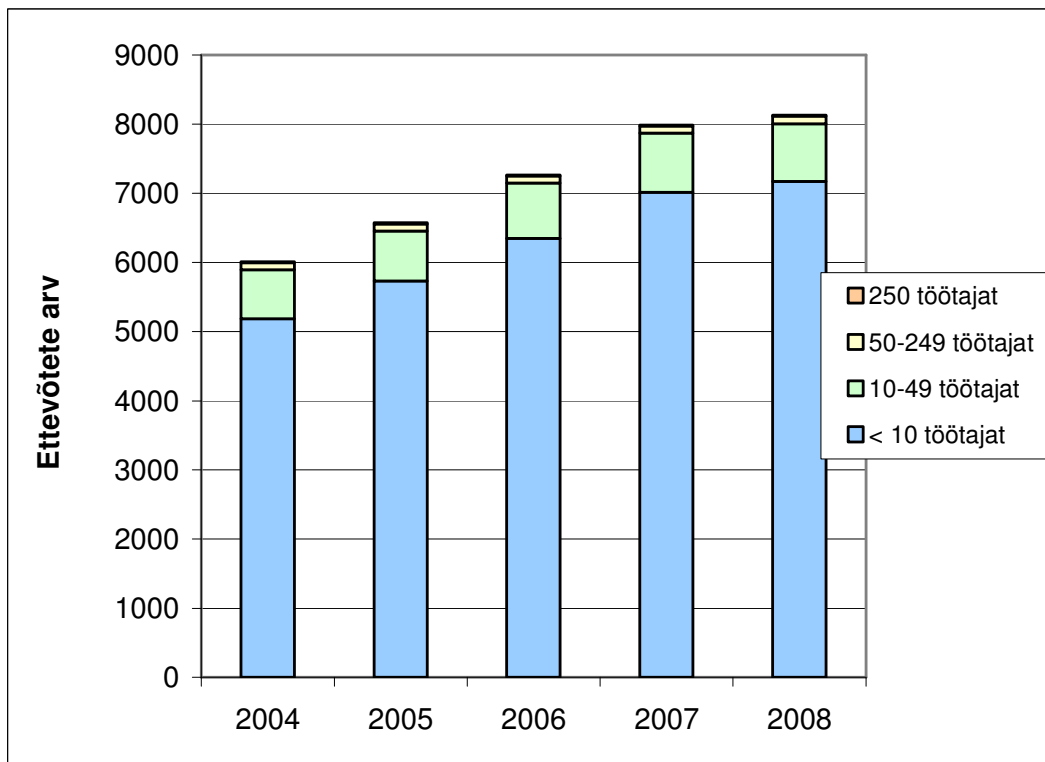
Tartumaal on ülekaalus väikeettevõtted – pea 90% ettevõtteid on vähem kui kümne töötajaga. Ligi tuhatkond on 10-49 töötajaga (834) ettevõtet ning suurettevõtteid üle 250 töötajaga on Tartu maakonnas registreeritud vaid 17. Suurematest ettevõtetest asub enamik maakonnakeskuses ja selle lähiümbruses,

Töötleva tööstuse töökohti on peale Tartu linna veel Elvas (elektroonika, klaaspaketid, särgid), Ülenurme vallas (puidu- ja metallitooted), Nõos (lihatooted), Kõrvekülas (mööbel) ja Rõngus (plastmassitooted).

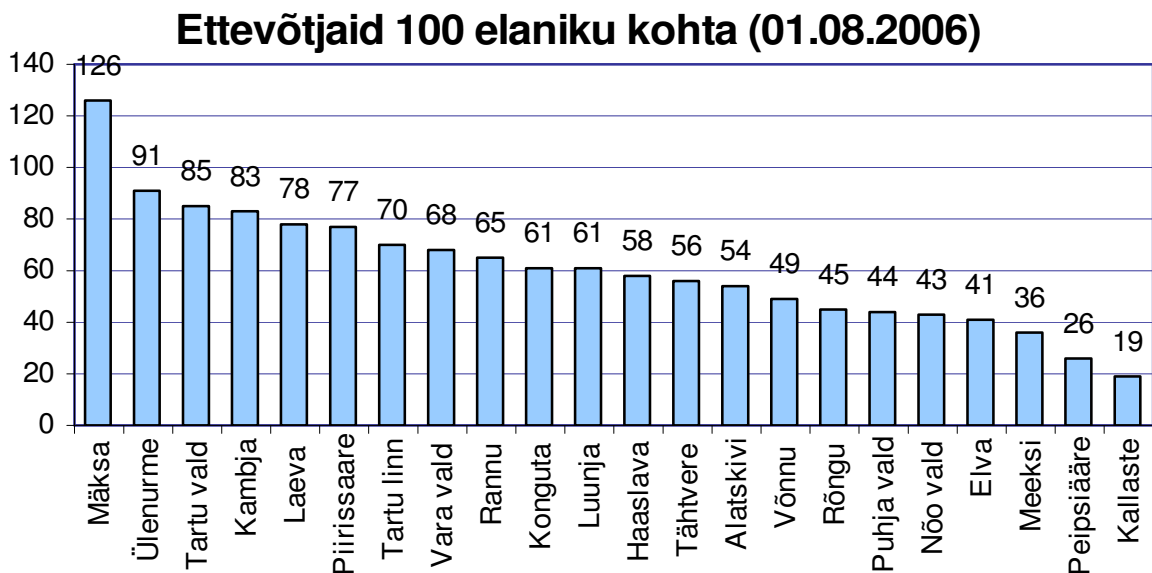
Tartumaal on 10 tööstus- ja tehnoпарк kokku 227 hektaril, nendest 7 on eraomandis, lisaks planeeritav Raadi tööstuspark ligi 500 hektaril.

Maailma tasandil on tuntud Tartumaa kuulsad juustumeistrid ja Helluse bakteri taltsutajad, tegutsevad edukad suurfarmid.

Eesti Statistikaamet

Joonis 23. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi
Allikas: Eesti Statistikaamet

Joonis 24. Ettevõtjad 1000 elaniku kohta
Allikas: Tartu Maavalitsus

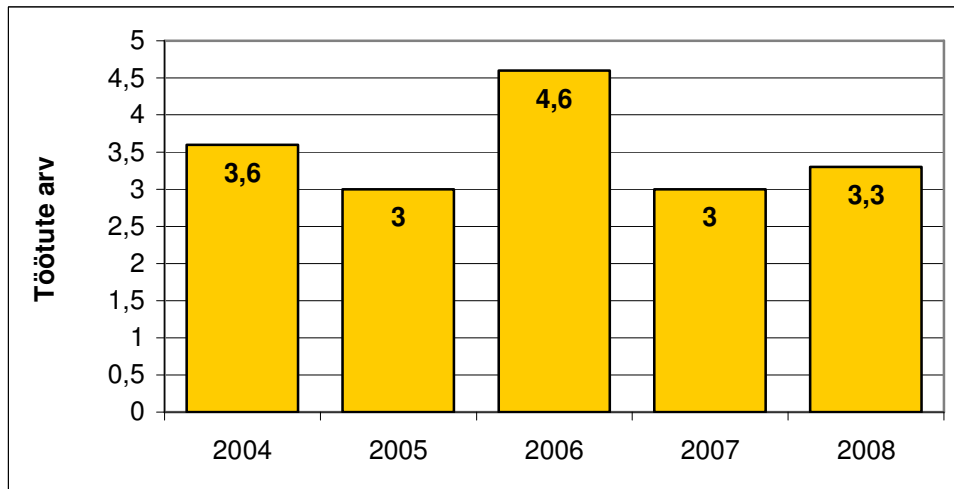
2.1.4 Töötus

Töötus on üks terviseriskidest, millest lähtuvalt on omavalitsusel võimalus planeerida ja käivitada eriprogramme töötusega kaasnevate sotsiaal – ja terviseriskide maandamiseks (erinevad kursused, nõustamisteenused, koolitused, töökohtade loomine, tervisteenuste tagamine tervisekindlustuseta isikutele).

Tartumaa on juba pikemat aega üks Eesti madalaima tööpuuduse tasemega maakondadest.

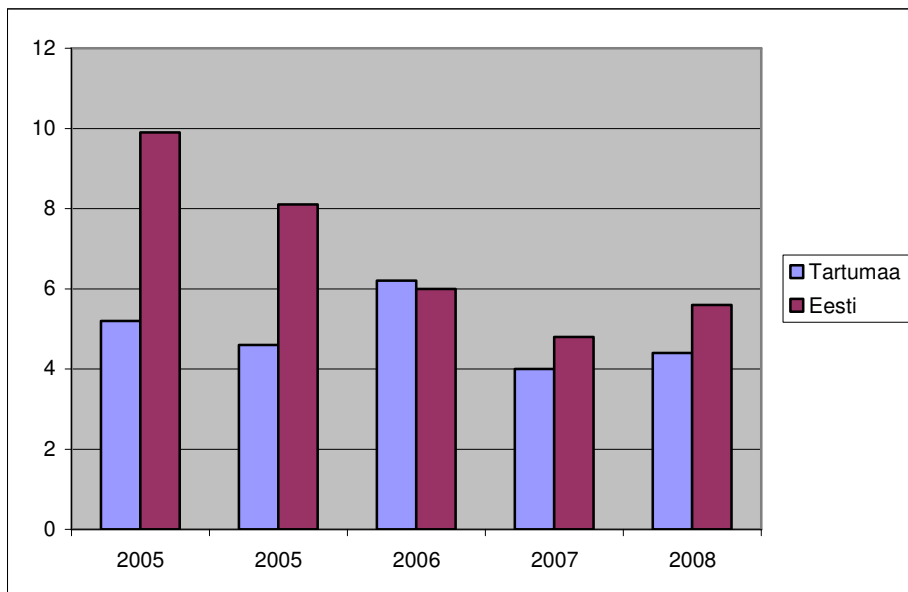
Tööturuameti andmetel oli seisuga 31.12. 2008 Tartumaal 2465 registreeritud töötut, mis moodustas 3,5% tööealisest elanikkonnast, kogu Eesti vastav näitaja oli 4,7%.

Tööturuametis registreeritud töötute hulgas on rohkem naisi kui mehi, vastavalt 55,2% ja 44,8%. Naised vanuses 25-49 moodustavad registreeritud töötutest 32,3% (2007 andmed).

Joonis 25. Tartumaa töötute protsentuaalne suhe tööealiste elanike arvust
Allikas: Eesti Statistikaamet

2.1. 4.1 Töötuse määr

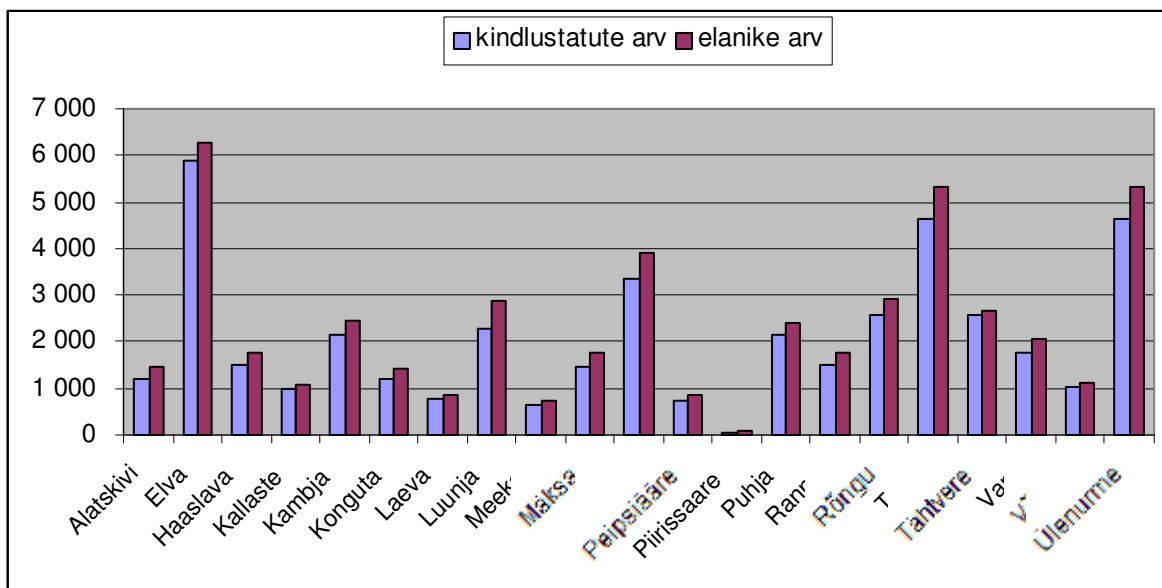
Joonis 26. Töötute osakaal võrreldes Eesti keskmisega, ühik %
Allikas: Eesti Statistikaamet

2.2 TOIMETULEK

Kogukonna toimetulekut iseloomustavad ravikindlustusega hõlmatud, töövõimetuspensioni saajate arv, toimetulekutoetused ning sotsiaaltoetused- ja teenused.

2.2.1 Ravikindlustus

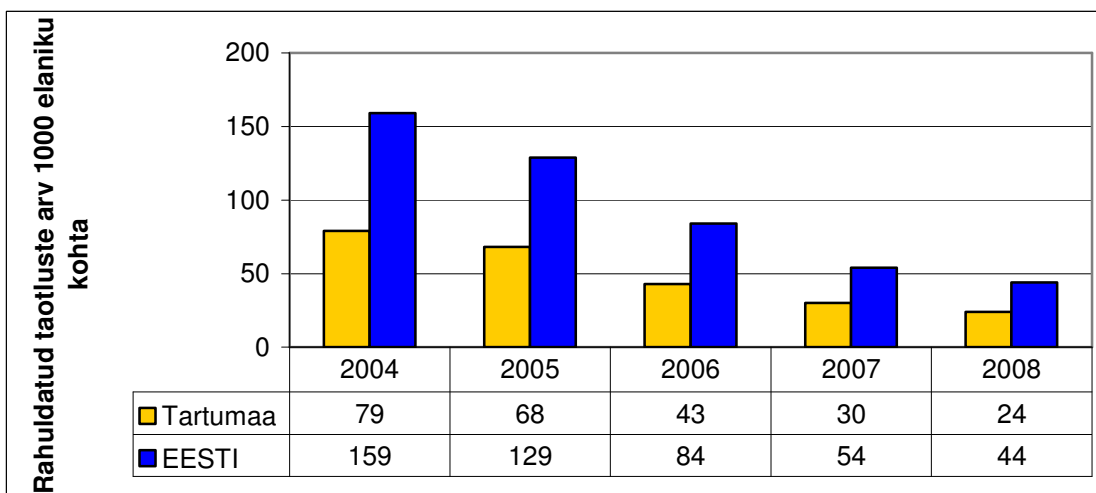
Ravikindlustusega kaetud ja katmata isikute osakaalu teades, saame planeerida võimalikke ja vajalikke sekkumisi sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas.

Joonis 27. Ravikindlustatute elanike arv Tartumaa omavalitsustes 2008
Allikas: Eesti Haigekassa

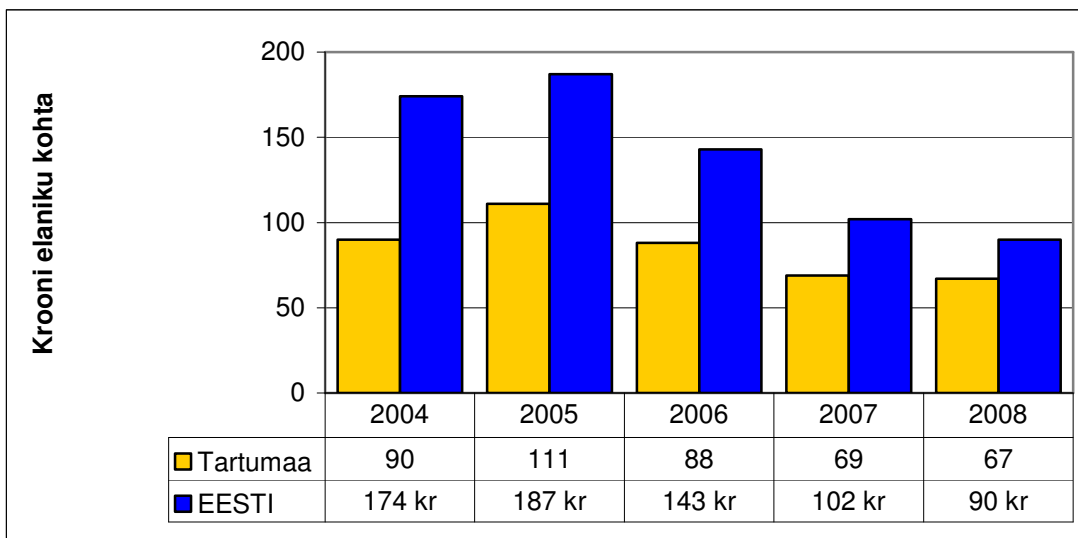
2.2.2 Toimetulekutoetused

Toimetulekutoetus on riigi abi puudust kannatajale, mida maksab kohalik omavalitsus. Toimetulekutoetus hõlmab toimetulekupiiri tagamise toetust ja lisatoetust. Vaesus on oluline terviserisk. Näitaja annab ülevaate vaesusriskis elavate inimeste hulgast ja toimetuleku toetuse vajaduse ulatusest.

Joonis 28. Rahuldatud taotluste arv toimetulekupiiri tagamiseks 1000 inimese kohta
Allikas: Eesti Statistikaamet

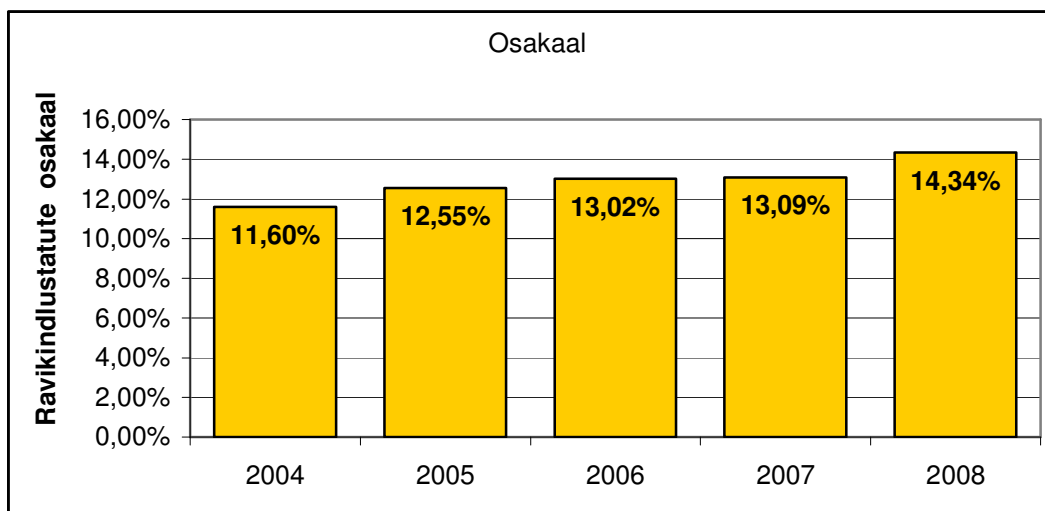
2.2.2.1 Krooni elaniku kohta

Joonis: 29. Väljamaksutud toimetulekutoetus kroonides ühele elanikule aastas

Allikas: Eesti Statistikaamet

2.2.3 Puuetega inimesed

Joonis 30. Protsentuaalne puuetega inimeste osakaal Tartumaa rahvastikust

Allikas : Eesti Statistikaamet

2.2.4 Sotsiaalteenused

Maakonna poolsed erinevad teenused, mis parandavad inimeste toimetulekut.

Vastutus elanikkonna sotsiaalteenustega tagamise eest ja teiselt poolt vastutus sotsiaalteenuste kättesaadavaks tegemise eest lasub kohalikel omavalitsustel.

Osutatavate sotsiaalteenuste liigid määrab maakonna elanikkonna struktuur.

Statistikaameti andmetel on Tartumaal vanemaid kui 65-aastaseid elanikke alla 16 protsendi kogu rahvastikust.

Võrreldes Tallinna ja Harjumaaga (15,5 protsenti) on see kõrgem, kuid madalam enamikest maakondadest (Ida-Virumaa, Põlva-, Valga-, Võrumaa, kus 65-aastased ja vanemad moodustavad elanikkonnast juba üle 18 protsendi).

Tartu maakonnas on 9 täisealiste hoolekandeesutust 389 hoolealusega ja 3 psüühiliste erivajadustega täiskasvanud inimestele hoolekandeteenuseid osutavat asutust, millel on 345 hoolealust. Laste ja noorte hoolekandeesutusi on Tartumaal 6, kasvandikke neis 182.

2005. aastal hinnati kõikides omavalitsustes sügava ja raske puudega isikute kõrvalabi vajadust.

Kliendi vajatava kõrvalabi määra järgi jaotuvad kohalike **omavalitsuste poolt osutatavad teenused** järgmiselt:

- 1) määratud hooldaja koos hooldajatoetuse maksimisega;
- 2) omavalitsuste eelarvest rahastatavad erinevad koduteenused;
- 3) isik on paigutatud ööpäevaringsele hooldusele hoolekandeesutusse.

Tartu maakonnas oli seisuga 01.10.08 hooldatavaid isikuid 4782 s.h Tartu linnas 3279.

Koduteenuste kasutajate arv oli kokku 551 sh. Tartu linnas 363 isikut ja nende hulka kuuluvad koduabi (olmeteened) ja isikuabi (enesehooldus).

Aktiivsematele, kelle tervislik seisund võimaldab osalemist erinevatel üritustel, on sobilikud kooskäimiskohad päevakeskused - huvitegevust ja päevast hooldust osutavad asutused.

Tartumaal tegutsevad **kümme eakate päevakeskust**.

Kohalike omavalitsuste rahastamisel olevate eakate päevakeskuste tegevusalad on seotud huvitegevuse (laulu-, tantsu-, spordi-, käsitöö- jt ringid), suuremate ühekordsete ürituste korraldamisega (ekskursioonid, teatrikülastused jms) ning sotsiaalteenuste osutamisega (toitlustamine, koduteened, päevahoid, transporditeened).

Tartu linnas tegutsevad Ropka-Karlova, Kalda ja Tähtvere päevakeskus ning mujal osutavad teenuseid Elva, Puhja, Rannu, Rõngu, Nõo, Haaslava ja Ülenurme päevakeskused. Hõredama asustusega piirkondades jääb päevakeskuse teenus kättesaamatuks, ent huvitavaid päevategevusi korraldavad kohalike raamatukogude ja seltsimajade töötajad, samuti aktiivsed külaseltsid.

Seisuga 01.01.2008 elas Tartumaal 24 417 üle 65-aastast inimest, mis vastab 488 hooldekodukohale.

2009. aasta maikuu seisuga on Tartu maakonnas ööpäevaringse hooldamise teenus kättesaadav 421 koha ulatuses, sh 42 dementsele eakale.

Lisaks hoolekandeesutustele osutatakse nimetatud teenust ka Peipsiveere hooldusravikeskuses ja Võnnu haiglas.

Enamik maakonna tänaseid teenuseosutajaid näeb arengukavades ette kohtade arvu suurenemist. Tuginedes rahvastiku vananemise prognoosidele on aastaks 2015 üle 65-aastaste isikute arv tänasest 3% suurem.

Probleemsemaks jääb dementsete eakate hooldusteenuse osutamine maaomavalitsuste elanikele. Riigieelarvest rahastatakse töövõimelises eas psüühikahäiretega isikutele erinevate teenuste osutamist. MTÜ Iseseisev Elu korraldab teenust lisaks Tartu linnale ka Elva linnas, Konguta, Haaslava, Puhja ja Rõngu vallas.

Veebruaris – juunis 2009 viis Turu-uuringute AS Tartu maavalitsuse tellimusel läbi ankeetküsitluse "Tartumaa Kõigile 2".

Küsitluse eesmärk oli koguda andmeid Tartumaa elanike rahulolu kohta kohalike avalike teenustega ning selgitada välja elanike ootused kohalikule haldussüsteemile.

Küsitluses käsitletavate teemade hulgas olid muuhulgas leibkonna majandusliku olukorra ja toimetuleku hinnang.

Väljavõte ankeetküsitlusest "**Tartumaa Kõigile 2**":

Majanduslik olukord

Leibkonnad, mille sissetulek ühe liikme kohta ulatub 3000 kroonini kuus, moodustavad 18% kõigist Tartumaa leibkondadest.

Madal sissetulek on sagedamini iseloomulik alg- või põhiharidusega inimestele, alla 18-aastaste lastega leibkondadele ning viie või enama liikmega leibkondadele.

Võrreldes linnaliste asulate ja Tartu lähiümbruse valdadega leidis madalaimasse sissetulekurühma kuuluvaid leibkondi enam Tartust kaugemal asuvates valdades.

Keskmisest kõrgem sissetulek iseloomustab sagedamini kõrgharidusega või töölkäivad vastajad. Piirkonniti oli leibkondi, mille sissetulek oli suurem kui 6000 kr liikme kohta, kõige arvukamalt Tartu lähiümbruse valdades.

Umbes kolmandiku leibkondade toimetulekut võib pidada muret-tekitavaks: 4% ütles, et raha ei jätku vahel isegi toidule ning 31% ütles, et kogu sissetulek kulub toidule ja eluasemele.

Pea pooled (48%) tartumaalastest ütlesid, et raha jätkub ka vajalike tarbekaupade ja riiete ostmiseks, 14% pidi end piirama vaid suuremate kulutuste puhul ning 1% võis endale praktiliselt kõike lubada.

Keskmisest madalamalt hindasid oma leibkonna toimetulekut inimesed, kes ei käi tööl, mitte-eestlased, alg- või põhiharidusega inimesed ning lahutatud või abikaasast lahuselavad ning lesestunud inimesed.

Võrreldes teiste piirkondadega hindasid oma leibkonna toimetulekut keskmisest kõrgemalt Tartu lähiümbruse valdade elanikud.

Kui jagada Eesti ühiskond kümneks suuruselt võrdseks grupiks, kus esimene grupp tähistab kõige vaesemaid ning kümnes kõige rikkamaid, liigitasid tartumaalased end kõige sagedamini kas skaala keskele või siis veidi madalamale (ehk siis keskmisest vaesemate sekka).

Keskmisest kõrgemaks (liigitas end gruppidesse 6-10) hindas oma positsiooni 12% tartumaalastest.

Kuna käesolev küsitlus viidi läbi majanduslanguse süvenemise perioodil, kajastub see selgelt ka vastajate hinnangutes.

2.3 KAASATUS KOGUKONNA TEGEVUSTESSE

Tartu maakonnas on loodud erinevaid võimalusi kaasamiseks elanikke otsustusprotsessi.

Inimesed võivad olla kaasatud kogukonna tegevustesse läbi erinevate vabaihenduste, survegruppide ning huvialaseltside ja olla otsustajaks ka erinevte maavanema nõuandvate komisjonide liikmeskonnas.

2.3.1 Kogukonna motivaatorid

Kogukonna motivaatoriteks on maavalitsuse kui riigi esindaja tunnustus neile inimestele, kes kogukonna arengusse panustavad.

Tartu maavanema poolt väljaantavad tunnustused

- Tartumaa Kuldne Tammeoks
- Tartu maavanema tänukiri
- Maavanema vastuvõtt parimatele abiturientidele
- Maavanema vastuvõtud sotsiaaltöötajatele, kultuuritöötajatele, noorsootöötajatele

Lisaks jagatakse tunnustusena maakonnas

- Tartumaa Kultuuripärli preemia
- Tartumaa aasta õpetaja tiitel
- Aasta õppija
- Aasta koolitaja
- Aasta koolitussõbralikem omavalitsus
- Aasta koolitussõbralikem ettevõtte või organisatsioon
- Aasta tervisedendaja tiitel
- Tartumaa kauni kodu auhind
- Tartumaa parim sportlane

2.3.2 Elanike kaasamine

2.3.2.1. Komisjonid

Elanikke kaasatakse erinevate institutsioonide esindajatena otsustusprotsessidesse maavalitsuses tegutsevate erinevate nõukogude ja komisjonide kaudu.

Tartu Maavalitsuses tegutsevad

- Erivajadustega laste nõustamiskomisjon
- Maakondlik tervisenõukogu
- Tartumaa spordinõukogu
- Alaealiste komisjon
- Erihoolekande komisjon
- Kohaliku omaalgatuse programmi komisjon
- Kodukaunistamise konkursside komisjon
- Tehniliste abivahendite komisjon
- Külade uuendamise ja arendamise investeringutoetuse puhul investeringuobjektide kohta arvamuse kujundamiseks nõuandev komisjon
- Avatud Noortekeskuste rahastamise projektikomisjon

2.3.2.2. Võrgustikutöö ja valdkondlikud kodanikeühendused

- Tervist Edendavate Koolide võrgustik
- Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustik
- Perearstide koostöövõrgustik
- Sotsiaaltöötajate, lastekaitsespetsialistide koostöövõrgustik
- Kohalike omavalitsuste infolehtede toimetajate koostöövõrgustik
- Noorsootöötajate koostöövõrgustik

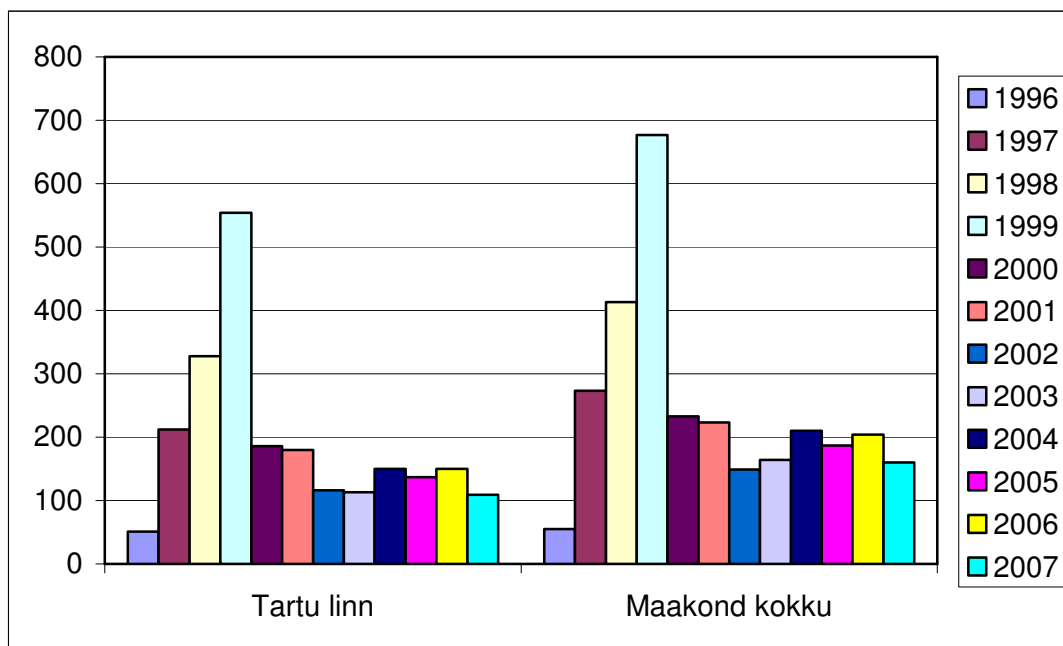
Kodanikeühenduste katusorganisatsioonid:

- MTÜ Tartumaa Noortekogu
- MTÜ Tartumaa Arendusselts
- MTÜ Kodukant Tartumaa
- Tartu Maanaiste Liit
- Tartumaa Põllumeeste Liit
- Haridustöötajaid kaasavad erinevad aineühendused
- Tartumaa Spordiliit
- Orienteerumisklubi Ilves
- Tartumaa Rahvakultuuri Keskseks

Tabel 4. MTÜ-d Tartumaal omavalitsuste lõikes asutamisaastate järgi

Omavalitsus	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	KOKKU
Alatskivi vald		1		6	3	3	1		3		1	9	27
Haaslava vald		8	1	2	1	2	1		1	1	2	1	20
Kambja vald		1	3	2	1	1	2	1	3	1	2	3	20
Konguta vald				7	3	1	1	1	1	3	3	1	21
Laeva vald		6	3		5		1		1		1		17
Luunja vald	1	9	7	9	3	4	2	6	1	3	2	6	53
Meeksi vald			1		1			1	1	1		1	6
Mäksa vald		4	6	2	3	3	1		1	3	3		26
Nõo vald		2	18	12			6	3	4	3	3	2	53
Peipsiääre vald						2		1	3	1			7
Piirissaare vald									1	1			2
Puhja vald		3	6	6		1	1	1	3	5	1	1	28
Rannu vald	1	2		7	1		2	1	2	1	1	2	20
Rõngu vald		3	2	7	2	1		3	4	2	5	1	30
Tartu vald	1	9	7	11	5	1	2	3	3	5	7	9	63
Tähtvere vald		2	6	7	5	5	3	8	1	3	4	3	47
Vara vald				6	2			7	4	4	3	1	27
Võnnu vald		1	1	1	1	1	1	4	2	1	1	2	16
Ülenurme vald		2	7	11	2	8	4	8	6	4	7	6	65
KOKKU	3	53	68	96	38	33	28	48	45	42	46	48	548
Kallaste linn	1	1	6	12	3	2	3		3		2		33
Elva linn		7	11	15	6	8	2	3	12	8	6	3	81
Tartu linn	51	212	328	554	186	180	116	113	150	137	150	109	2286
KOKKU	52	220	345	581	195	190	121	116	165	145	158	112	2400
MTÜ KOKKU	55	273	413	677	233	223	149	164	210	187	204	160	2948

Allikas: Tartu Maavalitsus

Joonis 31. Mittetulundusühingute asutamine aastate lõikes Tartu maakonnas
Allikas: Tartu Maavalitsus

2.3.4 Kultuurielus osalemise võimalus

Tartumaal tegutseb **15 rahva-, seltsi- ja kultuurimaja**; rahvakultuuri alast koostööd korraldab Tartumaa Rahvakultuuri Kesksekselts.

Tartus töötab **Eesti vanim kutseline teater Vanemuine**, mis pakub etendusi kõigis kolmes põhižanris: draama, ooper ja ballett.

Linna ja maakonna kontserdielu kujundab kõige enam **Eesti Kontserdi** regionaalne tegevus.

Maakonnas on **52 rahvaraamatukogu**, lisaks on oma raamatukogud ka teadus-arendusasutustel ja muuseumidel. Kunstnike loomingut tutvustavad ja müüvad mitu galeriid, tegutseb Tartu Kunstnike Liit.

Tartumaa on Eesti kõige mitmekesisemate muuseumidega maakond.

Riigi muuseumidest asuvad siin **Eesti Rahva Muuseum**, **Eesti Spordimuuseum**, **Eesti Postimuuseum** ja **Eesti Põllumajandusmuuseum**. Suure ja olulise osa Tartumaa muuseumidest moodustavad ülikoolide muuseumid. Elvas asub riiklik **maakonnamuuseum**.

Paljudel Tartumaa valdadel ja linnadel on oma esindusüritus.

Tähtsamateks festivalideks Tartus on Hansapäevad, tudengite kevad- ja sügispäevad, Raimond Valgre laulufestival koolinoortele, moodsa tantsumuusikaga tänavapidu Freedom Parade, I. D. A. Tantsufestival, Tartu Vanamuusikafestival, teatrifestival Draama, Õlleslager ja muidugi laulupeod.

Tartu linnas on viimastel aastatel algust tehtud rea uute üritustega – Supilinna päevad, Jaani kiriku päevad, Vanemuise Kontserdimaja Suvemuusika festival.

Väljavõte ankeetküsitlusest "*Tartumaa Kõigile 2*":

Ühistegevuse võimalused kodukohas

Valdavalt ollakse oma elukohas pakutavate sporditegemise võimalustega ning kultuuriüritustega rahul.

Rahulolematust kultuuriüritustega põhjendati kõige sagedamini sellega, et üritusi toimub vähe.

Mõne spordiklubi, treeningrühma, meeskonna vmt aktiivne liige oli 15% tartumaalastest. Võrreldes naistega oli spordiklubide, treeningrühmade, meeskondade aktiivseid liikmeid arvukamalt meeste seas, võrreldes eakamate inimestega enam nooremates vanuserühmades.

Mõne huviringi tööst on küsitlusele eelnenud aasta jooksul osa võtnud kümnendik tartumaalastest. Aktiivsemad on antud küsimuses olnud naisterahvad, 15-19-aastased ning alevikes elavad inimesed.

Parendusvõimalused

- Sotsiaalse sidususe suurendamine
- Avalikkuse kaasamine meedia vahendusel (" kodustatud " ajakirjanikud)
- Riskigrupi kuuluvate elanike kaasamine (töötud, vähese toimetulekuga pered)
- Ettevõtjate kaasamine
- 2009 elanikkonna seas läbiviidud ankeetküsitluse " Tartumaa Kõigile " väljatoodud probleemide analüüs, väljundid

Tegevused 2010 –2013: (hinnanguline ressursivajadus 3 000 000 krooni)

- Maakondliku terviseaktiivi terviseteadlikkuse järjepidev tõstmine
- Tartumaa terviseprofiili täiendamine, vajaduste analüüsimine ankeetküsitluse " Tartumaa Kõigile 2 " alusel
- Kodanikeühenduste (mittetulundusühingud, sihtasutused,..) aktiivsem kaasamine maakondlikku tervise arendamise protsessi. Osalemine üritustel Tervisetelgiga, terviseseminaride korraldamine, terviseteabe levitamine läbi kodanikeühenduste)
- Ettevõtjate ja ettevõtete juhtkondade kaasamine TET võrgustiku tegevusse
- Terviseteadlikkuse tõstmine ettevõtetes, infopäevade korraldamine, rahvatervise riiklike kampaaniate võimestamine koostöös maakonnas tegustevate ettevõtete juhtkondadega
- Töötutele ja vähese toimetulekuga peredele suunatud teabepäevade, terviseürituste korraldamine
- Maakondlike traditsioonide kujundamine rahvatervise valdkonnas
- Kogukonna liikmete tunnustamine, motiveerimine (Aasta tervisedendaja valimine, võrgustike koordinaatorite, terviseaktiivi motiveerimine, tunnustamine)
- Koostöö parandamine kohaliku meediaga (Tartu Postimehe ajakirjanikud, kohalike omavalitsuste infolehtede võrgustiku liikmete kaasamine, ajakirjanike terviseteadlikkuse tõstmine)

3. LASTE JA NOORTE TURVALINE NING TERVISLIK ARENG

Aastal 2008 tegutses Tartumaal kokku 60 koolieelset munitsipaallasteasutust (sh. Tartu maakonnas 30 ja Tartu linnas 30) ja 7 eralasteaeda (sh. Tartu maakonnas 1 ja Tartu linnas 6).

2008. aastal õppis Tartumaa koolieelsetes lasteasutustes kokku 6 500 last (sh. Tartu maakonnas 1 817 last ja Tartu linnas 4 683 last).

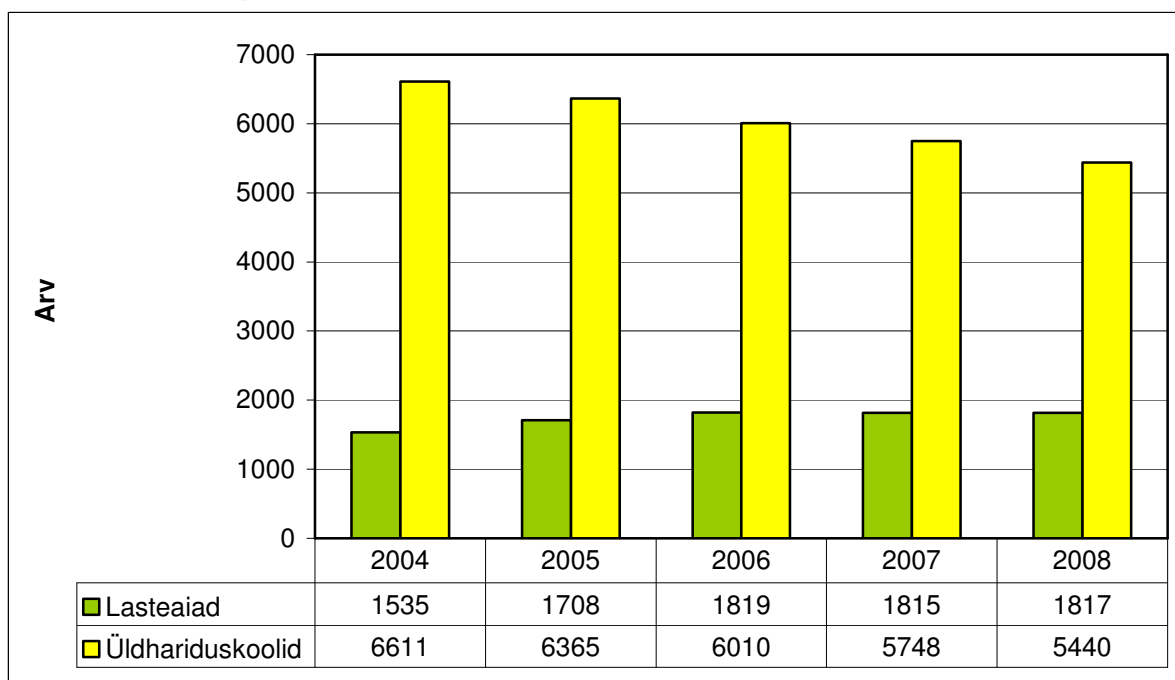
2007. aastast alustati Tartumaal lapsehoiuteenuse tegevuslubade väljastamisega. Eraettevõtetenä tekis üha enam lapsehoiuteenuse pakkujaid.

Seisuga 16. märts 2010 on Tartumaal lapsehoiuteenuse tegevuslubasid välja antud 54 (653 lapse hoidmiseks), teenuse kohti on 34 (456 lapse hoidmiseks) ja lapse eluruumis pakutakse teenust 22 ettevõtja poolt (98 lapse hoidmiseks).

Aastal 2008 tegutses Tartumaal kokku 44 üldhariduslikku munitsipaalkooli (sh. Tartu maakonnas 28 ja Tartu linnas 16), 5 kooli erivajadustega lastele (sh. Tartu maakonnas 2 ja Tartu linnas 3), 4 riigikooli (sh. Tartu maakonnas 2 ja Tartu linnas 2) ja 5 erakooli (Tartu linnas). 2008/2009. õppeaastal õppis Tartumaa üldhariduskoolides kokku 19 466 õpilast (sh. Tartu maakonnas 5 440 õpilast ja Tartu linnas 14 026 õpilast).

Lasteaedades on laste arvu suurenemine, samal ajal aga on üldhariduskoolides õpilaste arvu vähenemine. Sama tendents on ka Tartu linna lasteaedades ja üldhariduskoolides.

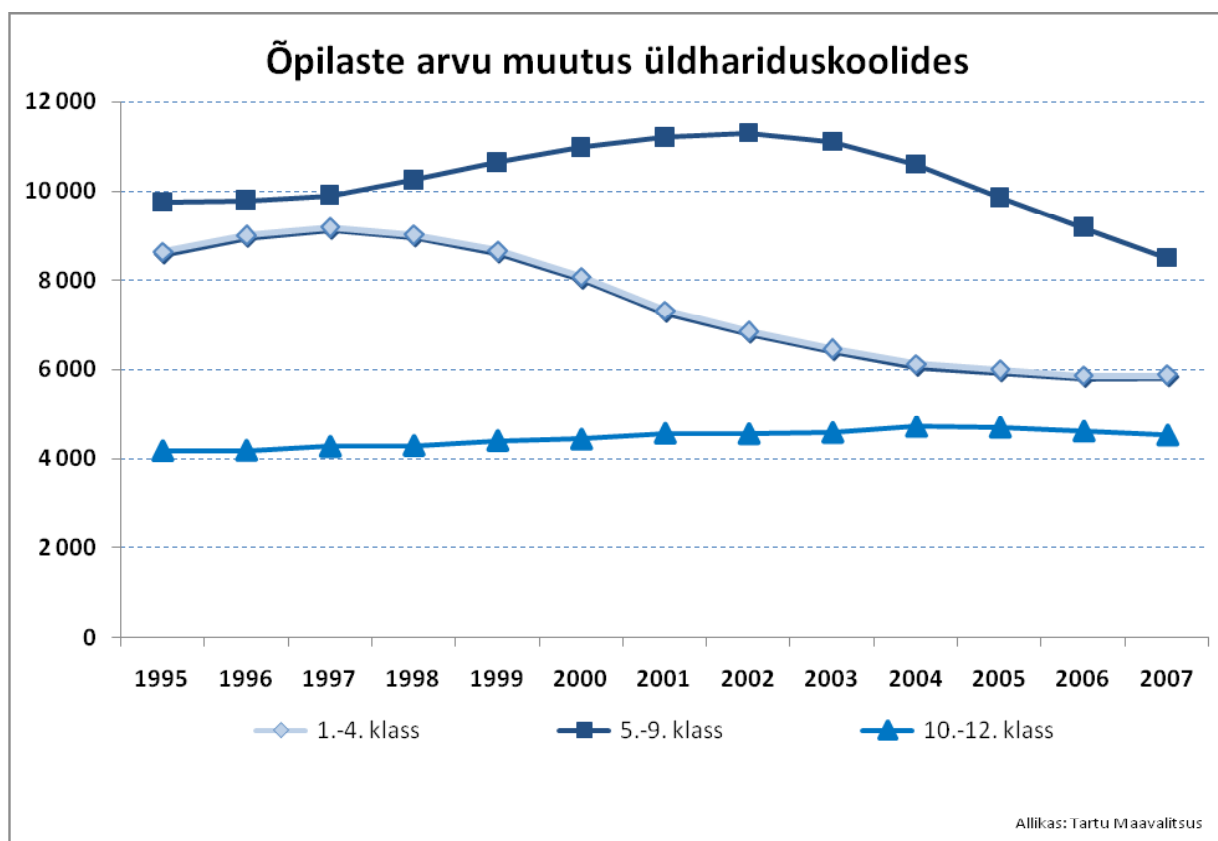
Joonis 32. Õpilaste arv Tartumaa haridusasutustes

Allikas: Tartu Maavalitsus

3.1 ÕPILASTE ARV HARIDUSASUTUSTES

Õpilaste arv Tartumaa üldhariduskoolides on vastavuses üldiste Eesti demograafiliste näitajatega. Ühiskonna poliitilistest ja sotsiaalsetest teguritest lähtuvatele kõikumistele on üheks indikatiivseks näitajaks laste sündivus. Kooskõlas riigis registreeritud üldisele laste arvulisele vähenemisele teatud aastate lõikes, on vähenenud õpilaste arv koolides. Samas on majandusliku tõusu aastad ja vanemapalk andnud võimaluse rõõmustada laste arvu olulise suurenemise üle lasteaedades. 2008/2009 õppeaastal tegutses Tartu maakonnas 11 gümnaasiumi, 11 põhikooli, 6 algkooli ja 2 erikooli. 30 koolis õppis kokku 5440 õpilast. 29 lasteaia õppis 1817 last.

Joonis 33. Õpilaste arvu muutus üldhariduskoolides Tartu maakonnas 1995-2007

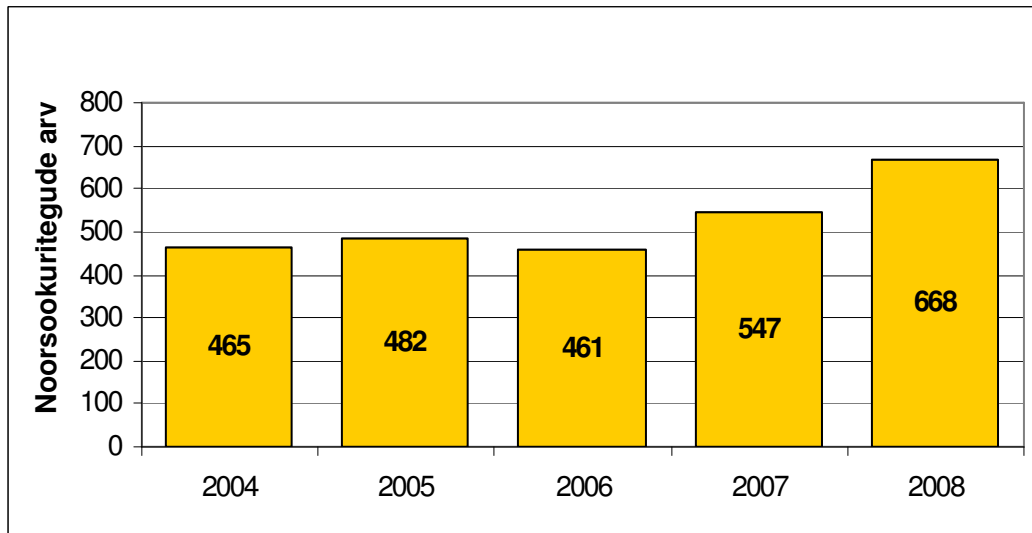
Allikas: Tartu Maavalitsus

3.2. KOOLIKOHUSTUSE TÄITMINE

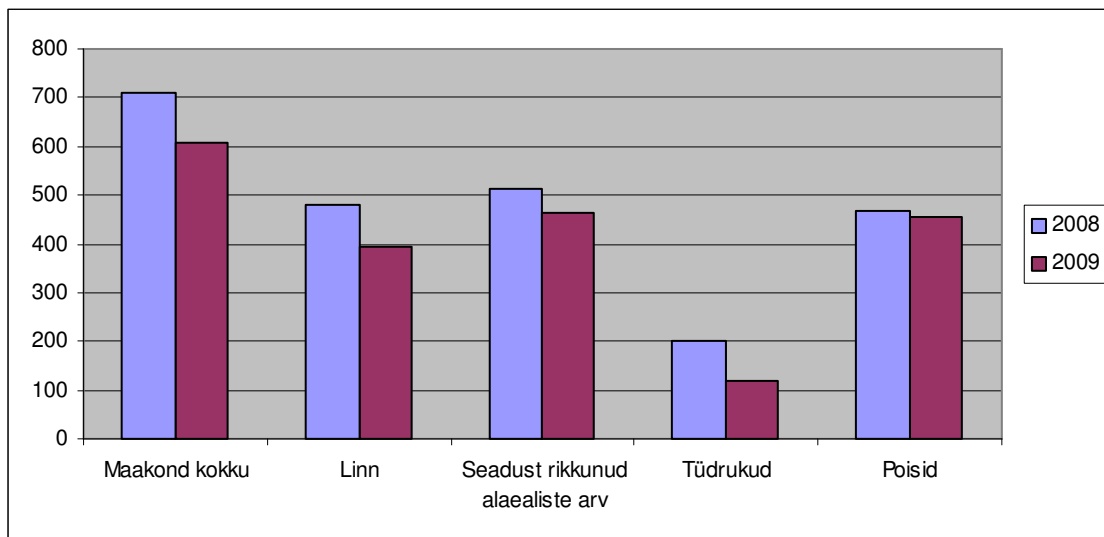
Koolikohustuse mittetäitmist peavad haridusasutused registreerima EHIS andmebaasis. Kahjuks ei ole sealt võimalik leida adekvaatseid andmeid Tartu maakonna põhise analüüsi tegemiseks, sest kõik koolid ei ole oma ülesannet selles valdkonnas täitnud. Ka leiame, et koolikohustuse mittetäitmise registreerimisel ei ole õigustatud gümnaasiumide arvestus, sest gümnaasiumiharidus ei ole seadusega kohustuslik.

3.3 NOORTE SÜÜTEOD

Noorte süütegude arv maakonnas näitab tõusutendentsi. Valdav osa õigusrikkumistest pannakse toime Tartu linnas, rikkujad on ülekaalus poisid. Samas tuleb tõdeda, et alates 1999 on tüdrukutest õigusrikkujate arv aastatega tõusnud.

Joonis 34. Noorte kuritegude arv Tartu maakonnas
Allikas: Tartu Maavalitsus, alaealiste asjade komisjon

Joonis 35. Noorte süüteod Tartu maakonnas
Allikas: Tartu Maavalitsus

3.4 MAAKONNA POOLNE INITSIATIIV JA TOETUSED LASTELE JA NOORTELE

Kogu Eestis nii ka Tartumaal toetab Haridus- ja Teadusministeerium läbi riigieelarve kohalikke omavalitsusi sihtotstarbeliste hariduskulude katmisel.

Koostöös Tartumaa Omavalitsuste Liidu ja Tartu Maavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakonnaga koordineeritakse ning viiakse läbi ülemaakondlikke aineolümpiaade ja õpilasüritusi.

Lisaks toetatakse maakonna õpetajate ainealase tegevuse arendamist läbi ainesektsioonidele korraldatavate koolituste, õppepäevade, seminaride jms. Nimetatud tegevusi finantseeritakse vastavalt esitatud eelarvele samast rahastusallikast

2008. aastal valmistati ette ja viidi läbi maakondlikud ainealased olümpiaadid kokku 23 õppeaines; toimus 24 õpilasvõistlust (konkurssi); koordineeriti maakondlike ainesektsioonide tegevust.

Noorsootööle eraldatud toetust rakendatakse läbi Tartumaa Avatud Noortekeskuse (ANK) projektikonkursi. 2009 elluviidud konkursi eelistatud tegevussuunaks oli Tartu linna ja muu maakonna noortekeskuste vaheline koostöö, 2010 on üheks prioriteetseks suunaks tervise edendus ja terve noor. Koostööprojektide kaudu kaasatakse tegevustesse kõikide Tartu linna ja maakonna noortekeskuste noori.

2008. aastal korraldati või koordineeriti maakonnas 33 erinevat noorsooüritust. 100% liselt osalesid Tartu maakonna õpilased kõikidel üleriigilistel õpilaskonkurssidel ja üritustel.

Traditsioonilised üritused ja sündmused, mis on kujunenud Tartu maakonna üheks visiitkaardiks huvihariduse ja noorsootöö valdkondades:

- Tartumaa kodutütarde ja noorte kotkaste suvelaager ja
- Üleriigiline matkamäng – *Tunne metsas varitsemaid ohte*
- Tartumaa keskastme õpilasaktiivi laager
- Abiturientide saja päeva ball
- Maakondlik isamaaline festival “Eestimaa lood enne ja nüüd”
- Maakondlik gümnaasiumiõpilaste mälumäng
- Maakondlikud kõnevõistlused gümnaasiumi- ja põhikooliõpilastele
- Betti Alveri luulevõistluse *Tähetund* ja *Koidulauliku* luulepäevade maakonnavoored, A.H. Tammsaare loominguvõistluse lugemine Albus jne
- Maakondlik ja üleriigiline Juhan ja Jakob Liivi loominguvõistlus ja Liivide päevad Alatskivil
- Tartumaa õpilaste teatripäevad
- Koolidiskorite võistlus
- Tartumaa maanoorte 4H klubide laagrid
- Tartumaa Õpilasmaleva malevarühmade kokkutulek
- Tartumaa õpilaste tervisepäevad üleriigilisel Südamenädalal
- Noorte osalemised õpilaskonverentsidel ja kodu-uurimiskonverentsidel

Kõik me vajame tunnustust. Traditsiooniks on kujunenud Tartu maavanema iga-aastased vastuvõetud Tartumaa parimatele huvijuhtidele, noorsootöötajatele ja noortekogu noortele.

3.5 LASTE JA NOORTEGA TEGELEVAD ASUTUSED

Indikaator võimaldab hinnata laste ja noorte võimalusi huvi- ja vabaaja tegevusteks ning riskikäitumise vähendamiseks.

Tartumaa 21 omavalitsuses (sh. Tartu, Elva ja Kallaste linnad, v.a. Piirissaare vald) töötavad noorsootöö spetsialistid haridus-, noorsoo- ja kultuuri- või sotsiaalnõunikud. Tartu LV kultuuriosakonna koosseisus töötab noorsooteenistus.

Kõikides Tartu maakonna koolides tegutsevad õpilaste kaasamiseks õpilasesindused (väiksemates koolides on nimetuseks õpilasaktiiv). Huvitegevust korraldab koolides huvijuht, väiksemates koolides on huvitegevus jaotatud õpetajate vahel. Huvijuhtidel on omad katusorganisatsioonid-MTÜ Tartu Linna Huvijuhid ja Tartu maakonna huvijuhtide ainesektsioon.

Huviharidus Tartumaal. (Juriidilise vormi järgi jaotuvad alljärgnevas loeteludes ka linna asutused, sest nad pakuvad teenust ka maakonna lastele.)

Spordikoolid

- Tartu Valla Spordikool
- Santose jalgpallikool

Muusikakoolid:

- Tartu I Muusikakool
- Tartu II Muusikakool
- Tartu Lastemuusikakool
- Arsi Kellade Kool
- Elva Muusikakool
- Ilmatsalu Muusikakool
- Eramuusikakool Ardente
- Nõo Muusikakool
- Tartu Valla Muusikakool
- Ülenurme Muusikakool
- H. Elleri nimeline Tartu Muusikakool

Kunstikoolid:

- Tartu Lastekunstikool
- Tartu Kunstikool
- Tartu Kõrgem Kunstikool

Teised huvikoolid:

- HuviTERA
- Vanemuise Tantsu- ja Balletikool
- Ida Tantsukool
- Tartu Puhkpillistuudio
- Tartu Loodusmaja
- Elva Huviala- ja Kultuurikeskus „Sinilind“
- Mehikoorma Huvikool
- Alatskivi Kunstide Kool
- Jakobi Mäe Kultuurikoda

Muud võimalused noortele:

- Kaitseliidu noorteorganisatsioonid Kodutütred ja Noorkotkad (Elvas, Puhjas, Nõos, Lähtel, Kõrvekülas, Varal, Sillaotsal, Ülenurmel, Mellistes)
- Korvpalliklubi „Juku“ Alatskivil

- Spordiklubi Nolcken Alatskivil
- Konguta noortel on võimalus osaleda Rahvamajas tegutsevates ringides
- Laeva kultuurimajas tegutsevad noorteringid
- Nõo tüdrukuteklubi
- Nõo sulgpalliklubi
- Päästealaring Puhjas
- Nõo korvpalliklubi
- Jalgpalliklubi FC Elva
- Tantsuklubi „Triiniks” Nõos
- Spordiklubi AK Rahinge
- MTÜ Ülenurme Gümnaasiumi Spordiklubi
- MTÜ Korvpalliklubi Ülenurme
- Elva Spordiliit
- Jahtklubi „Merikotkas“
- Erkmaa Korvpallikool
- Tähe Piljardikool
- Revalia Tantsukool
- Tantsuklubi Tango

Avatud noortekeskuste süsteemi arendamist arutati Eestis esmakordselt 1999. aastal valdade ja linnade esindajate koostööseminaril. Aastal 2002 eraldas Haridus- ja Teadusministeerium esmakordselt riiklikku toetust, pisut üle 3 miljoni krooni avatud noortekeskuste loomiseks ja arendamiseks omavalitsustes. Raha maakondadesse eraldati vastavalt noorte arvule ja 2003. aastast alates käivitusid ka maakondades ANK- projektikonkursid, paljudesse valdadesse loodi noortekeskused.

Märts 2010 seisuga tegutseb Tartumaal **20 registreeritud avatud noortekeskust**, neist 5 Tartu linnas ja 15 mujal maakonnas. (Juriidilise vormi järgi jaotuvad alljärgnevatel loeteludes ka linna asutused, sest nad pakuvad teenust kogu maakonna lastele.)

Noortekeskused:

- Anne Noortekeskus (Tartu linn)
- Lille Maja (Tartu linn)
- Koidu Avatud Noortekeskus (Tartu linn)
- Tähe Noorteklubi (Tartu linn)
- Tartu Skatehall (Tartu linn)
- Elva Noortekeskus
- Kallaste Noortekeskus
- Alatskivi Noortekeskus
- Roiu Päevakeskus
- Kambja Noortekeskus
- Kavastu Noortekeskus
- Luunja Noortekeskus
- Meeksi Valla Seltsikeskus
- Melliste Noortekeskus
- Nõo Noortekeskus
- Rõngu Noortekeskus
- Vara Noortekeskus
- Koosa Noortekeskus
- Võnnu Avatud Noortekeskus „Võnkar“
- Ülenurme Pere- ja Noortekeskus

Noorteklubid ja noorteorganisatsioonid

- TORE liikumine (Tartu, Elva, Nõo, Puhja, Luunja)
- Eesti 4H (Tartu, Elva, Alatskivi, Haaslava, Luunja, Melliste, Nõo, Võnnu)
- Gaidide Liidu üksused (Elvas, Lähtel, Nõos, Tartus)
- Eesti Skautide Ühingu üksused (Tartus, Kõrvekülas, Lähtel)
- Käbe Konn
- Keskerakonna Noortekogu Elva klubi
- Elva Noorte Reformiklubi
- Tartu Noortevolikogu
- Tartu Noorteühenduste Kogu
- AIESEC Eesti Tartu lokaalkomitee
- Estonian UNESCO Youth Association
- Noorteühendus KOMA
- Tartu Noorte Reformiklubi
- Rahvaliidu Noored Tartu Klubi
- Noored Sotsiaaldemokraadid Tartu Klubi
- Keskerakonna Noortekogu Tartu Klubi
- Noored Konservatiivid Tartu Klubi
- YFU Tartu
- Yuvente
- TÜ Üliõpilasesindus
- Tartu Üliõpilaste Väitlusklubi
- MTÜ Mehikoorma Avatud Noorteklubi

Noortevolikogud Tartumaal:

- Tartu Noortevolikogu
- Rõngu valla noortevolikogu.
- SA Domus Dorpatensise projekti raames on loomisel Elva linna ja Puhja valla noortevolikogud.

18. märtsil 2006 moodustati **Tartumaa noortekogu** ja nende tegevus on olnud siiani järjepidev. Tartumaa Noortekogu on maavalitsuse juures tegutsev noorte ühendus, mille eesmärgiks on võimaldada noortel osaleda otsustamisprotsessis ja kaitsta oma huvisid neid puudutavates valdkondades maakondlikul tasandil. Noortekogu on lüli noorte, maavalitsuse ja omavalitsuse vahel. Täna on noortekogu registreeritud mittetulundusühinguna.

Noortekogu head kogemused ja suuremad õnnestumised 2009. aastal:

- Rahvusvahelistel noortepäevadel Tallinnas saavutati videokonkursil I koht
- Tartumaa Osaluskohvik „Sõna Tartumaa Noorele“
- Koostati Tartumaa Noorte infolist
- Noortekogude Suvekoolis saavutati II koht
- Tartumaa noorte ettevõtlikkuse ööpäev
- Tartumaa noortekogu vormistamine MTÜ-ks
- Noorte valimiste-eelne konverents
- Oma kontor Lille Majas

Teavitamis- ja nõustamiskeskuste noorteinfo alased teenused ja tegevused

Eesti Noorsootöö Keskuse (ENTK) ja Tartu Maavalitsuse vahel sõlmitakse igal aastal koostööleping, millest lähtuvalt ühe alapunktina eraldatakse ENTK poolt Tartu Maavalitsusele riigieelarveline eraldis noorteinfo alaste teenuste korraldamiseks Tartu maakonnas.

Tartu maakonna noorte teavitamise teenuste tagamiseks sõlmib Tartu Maavalitsus lepingud Tartu Kutsehariduskeskuse Info- ja Karjäärinõustamiskeskusega ja Anne Noortekeskuse Noorte Infopunktiga.

Parendusvaldkonnad:

- Laste ja noorte tervisealaste uuringute läbiviimine, analüüs, meetme rakendamine; enesehinnangute kaardistamine, analüüs
- Koostöö alaealiste asjade komisjoni, haridustöötajate võrgustiku, terviseõukogu ja politsei preventioonitalitusega
- Vabaajategevuste kaardistamine, andmebaasi väljatöötamine
- Rahvatervise valdkonna tegevuste koostöö ja integreeritus huvi- ja vabaajategevusvaldkondades
- Noorte kaasatus terviseprogrammide väljatöötamisel

Tegevused 2010 –2013 (hinnanguline ressursivajadus 2 500 000 krooni)

- Haridusasutustele suunatud rahvatervise programmide täiustamine, laste ja perede aktiivsem kaasamine terviseteadlikkuse tõstmisele ning haridusasutuste järjepidev suunamine terviseteematika integreerimisel igapäevaelu
- Laste – ja noorte kaasamine tervisedendusse (terviselaagrid, konkursid, motiveerimine ;preemiareisid, tunnustamine, avalikustamine. Noorte ootuste kaardistamine)
- Noortele suunatud meediakajastuste suurendamine (noorte osalus hea praktika näidete kajastamisel paikkonna meedias)
- Kogemuste vahetamine teiste maakondade ja rahvusvaheliste koostööpartneritega riskirühma kuuluvate noorte kaasamiseks
- Ühtse juhtumite analüüsi süsteemi rakendamine, mis võimaldaks registreerida andmeid ning teha analüüsi laste ja noorte õigusrikkumiste kohta, et efektiivsemalt planeerida preventiivseid sekkumisi
- Riskgrupi noortele suunatud preventiivsete koostööprojektide elluviimine
- Lähtudes 2007 maakonna 15-17.a. vanuses koolinoorte hulgas läbiviidud uuringust “ Minu arvamused ja kogemused elus” on noorte riskikäitumine (alkoholitarbimine, kanep) muutunud iseenesestmõistetavaks. (54% maakonna õpilastest on istunud autosse, mille juht on tarvitanud alkoholi...) . Kordusuuringu läbiviimine maakondlikul tsandil
- Terviseprofiili täiendamine

4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND

Inimese igapäevase töö-, õpi- ja elukeskkonna korraldus määrab suuresti tema psühhosotsiaalse heaolu ja tervisliku seisundi.

Kvaliteetne joogivesi, puhas õhk, ohutu ja täisväärtuslik toit ning head elu- ja töötingimused kindlustavad hea tervise ja tööjõudluse.

Väljavõte elanike rahuloluküsitlusest 2009 "Tartumaa Kõigile 2"

Elamistingimused

Enam kui pooled (53%) tartumaalastest elavad ühepereelamutes, 41% kortermajades ning 4% paarismajades või ridaelamutes.

Kui linnades ning alevikes domineerivad elamutüübilt kortermajad, siis küldes on levinuimad ühepereelamud. Tartumaalastest 21% elab enam kui 70 aastat tagasi valminud elamus, neljandik 41-70 aastat tagasi valminud elamus, kolmandik 21-40 aastat tagasi valminud elamus ning 13% uuemas elamus. Vanemates elamutes elavad sagedamini eakamad inimesed. Uuemates elamutes elavaid inimesi on keskmisest arvukamalt kõrgharidusega, alla 18-aastaste lastega või kõrgema sissetulekuga inimeste seas ning Tartu lähiümbruse valdades.

Häirivateks faktoriteks elukohas ja selle lähiümbruses peeti kõige sagedamini tolmu ja heitgaase, suuri eluasemekulusid, halba ühendusteed eluasemega ning halba veevarustust.

Suured eluasemekulud valmistasid muret sagedamini 60-74-aastastele, naisterahvastele, mitte-eestlastele ning madalaimasse sissetulekurühma (sissetulek leibkonna liikme kohta alla 3000 krooni) kuuluvatele vastajatele.

Oma elamistingimustega oli täiesti rahul 42% tartumaalastest, pigem rahul 51%, pigem mitte rahul 6% ning üldse mitte rahul 1%.

Võrreldes kortermajades elavate inimestega oli oma elamistingimustega täiesti rahul olevaid inimesi arvukamalt ühepereelamutes ning paarismajades või ridaelamutes.

Hinnangud rahulolule elamistingimustega olid seotud elamu vanusega – mida vanema elamuga oli tegemist, seda madalam oli keskmiselt rahulolu elamistingimustega.

Töö ja ettevõtlus

15-aastastest ja eakamatest tartumaalastest töötas täisajaga (40 tundi nädalas või rohkem) 36% ning osajaga (vähem kui 40 tundi nädalas) 5%. Tööealistest (15-64-aastastest) inimestest oli küsitluse läbiviimise ajal tööga hõivatud 51%, sealhulgas 45% töötas täisajaga ning 6% osajaga. Võrreldes naistega on täisajaga töötajaid arvukamalt meeste seas. Vanuserühmade võrdluses on täisajaga töötajaid kõige arvukamalt 30-49-aastaste seas (64%), haridusrühmade võrdluses kõrgharidusega inimeste seas (65%). Kõige suurem osa (umbes viiendik) töötajatest olid hõivatud hariduse, kultuuri või tervishoiu valdkonnas.

Võrreldes naistega oli meeste seas hõivatuid enam ehituses ning transpordis ja sides, naiste seas aga teeninduses ning haridus-, kultuuri- ja tervishoiuvaldkonnas.

Töötavast elanikkonnast 85% moodustavad palgatöötajad.

Eraettevõtlusega tegeleb 9%, FIE-d ja talunikud moodustavad 5%.

Võrreldes naistöötajatega on meestöötajate seas pea kolm korda arvukamalt eraettevõtjaid, samas kui naistöötajate seas on meestöötajatega võrreldes kaks korda arvukamalt palgatöötajaid riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes.

Koduasulas käivad tööl esmajoones suuremate asulate elanikud. Ühendusega kodu ja töökoha vahel ollakse valdavalt rahul.

Rahulolu/rahulolematuse ühendusega kodu ja töökoha vahel oli seotud tööle minekule ning sealt tulekule kuluva ajaga – mida rohkem aega kulus, seda suurem oli keskmiselt ka rahulolematuse tase.

Töökäivatest tartumaalastest 19% tunnetab ohtu jääda töötuks küsitlusele järgneva aasta jooksul. Ohtu jääda töötuks tunnetasid enam madalama haridusega või sissetulekuga inimesed, mitte-eeslased, liht- ja oskustöölised ning isiku- või klienditeenindajad. Töökoha vahetamisele oli viimasel ajal mõelnud 22% töökäivatest inimestest, sealhulgas 9% vahetaks töökohta esimesel võimalusel ning 13% on küll töökoha vahetusele mõelnud kuid ei oma kindlat soovi töökoha vahetamiseks. Võrreldes 1995. aastaga on suurenenud põhitöökindlate inimeste osakaal. Kõige sagedamini soovitakse töökohta vahetada majanduslikel põhjustel.

Põhitööna tegeleb eraettevõtlusega 14% tartumaalastest, kõrvaltegevusena 2%.

Põhitööna ettevõtlusega mitte-tegelevatest inimestest moodustavad ettevõtlusest huvitatud inimesed – st. inimesed, kes ettevõtlusega tegelemisele mõtlevad või selleks ettevalmistusi teevad, 13%.

Enam kui pooled põhitööna ettevõtlusega mitte-tegelevatest tartumaalastest pole isikliku ettevõtlusega alustamist kunagi kaalunud. Ettevõtlusega alustamist takistavate teguritena nimetati kõige sagedamini seda, ettevõtlus on palgatööga võrreldes liiga ebakindel ning et praegune majanduslik kliima ei ole soodne nende jaoks, kes soovivad oma ettevõttega alustada.

Haridus

Enamasti käivad lapsed koolis samas linnas/vallas kus elatakse.

Tartu lähiümbruse valdades oli võrreldes teiste piirkondadega levinum, et laps käis koolis Tartus, samas kui Tartust kaugemates valdades elavate laste seas oli levinum hariduse omandamine mõnes teises Tartumaa vallas/linnas väljaspool oma koduvalda.

Oma koduvallas/linnas õppivaid lapsi oli kõige enam alevikes.

Võrreldes alus- ning põhihariduse saamise võimalustega ollakse keskmiselt rahulolematumad keskhariduse saamise võimalustega. Nii alus-, põhi- kui ka keskhariduse puhul toodi põhjusena, miks ollakse rahulolematu hariduse kättesaadavusega, kõige sagedamini esile haridusasutuse kaugust elukohast. Alushariduse puhul nimetati probleemina sagedamini ka seda, et lasteaiakohti on keeruline saada järjekordade tõttu.

Küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul on tasemeõppes, mõnel kursusel või täiendõppes osalenud 35% tartumaalastest. Tasemeõppes, mõnel kursusel või täiendõppes osalenuid on arvukamalt nooremates vanuserühmades ning kõrgharidusega inimeste seas.

Võrreldes madalama sissetulekuga (leibkonnaliikme kohta) inimestega on enesetäiendamise tegelemine arvukamalt kõrgema sissetulekuga inimeste seas.

Küsitlusele järgneva 12 kuu jooksul soovis tasemeõppes, mõnel kursusel või täiendõppes osaleda 34% tartumaalastest.

4.1 TERVIST EDENDAVATE TÖÖKOHTADEGA LIITUNUD ASUTUSTE ARV

Tervist edendavate töökohtade ideoloogia sai alguse 1984. aastal Ameerika Ühendriikidest.

1996. aastast on moodustatud Euroopa tervist edendavate töökohtade võrgustik (European Network for Workplace Health Promotion – ENWHP).

2005. aastal moodustati ka Eestis tervist edendavate töökohtade võrgustik, mida juhtis 2005. aastal Tervishoiuamet koostöös Tervise Arengu Instituudiga.

2006. aastast koordineerib võrgustikku Tervise Arengu Instituut.

Tervist edendavate töökohtade põhimõte seisneb töökeskkondades terviseohtude vältimises ja töötaja tervise kaitses, töötingimuste kohandamises töötaja võimetele, tervise edendamises ja esmatasandi tervishoius. Arvestada tuleb iga töökoha planeerimisel inimese elukvaliteedi aspektidega, mis tähendab füüsilist, psüühilist ja sotsiaalset heaolu töökeskkonnas, mida ei saa mõõta ainult tööõnnetuste ja kutsehaiguste esinemise põhjal.

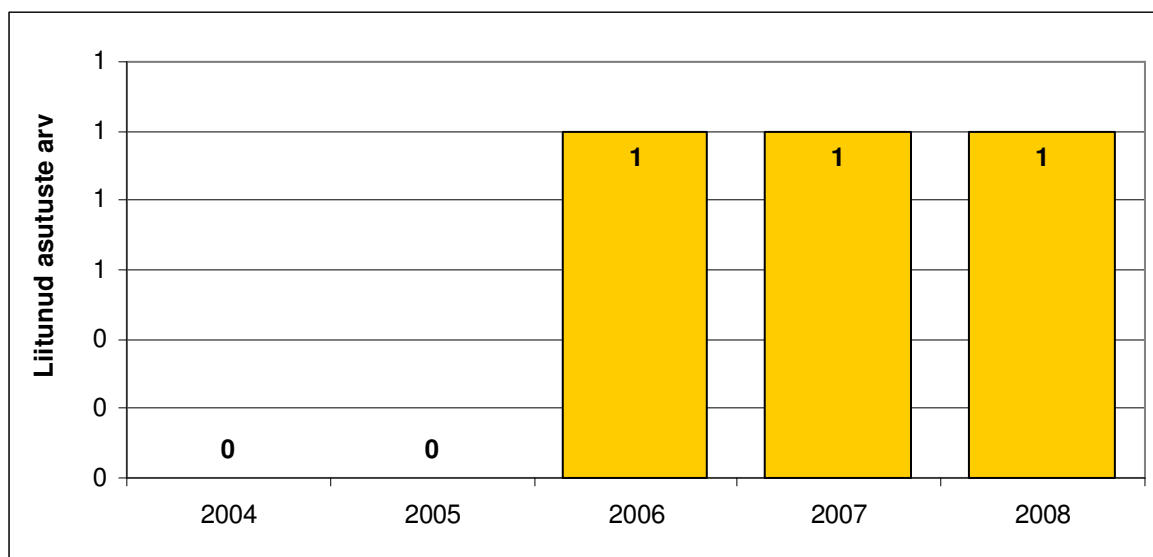
Tervist edendava töökoha üheks eesmärgiks on vähendada kutsehaiguste ja tööst põhjustatud haiguste osakaalu suurenemist Eestis, seoses sellega tõsta töötajate terviseteadlikkust, tõstes seeläbi töötajate elukvaliteeti ja töövõimet.

Hea töökeskkonna kujundamine eeldab kõigi tööturu osapoolte teadlikkust riskidest. See kõik eeldab koolitamist, teadlikkuse tõstmist ning reaalseid samme edendamistegevuse planeerimisel ning läbiviimisel töökohal ja kogemuste vahetamisel teiste ettevõtetega.

Eesmärgiks on vähendada kutsehaiguste osakaalu Eestis.

Tartu maakonnas on 2008 seisuga TET võrgustikuga liitunud ettevõtteid vaid 1 (Tartu linnas 8).

Riiklikest TET võrgustikku kuuluvatest ettevõtetest tegutsevad Tartu maakonnas Lõuna-Eesti Politseiprefektuur, Eesti Post AS, Jaotusvõrk OÜ, Hoolekandeteenused AS.

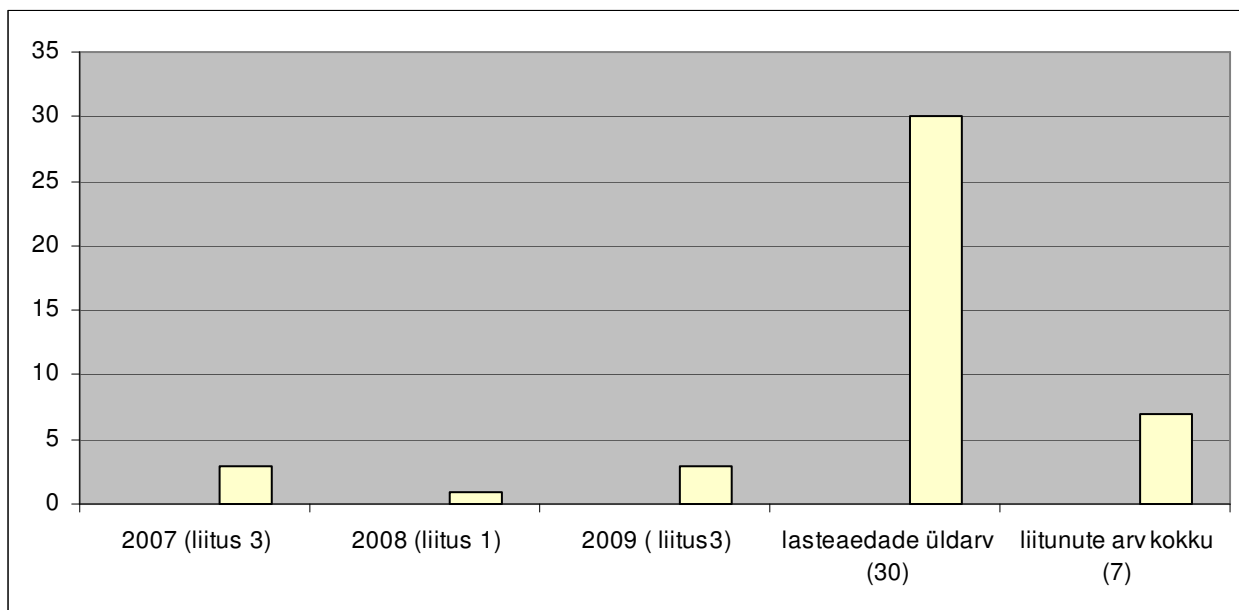
Joonis 36. Tervist Edendavate Töökohtade võrgustikuga liitunud ettevõtete arv
Allikas: Tartu Maavalitsus

4.2 TERVIST EDENDAVATE LASTEAEDADE ARV

Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustik hakkas Eestis arenema "Laste ja noorukite riikliku terviseprogrammi aastani 2005" toetusel 2000. aastal.

Võrgustik koosneb vabatahtlikkuse alusel ühendunud lasteaedadest, kes lähtuvad oma töös tervist edendava lasteaia põhimõtetest, on nõus ellu viima Tervist Edendavate Lasteaedade missiooni ning täitma võrgustikuga liitunud asutuste kohustusi.

Tervist edendavate lasteaedade missioon on liita koolieelses eas olevate lastega tegelevate või nende heaolu eest vastutavate täiskasvanute huvid ja eesmärgid lapse arengut ja tervist positiivselt mõjustavatele tegevustele ja nende tegevuste kaudu tagada lastele ning kogu töökollektiivile parem vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis.

Joonis 37. Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikuga liitunud asutuste arv
Allikas: Tartu Maavalitsus

Tartu maakonna Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikuga liitunud lasteaiad

(võrgustiku tegevus käivitatud 2007)

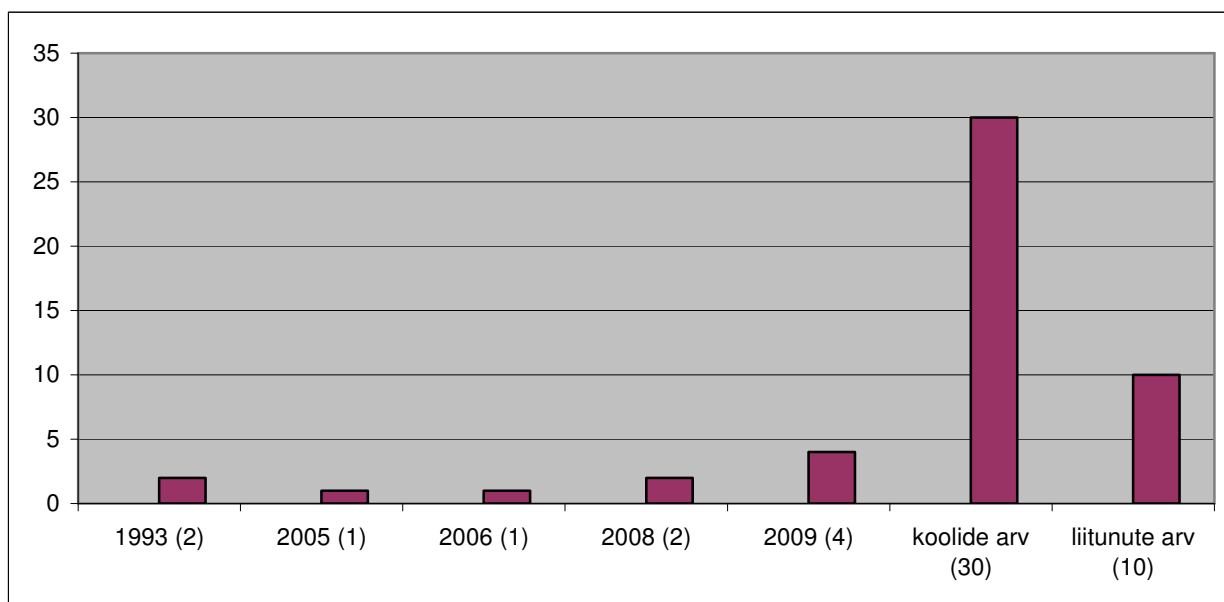
- Rõngu Lasteaed Pihlakobar (liitunud juuni, 2007)
- Nõo Lasteaed Krõll (detsember, 2007)
- Kambja Lasteaed Mesimumm (detsember, 2007)
- Elva Lasteaed Murumuna (detsember 2008)
- Puhja Lasteaed Pääsusilm (detsember 2009)
- Elva Lasteaed Õnneseen (detsember 2009)
- Ilmatsalu Lasteaed Lepatriinu (detsember 2009)

4.3 TERVIST EDENDAVATE KOOLIDE ARV

Tervist Edendavate Koolide liikumine (ENHPS) sai alguse 1992.a Maailma Terviseorganisatsiooni, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjoni algatusel. Tervist Edendavate Koolide võrgustik loodi Eestis 1993.aastal Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna initsiatiivil ja toetusel.

Liikumise eesmärgiks on edendada koolides ja ka paikkonnas tervislikku elulaadi ning kujundada turvalist sotsiaalset ja füüsilist keskkonda.

Tervist Edendavate Koolide liikumise ideoloogia toetab terviseteadlikkuse tõusu ning tervisliku eluviisi kujunemist. Tervist edendavate koolide tegevus toetub koostöö ja – tegemise printsiibil füüsilise, sotsiaalse ja vaimse tervise tugevdamise eesmärgil. Tervist edendavate koolide ülesanne on oma tegevuste kaudu järjepidevalt toetada ja kujundada kooli sisemisi kvalitatiivseid muutusi vastavalt väliskeskkonnast tulenevatele mõjutustele, et rajada selline elu- ja töökeskkond, mis arendab ja tugevdab tervist.

Joonis 38. Tervist Edendavate Koolide võrgustikuga liitunud asutuste arv
Allikas: Tartu Maavalitsus

Tartu maakonna Tervist Edendavate Koolide võrgustikuga liitunud koolid

- Puhja Gümnaasium (1993)
- Ülenurme Gümnaasium (1993)
- Valguta algkool-lasteaed (2005)
- Luunja Keskkool (2006)
- Vara Põhikool (liitunud 2008)
- Elva Gümnaasium (liitunud 2008)
- Nõo Põhikool (2009)
- Rannu keskkool (2009)
- Võnnu keskkool (2009)
- Konguta Kool (2009)

4.4 ÜLDKASUTATAVAD SPORDIRAJATISED JA TERVISERAJAD

Maakonnas olevate spordirajatiste ja terviseradade arv näitab teenuse kättesaadavust.

Kõige populaarsemad spordialad Tartumaal on jalgpall, kergejõustik, korv- ja võrkpall ning iluvõimlemine. Noorte hulgas on väga populaarne ka džuudo.

Tartumaal elab enamus selliste vähelevinud spordialade harrastajaid Eestis nagu wing tsun, noolemäng, puupall, mälumäng ja jääpurjetamine.

Kui 1995. aastal treenis Tartumaa spordiklubides 3190 inimest, siis 2007. aastal juba 17 111 inimest enam kui 70 erineval spordialal. Neid treenis 490 treenerit, kellest 164 olid eriharidusega. 59% sportijatest on noored.

Tartumaa spordiklubide tegevust koordineerivad Tartu Spordiliit ja Tartumaa Spordiliit. Maakonna tähtsaimad spordiüritused on Tartu nelikürituse osaüritused, sh Tartu maraton, Gustav Sule mälestusvõistlused kergejõustikus, Miss Valentine iluvõimlemises, iga-aastane ralli ja Sempel-session.

4.4.1 Tartumaa spordibaasid/sportimisvõimalused

Sportimis- ja liikumisvõimalused Tartu maakonnas

<i>Omavalitsuse nimi</i>	<i>liikumis-, sportimisvõimalused</i>
Alatskivi vald	Alatskivi Keskkooli staadion Alatskivi Keskkooli välisväljakud Alatskivi Keskkooli võimla
Elva linn	Elva kunstmurukattega väljak Elva Korvpalli välisväljak Elva tenniseväljakud Elva Suusahüppemägi Elva Linnastaadion Valgustatud jooksu ja suusarada Elva Gümnaasiumi võimla Elva Maadlusaal Elva Gümnaasiumi Tartu mnt. Võimla Elva jõusaal
Haaslava vald	Sillaotsa Põhikooli staadion Sillaotsa Põhikooli välisväljakud
Kambja vald	Kammeri Kooli spordisaal Kammeri kooli välisväljakud Kambja spordihoone Kuuste kooli spordiväljakud
Konguta vald	Konguta spordihall
Laeva vald	Laeva spordiplats Laeva spordihoone

Sportimis- ja liikumisvõimalused Tartu maakonnas

<i>Omavalitsuse nimi</i>	<i>liikumis-, sportimisvõimalused</i>
Luunja vald	Luunja Keskkooli spordisaal Luunja Keskkooli staadion Võrkpalliplats, korvpalliväljak Ratsutamise sisehall Liivaväljak ratsutamiseks Ratsutamise maastikusõidu trass Ratsutamise takistussõidu liivaväljak Urmas Saksa Ratsutamiskompleks
Meeksi vald	Mehikoorma kooli võimla
Nõo vald	Nõo spordihall Nõo kooli staadion Nõo Reaalgümnaasiumi jõusaal Nõo Reaalgümnaasiumi võimla Vapramäe maastikukaitseala matkarajad Nõo alevi mänguväljak Nõgiaru küla mänguväljak Luke küla mänguväljak Tõravere mänguväljak
Puhja vald	Puhja Gümnaasiumi võimla Puhja Gümnaasiumi staadion
Rannu vald	Rannu Keskkooli võimla Rannu Keskkooli staadion Lauamängude saal Välisväljakud
Rõngu vald	Rõngu Keskkooli staadion Rõngu Keskkooli tervisespordirajad Rõngu Keskkooli spordisaal Elva Gümnaasiumi lasketiir
Tartu vald	Vedu suusarajad Lähte maadlusaal Äksi Motoklubi treeningrada Kõrveküla rannavõrkpalli väljak Kõrveküla spordihall Lähte spordihall Äksi spordihall
Tähtvere vald	Vorbuse küla terviserada Jänese matkarada Ilmatsalu võimla

Sportimis ja liikumisvõimalused Tartu maakonnas

<i>Omavalitsuse nimi</i>	<i>liikumis-, sportimisvõimalused</i>
Vara vald	Vara kooli staadion Vara kooli võimla Koosa mängude maja
Võnnu vald	Võnnu Keskkooli spordisaal Võnnu Keskkooli välisväljakud
Ülenurme vald	Gümnaasiumi Spordikompleks 2 võrkpalli liivavälisväljakut Gümnaasiumi staadion Gümnaasiumi lasketiir Tõrvandi spordihoone Tõrvandi staadion
Tartumaa tervisespordikeskus Vooremäe Terviserajad	
Peipsiääre vald	Sportimisvõimalused puuduvad
Piirissaare vald	Sportimisvõimalused puuduvad

Allikas: Tartumaa Spordiliit

Tartumaa Spordiliit (Tartumaa SL) on asutatud 15.10.1990.a. 48 esindaja poolt.

Asutamisel nimetati Tartu Maaspordi Liiduks. Nimemuutus 18.juunil 2007.a.

Tartumaa SL on keskne spordiorganisatsioon maakonnas, kelle liikmeteks on maakonna spordiklubid ja -ühendused. (40 erinevat organisatsiooni, liitu, ühendust)

Töötab infokeskusena kõigi maakonna spordiorganisatsioonide ja sporditöötajate (kehalise kasvatusõpetajad, treener-juhendajad, spordiklubide töötajad, kohtunikud, toetajad, jt.) ning sportlaste ja spordiveteranide ja kõigi spordihuviliste jaoks.

Tartumaa SL teeb maakonnasiseselt koostööd maavalitsuse, omavalitsuste liidu, kohalike omavalitsuste ja nende spordiklubide ning koolidega.

Üleriigiline koostöö toimub Eesti Olümpiakomitee, Kultuuriministeriumi, Eestimaa Spordiliit Jõud, ja teiste üleriigiliste spordiorganisatsioonidega.

4.5 TRANSPORT JA TEEDEVÕRK

Antud indikaator võimaldab kaardistada ja maandada riske ning algetada tervisttoetavaid maakonna planeeringuid.

Tartumaal on 1254 km riigimaanteed, millest põhimaanteed 12%, tugimaanteed 14% ja kõrvalmaanteed 74%. Kohalikke teid on Tartu maakonnas 2756 km.

AS GoBus teenindab aastast 2006 nii Tartu linna kui ülejäänud maakonna bussiliine. Maakonnaliine on käigus 70 ja 55 bussi sõidab neil aastas läbi üle 3,4 miljoni kilomeetri. Tartu maakonnas (ilma Tartu linnata) on kokku 1100 bussipeatust.

Tartus asub Eesti suurim busside väljumiskoht; siit väljub päevas keskmiselt 300 reisi nii Tartu maakonda kui ka mujale Eestisse.

Tartust sõidavad reisirongid Tallinna ja Valga suunal ning Ülenurme lennuvälja arendatakse regulaarse lennuliiklusega rahvusvahelise lennuväljana. Tallinn-Tartu maantee rekonstrueerimine on suurprojekt, mis mõjutab kogu Lõuna-Eesti arengut.

Uusi võimalusi pakub ka laevaliiklus Peipsil – nii kaubaveod kui turismireisid. Navigatsioonihooajal on käigus regulaarne laevaliin Laaksaare-Piirissaare, kaugemas tulevikus pole võimatu ka Tartust Narva lüüsi kaudu veeteed pidi merele pääsemine.

Väljavõte elanike rahuloluküsitlusest 2009 "Tartumaa Kõigile 2"

Transport

Tartumaalastest oli 22% kasutanud ühistransporti kas küsitluse toimumise päeval või sellele eelnenud nädala jooksul, 19% küsitlusele eelnenud kuu jooksul ning 14% küsitlusele eelnenud aasta jooksul. Vastajaist 45% ei mäletanud viimast korda või ütles, et nad ühistransporti ei kasuta. Võrreldes meestega on ühistranspordi kasutajaid arvukamalt naiste seas. Vanuserühmade võrdluses on ühistranspordi kasutajaid kõige arvukamalt 15-19-aastaste ja 60-74-aastaste seas. Võrreldes kõrgema haridusega inimestega on ühistranspordi kasutajaid enam madalama haridusega inimeste seas, võrreldes kõrgema sissetulekuga inimestega (sissetulek leibkonna liikme kohta) enam madalama sissetulekuga inimeste seas.

Maakonnasisese bussitranspordiga on rahul 45% tartumaalastest, 19% rahulolematu ning 36% ei oska hinnangut anda. Rahulolu maakonnasisese ühistranspordiga on kõrgeim ühistranspordi sagedaste kasutajate seas. Maakonnasisese ühistranspordi suurimateks probleemideks peeti ebasobivat bussigraafikut ja kalleid pileteid.

4.6 KESKKONNA MÕJURID

Indikaator näitab keskkonna puhtust ning võimaldab planeerida tegevusi keskkonna parandamiseks.

12% Tartu maakonna territooriumist moodustavad kaitsealad.

Joogivesi on Tartumaal kvaliteetne, nii majandus- kui joogiveena kasutatakse peamiselt põhjavett (2007. aastal 7,62 mln m³), pinnavett kasutab kalakasvatus.

Üle poole veest tarbitakse Tartu linnas. 1994. aastal puhastati Tartumaal puhastamist vajavast heitveest 27,5%, praegu 99,9%.

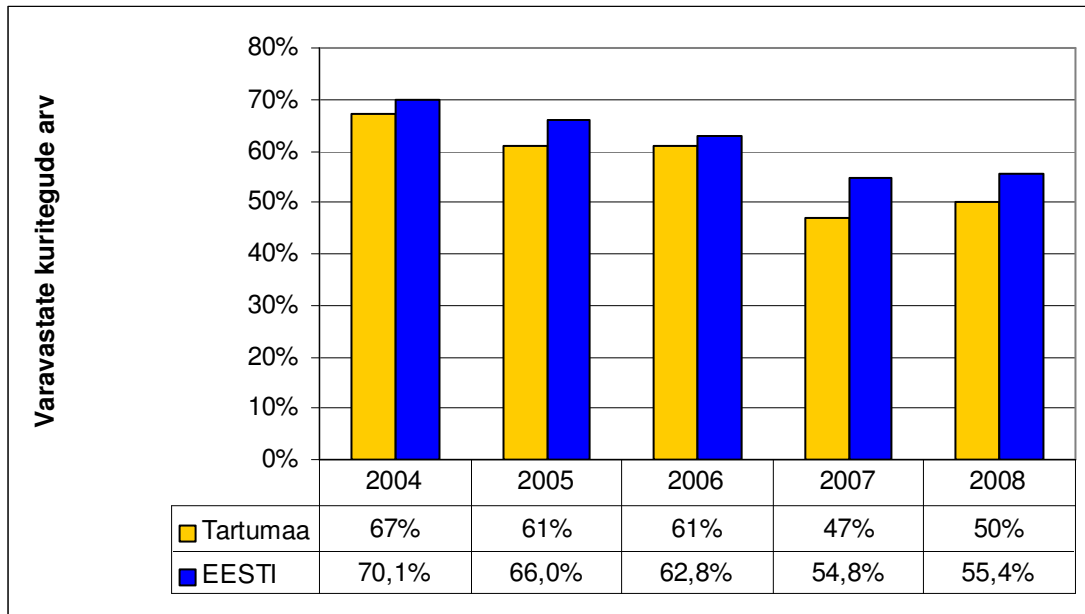
Õhku paisatavate saasteainete kogused on viimastel aastatel vähenenud, eriti süsinikdioksiidi ja süsinikoksiidi osas.

Kõige enam saastet tuleb õhku turbatootmise, mööblitootmise ning elektrienergia-, gaasi-, auru- ja kuumaveevarustuse ettevõtetelt.

4.7 KURITEOD

Indikaator hindab kuritegevuse ja turvalisuse taset piirkonnas ja viimaste aastate trendi. Võimaldab planeerida sekkumisi.

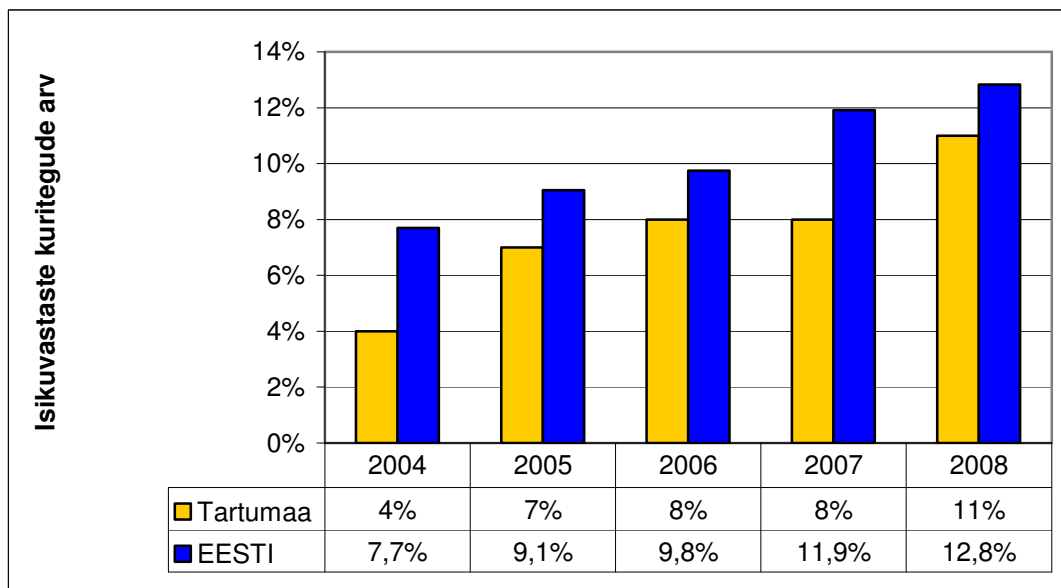
4.7.1 Varavastased kuriteod

Joonis 39. Varavastased kuriteod Tartu maakonnas ja Eestis

Allikas: Tervise Arengu Instituut

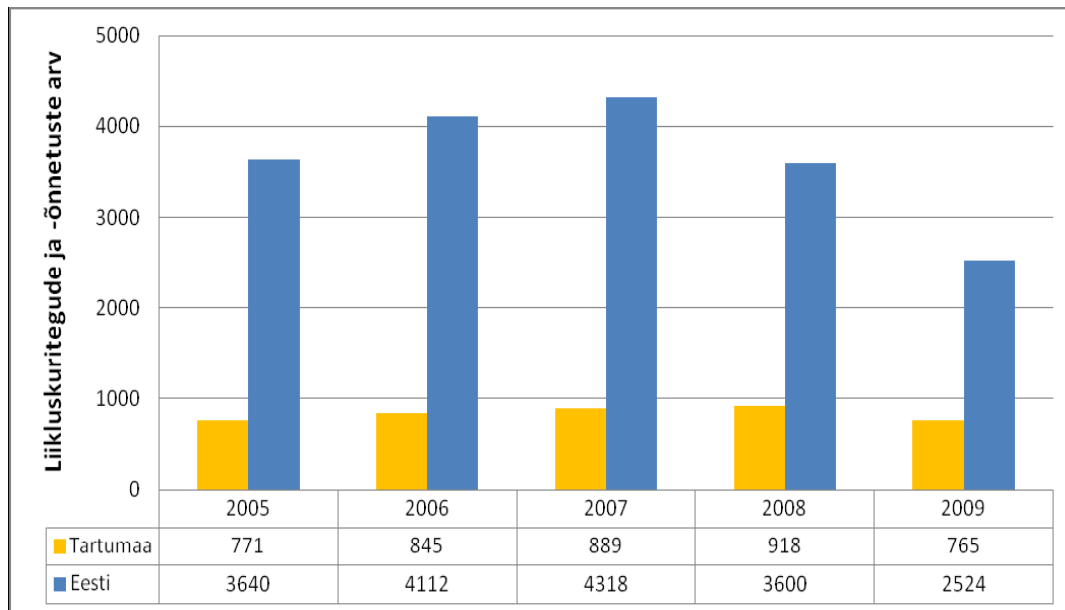
4.7.2 Isikuvastased kuriteod

Joonis 40. Varavastased kuriteod Tartu maakonnas ja Eestis

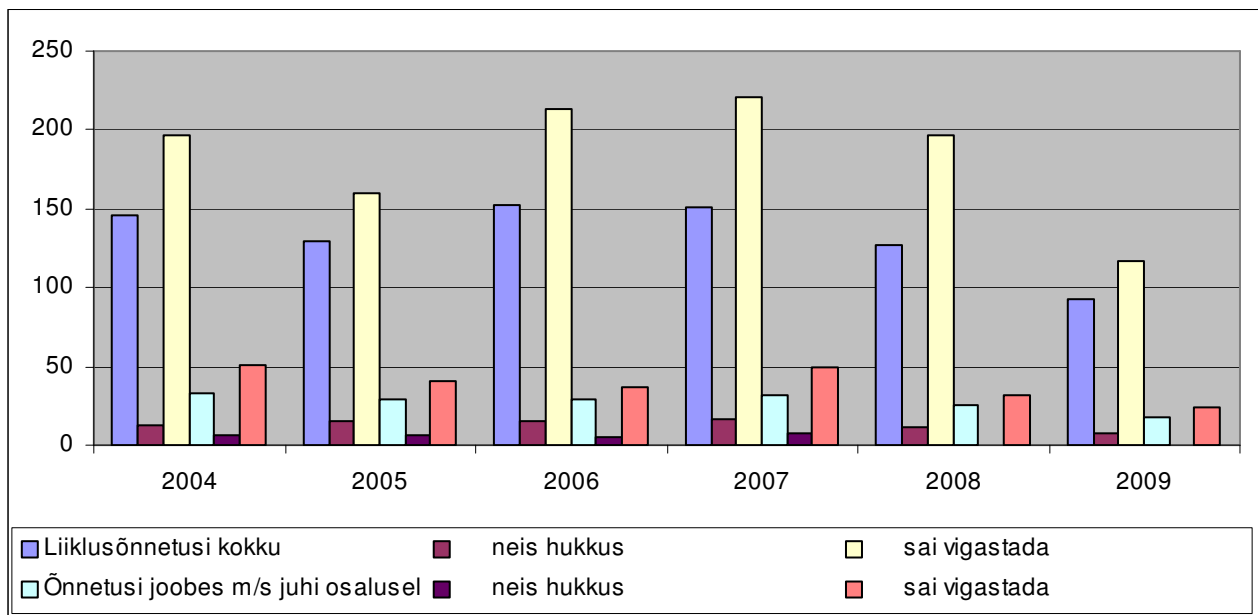
Allikas: Tervise Arengu Instituut

4.8 LIIKLUSKURITEOD JA ÕNNETUSED

Joonis 41. Liikluskuriteod Tartu maakonnas ja Eestis

Allikas: Lõuna Politseiprefektuur

Joonis 42. Vigastuste ja surmaga lõppenud õnnetused Tartu maakonnas

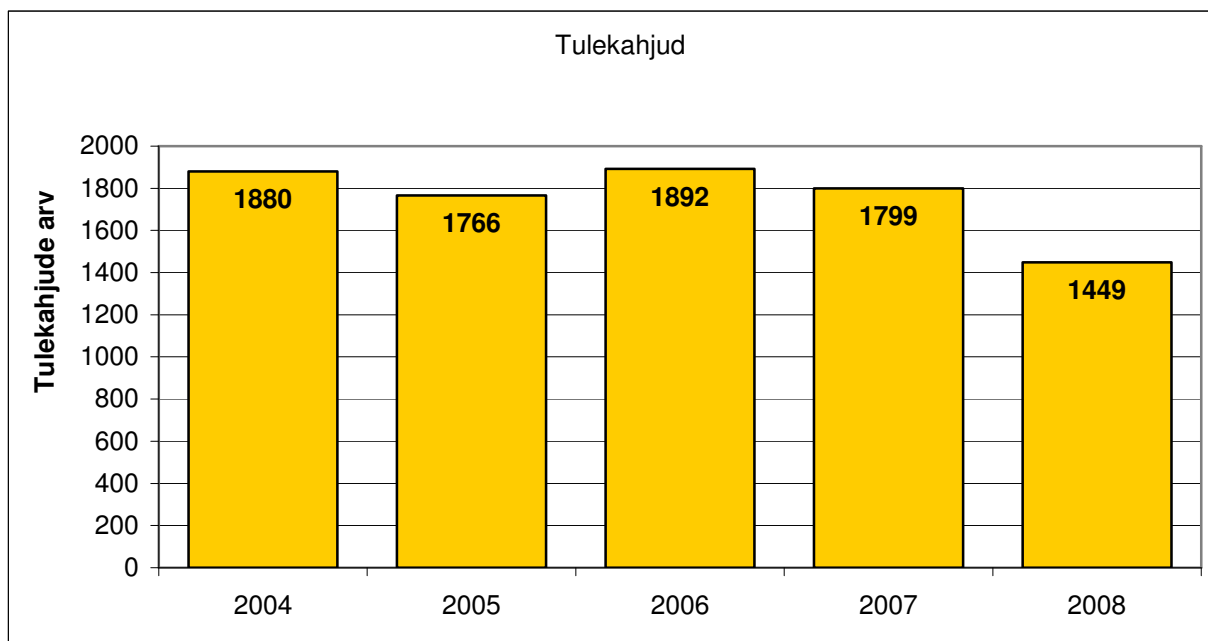
Allikas: Lõuna Regionaalne Maanteeamet

Tabel 6. Väljavõtte õpilaste seas läbiviidud uurimusest jalgratturi koolituse vajaduse kohta 2010

2010	Tartumaa	Tartu linn
Küsimustikule vastanud koolide arv	Vastas 23 kooli 29st 79%	Vastas 23 kooli 26st 88%
Koolide arv, kus korraldatakse jalgratturikoolitusi	18 kooli ehk 62% (3 kooli ei teadnud veel kindlalt, kas toimub sel aastal)	14 kooli ehk 54% (1 kool ei teadnud veel kindlalt, kas toimub sel aastal)
Koolitustel osalevate laste arv	233 õpilast	566 õpilast

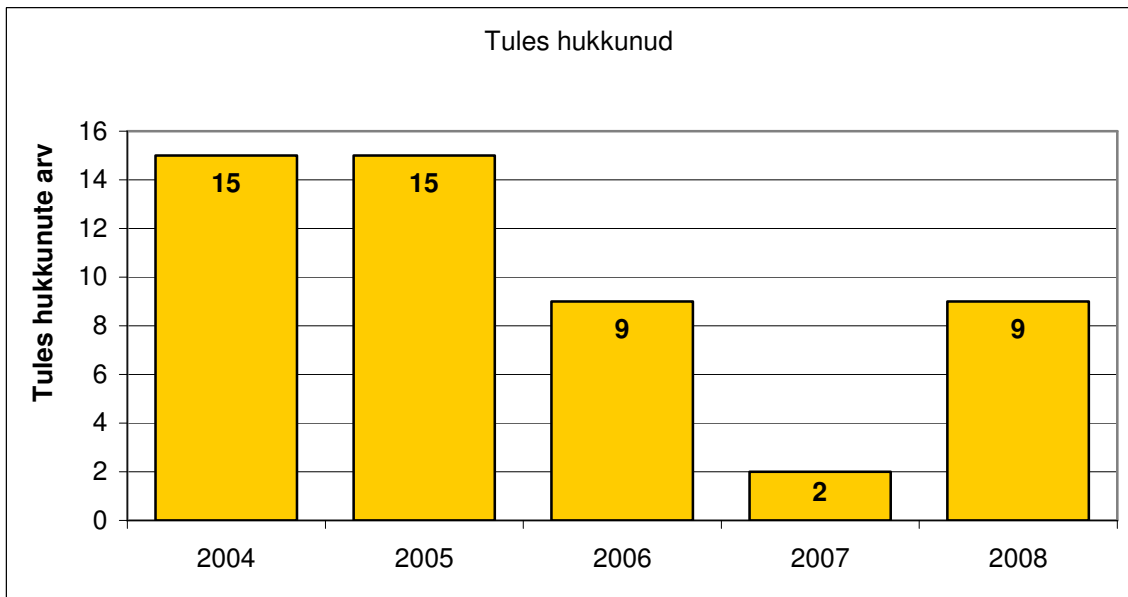
Kui õpilane soovib, siis on koolil kohustus organiseerida jalgratturikoolitus (enamasti toimub see 3. või 4. klassis). Jalgratturi luba on võimalik saada alates 10ndast eluaastast. Kui vaadata koolitustel osalevate õpilaste arvusid, siis on need üsna väiksed. Võib eeldada, et paljud lapsed osalevad jalgrattaga liikluses lube omamata.

4.9 TULEKAHJUD

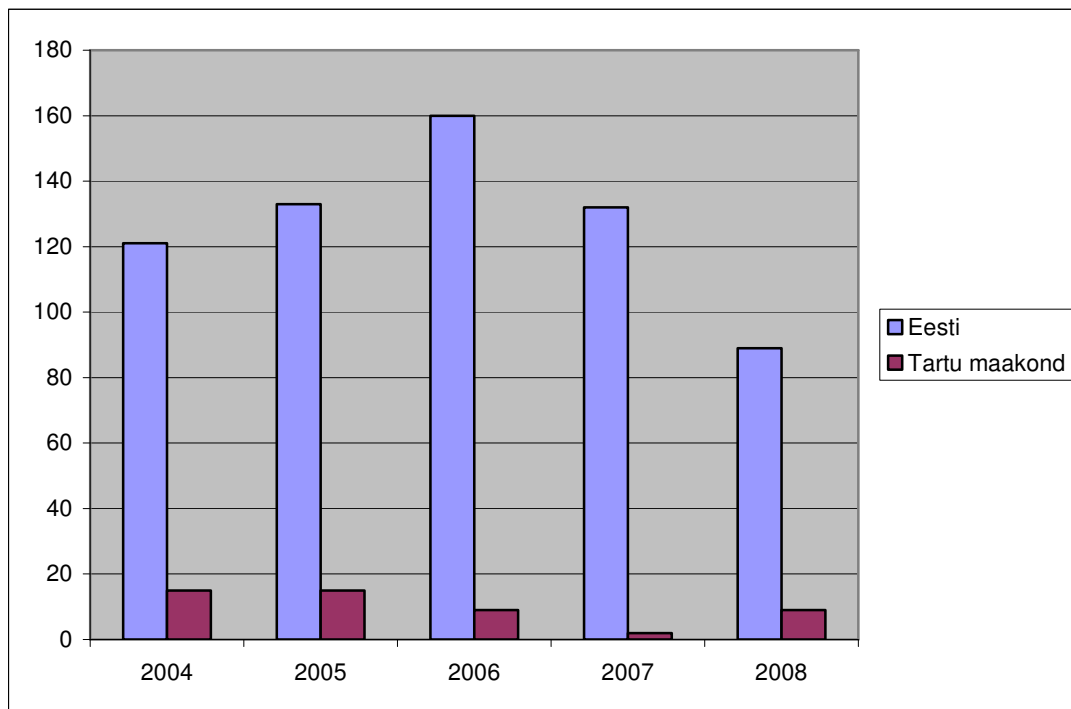

Joonis 43. Tulekahjude arv Tartu maakonnas
Allikas: Lõuna-Eesti Päästkeskus

4.9.1 Tules hukkunute arv

Joonis 44. Tulekahjudes hukkunud inimeste arv Tartu maakonnas
Allikas: Lõuna-Eesti Päästekeskus

Joonis 45. Tulekahjudes hukkunud inimeste arv Tartu maakonnas ja Eestis
Allikas: Lõuna-Eesti Päästekeskus

4.10 KÕRGENDATUD RISKIGA OBJEKTID

Kõrgendatud riskiga objektid on ühiskondlikud hooned (koolid, kauplused, lasteaiad, ühiselamud, restoranid, ööklubid jm); haiglad jt hooldeasutused; tootmishooned; raudtee sorteerimisjaamad; loodusliku gaasi hoidlad ja transpordivahendid/seadmed. Oluline teadvustamiseks ja kiireks reageerimiseks valmisolekuks.

Vastavalt siseministri 4.jaanuari 2006. a määrusele nr 4 "Objektide loetelu, mille tuleohutus-ülevalvatus viiakse päästeasutuste poolt läbi vähemalt üks kord aastas" viiakse Tartu maakonnas tuleohutusülevalvatus läbi 385 objektil (haridus- ja hoolekandeadasutused, tööstushooned, samuti objektid, kus on võimalik suurte rahvahulkade kogunemine).

Eelnimetatud objektidel on nende valdajate poolt koostatud tuleohutusjuhendid, mis sisaldavad muuhulgas tegevusjuhiseid erinevates ohuolukordades käitumiseks.

4.11 JUHTUMIKORRALDUSSKEEMIDE OLEMASOLU

Kemikaaliseaduse mõistes tegutseb Tartu maakonnas 57 ohtlikku ja 2 suurõnnetuseohuga (B-kategooria) ettevõtet. Võimalikele hädaolukordadele reageerimiseks on ettevõtted juhindudes siseministri 12. mai 2003. a määrusest nr 55 "Ohtliku ja suurõnnetuse ohuga ettevõtte teabelehe, ohutusaruande ja hädaolukorra lahendamise plaanide koostamise ja esitamise kord ning suurõnnetuse ohuga ettevõtete loetelu pidamine" koostanud hädaolukorra lahendamise plaanid, mis sisaldavad muuhulgas ka elanikkonna teavitamiskeeme.

Tartu maakonna kohalikud omavalitsused on koostanud riskianalüüsid ja ressurside arvestustabelid oma territooriumil olevate ohtude kaardistamiseks ja võimalikele hädaolukordadele reageerimiseks (va Elva linn).

Parendusvaldkonnad

- Koostöö parandamine rahvatervise, meditsiini, spordi ja ennetusvaldkonnaga tegelevate struktuuride vahel
- Rahvatervise võrgustike ja kodanikeühenduste kaasatuse suurendamine tervise arendamisprotsessi maakonnas
- Infrastruktuuri ja keskkonnast tulenevate tervisemõjurite kaardistamine koostöös omavalitsustega
- Haridusasutustele suunatud rahvatervise programmide täiustamine, laste ja perede aktiivsem kaasamine terviseteadlikkuse tõstmisele ning haridusasutuste järjepidev suunamine terviseteematika integreerimisel igapäevaellu
- Paikkonnale suunatud teavitustöö

Tegevused 2010 – 2013 (hinnanguline ressursivajadus 1 800 000 krooni)

- Maakonna tervisenõukogu, traumaennetusmeeskonna ja terviseaktiivi tegevuse jätkusuutlikkuse tagamine
- Terviseaktiivi tervise arendamise oskuste täiendamine (tervisemõjurite analüüs, terviseprofiili , arengukavade koostamine, nõustamine)
- TET, TEL ja TEK võrgustike laiendamine
- Vigastuste ennetamise alane koostöö maakonnas, meeskonna koolitused
- Traumaennetusmeeskondade koostöökogemuste vahetamine vabariiklikul tasandil
- Koostöö Tartumaa Omavalitsuste Liiduga (KOV terviseprofiilide koostamine)
- Tervisedenduse ja turvalisuse tagamise tegevusi tutvustava maakondliku trükise väljaandmine

5. TERVSILIK ELUVIIS

5.1 TERVISEALASE TEABE KÄTTESAADAVUS

2006 aastast koordineerib tervisedenduse spetsialist Tartu Maavalitsuse koosseisulise töötajana erinevate riiklike programmide ning strateegiate elluviimist maakonnas. Tegevuse aluseks rahvastiku tervisepoliitikast lähtuvalt:

- Rahvastiku Tervise Arengukava 2009-2020. Tallinn
- Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006 – 2015
- Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012
- Riiklik vähistrateegia aastateks 2007 – 2015
- Südame- ja veresoonkonnahaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005 – 2020
- Traumade ennetamise riiklik strateegia (valminud, kuid riiklikult kinnitamata) jt.

Tartu Maavalitsuses tegutseva Tartumaa Tervisetoa kaudu koordineeritakse rahvatervise tegevuste elluviimist ja edastatakse tervisedenduse ning turvalisusega seotud infot erinevatele sihtrühmadele valdkondlike infolistide kaudu.

Aktuaalne info on kättesaadaval Tartu Maavalitsuse kodulehe (www.tartumv.ee) ning portaali www.tartumaa.ee kaudu.

Väljatöötamise lõppfaasis on Terve ja Turvaline Tartumaa kodulehekülg, kus saab olema kättesaadav info tervise ja turvalisuse valdkonna tegevustest maakonnas.

Tervisedendaja kirjutab regulaarselt artikleid kohalikku meediasse.

Mõned näited:

- Tartumaa terviseaktiivi energialaagri läbiviimist on kajastatud 2. omavalitsuse lehes (Kambja vald ja Vara vald) Teemakohane artikkel läkitati kohalike omavalitsuste ja koolijuhtide infolistidesse
- Maakonna Tervistoa tegevust tutvustas Tartu Postimees 1.septembril 2008
- Tartumaa tervisefoorumi läbiviimist 2008 ja 2009 kajastati KUKU Raadio Tartu studios ning ürituse eelinfo oli kättesaadav Tartu Maavalitsuse kodulehel ja ajalehes Postimees
- 2008 Tervisefoorumit kajastav artikkel ilmus Vara valla infolehes
- Aasta Tervisedendajat 2008 tutvustati Postimehes
- Tartumaa koolinoorte ohutusosalast terviselaaagrit kajastati kohalike omavalitsuste lehtedes (Rõngu, Vara, Kambja)
- Otsi Otti koolituste läbiviimist on kajastanud 4 omavalitsuse infolehed (Vara, Puhja, Rõngu, Nõo).
- Maakonnas elluviidu ravatervise alaseid uuringuid on kajastatud Eesti Raadios ja Tartu linnalehes (Hiie Silmere uuring “Minu arvamused ja kogemused elus” 2007)

Traditsioonid

- **Tartumaa Tervisefoorum**

Traditsiooniliselt toimub iga aasta lõpus maakonna Tervisefoorum, mis keskendub põhjalikumalt ühele tervisemõjurile. Tänaatakse tervisedendusse panustanud organisatsioone ja üksikisikuid ning kuulutatakse välja **aasta tervisedendaja**.

- **Tartumaa terviseaktiivi suvekool**

Kord aastas kogunetakse, et kavandatakse ühiseid visioone ja planeerida tegevusi Tartumaa turvalisemaks kodapaigaks muutmisel. Ammutatakse energiat mõnusatelt mõttekaaslastelt ja põnevatest paikadest. Alati õpitakse juurde midagi uut ja arendavat.

- **Tartumaa noortekogu terviselaager** (Maakondliku noortekogu suveüritus)

Kampaaniad

Kampaaniatest võimestatakse Tervisetoa kaudu suuremaid TAI poolt algatatud riiklikke kampaaniaid. Võimalusi on soovijail aga vastavalt tervisekalendrile www.terviseinfo.ee oleval kodulehel pea iga kuu erinevat tervist toetavat tegevust ellu viia.

Massilisem kaasatus on *Südamenädal*. (aprillikuu kolmas nädal)

Südamenädala tegevustel osales Tartumaal 2007 - 1174 osalejat ; 2008 - 1990 osalejat

Tegevused toimusid 10. omavalitsuse territooriumil.

Suitsuprii klass ,Südamepäev (Toimub septembrikuu viimasel pühapäeval. Tähistatakse põhiliselt paikkonnas kohapeal erinevate tegevustega.), Leivanädal, Piimanädal, HIV AIDS ohvrite mälestuspäev, Tubakavaba päev, Autovaba päev jt.

Koolitustegevus, ürituste läbiviimine

1) Korraldatud, läbi viidud koolitusi, ümarlaudu, üritusi

2007 – 11, 2008 – 19 tegevust

2) Osaletud infopäevadel, koolitustel 2007 – 17 üritusel, 2008 – 13 koolitusel, infopäeval

Tegevuste toetamine

Vastavalt võimalusele on Tartu Maavalitsusele eraldatud TAI ressurssidega toetatud tervisele suunatud tegevusi erinevate projektitaotluste alusel. 2009 eelarve selle tegevuse välistas.

Tervise edendamisele suunatud väikeprojektide elluviimist on Tervisenõukogu poolt toetatud 2007 aastal 10, 2008 aastal 15.

Võrgustikutöö

Tegevusi koordineeritakse Tartumaa Tervisetoa kaudu.

1) Osaletud, nõustatud, tutvustatud TE ja jagatud TAI infomaterjale

2007 - 31 üritusel

2008 – 45 üritusel

2) Külastatud, algatatud koostöö, tutvustatud TE ja TAI materjale

2007 - 32 üritust

2008 – 29 üritust

Koostöövõrgustikud maakonnas, mille kaudu toimib teabelevi, tegevuste algatamine, läbiviimine, toetamine, motiveerimine, koolitus- ja nõustamistegevus (s.h. tervist toetava temaatika integreerimine valdkondlikesse arengudokumentidesse)

- Haridusasutused koostöös haridusosakonnaga
- Tervist edendavate koolide ja Tervist edendavate lasteaedade võrgustikud s.h. inimeseõpetuse ainesektsioon asutatud 10.10.2008
- Koolijuhtide võrgustik
- Lasteaiajuhtide võrgustik
- Noortekeskused , noorsootöötajad, maakonna noortekogu

Koostöövõrgustikud maakonnas

- Perearstid, pereõed

Tervisetuba: Infopäevade, ümarlaudade korraldamine, infomaterjalide jaotus, osalemine paikkonna ennetustegevuses.(koolide, lasteaedade tervisemeeskondades, mtü.-de terviseüritustel, KOV tervisenõukogudes)

- Kodanikeühendused

Liikumine Kodukant, Eesti Tervisedenduse Ühing, MTÜ Alkoholi Vaba Eesti , Tartumaa Arendusselts, MTÜ Naabrivalve

Paikkonna rahvatervise arengut toetavate tegevuste läbiviimine, nõustamistegevus, ühisürituste korraldamine, Tervisetelk, infopäevadel, ümarlaudadel osalemine, infomaterjalide jaotus, projektitaotluste toetamine.

- Sotsiaaltöötajad
- Ettevõtjad
- Spordiühendused, turismiühendused
- Kohalikud omavalitsused, Tartumaa Omavalitsuste Liit

Paikkonna rahvatervise arengut toetavate tegevuste propageerimine ja infomaterjalide levitamine, koolitus- ja nõustamistegevus, ühisürituste korraldamine, Tervisetelk, KOV tervisetubade tegevuse käivitamine, tervisenõukogude tegevuse käivitamine, kontaktisikud KOV-des, KOV arengukavade täiendamine rahvatervise valdkonnas.

Täna kajastatud terviseedendust vaid üksikute KOV arengukavades.Vallajuhtide terviseseminaride korraldamine (2008, 2009), terviseprofiilide koostamise nõustamine

- Koostöö vabariiklikul tasandil

Koolitused, infopäevad, ühistegevused:

Maakondade terviseedendajate võrgustik = osalemine võrgustiku supervisioonidel

Traumaennetusmeeskondade võrgustik

Eesti Terviseedenduse Ühing

- Maakondliku aktiivi koondamine ja tegevuse koordineerimine

Traditsiooniliste tegevuste elluviimine: Tartumaa tervisefoorum, Aasta terviseedendaja tunnustamine, Terviselaagrid (aktiivile, noortele). Jätkusuutlikkuse tagamine, lisaressursside otsing. Kogukonna võimendamine.(Terve ja Turvaline Tartumaa arengukava koostamine, tervisedenduse strateegia integreerimine maakonna arengustrateegiasse, SAFE COMMUNITY rahvusvahelise turvalise kogukonna võrgustikuga liitumise ettevalmistamine)

Koostöö meediaga

- KOV infolehtede toimetused

Meediateavitused ja infolevi. Tervist väärtustavat temaatikat on kajastatud

2007 - 13. omavalitsuse lehtedes kokku 37 artiklit

2008 -11. omavalitsuse lehes 22 erinevat artiklit, 1 artikkel Lääne- Virumaa kahes väljaandes

Uuringud maakonnas

2007 - Hiie Silmere uuring “ Meie arvamused ja kogemused elus” osales 8 linna ja 12 maakonna kooli, 477 9.klasside õpilast (24%). *Tartu linnas 1369 ja maakonnas 604 9.klasside õpilast = 1973*

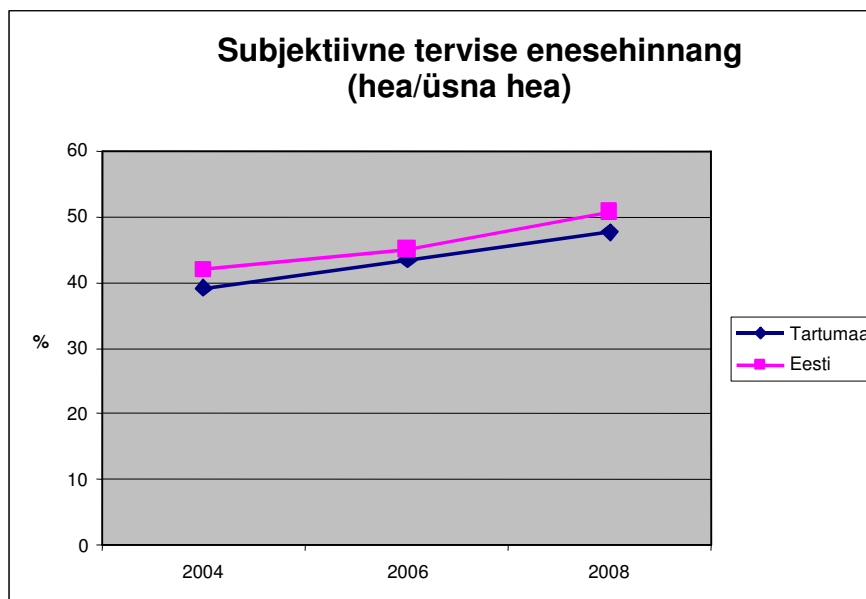
5.3 KÄITUMISTRENDID TUGINEDES RIIKLIKELE UURINGUTELE

Allpool olevad joonised kajastavad Tartumaa (+ Jõgeva-, Põlva-, Valga- ja Võrumaa) grupi erinevaid käitumuslikke trende ning grupi andmeid on võrreldud kogu Eesti andmetega.

Uuringud on läbi viidud Tervise Arengu Instituudi poolt ja kajastavad täiskasvanud elanikkonna (16-64 a) tervisekäitumist.

5.3.1 Subjektiiivne tervise enesehinnang

Vastavalt uuringutele hindavad ligi pooled gruppi kuuluvatest vastanutest enda tervist heaks või üsna heaks.

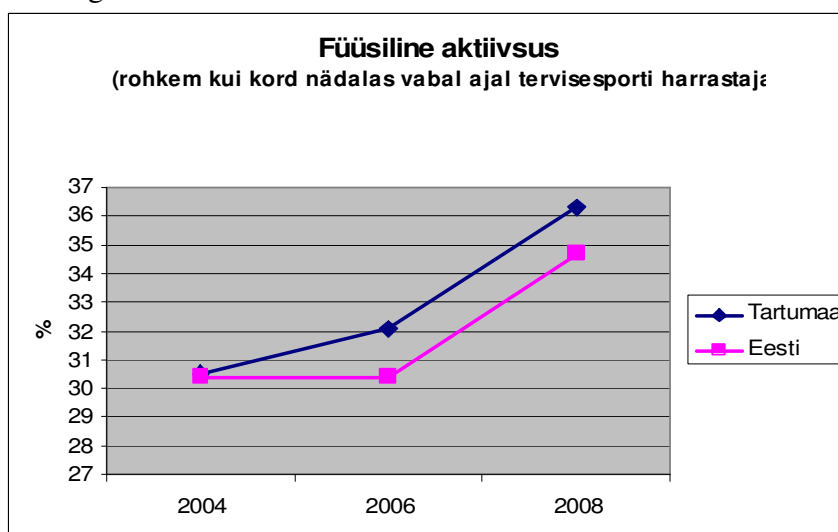

Joonis 46. Tartumaalaste ja kogu Eesti elanike subjektiiivse enesehinnangu võrdlus

Allikas: Tervise Arengu Instituut

5.3.2 Füüsiline aktiivsus

Ka kord nädalas tervisesporti harrastajate arv on aasta-aastalt kasvanud kuid jääb 2008 aastal alla 50% küsitletutest. Võrreldes kogu Eesti andmetega on Tartumaa elanikest, kes uuringus osalesid ülekaalusis vähem ning füüsiline aktiivsus suurem.

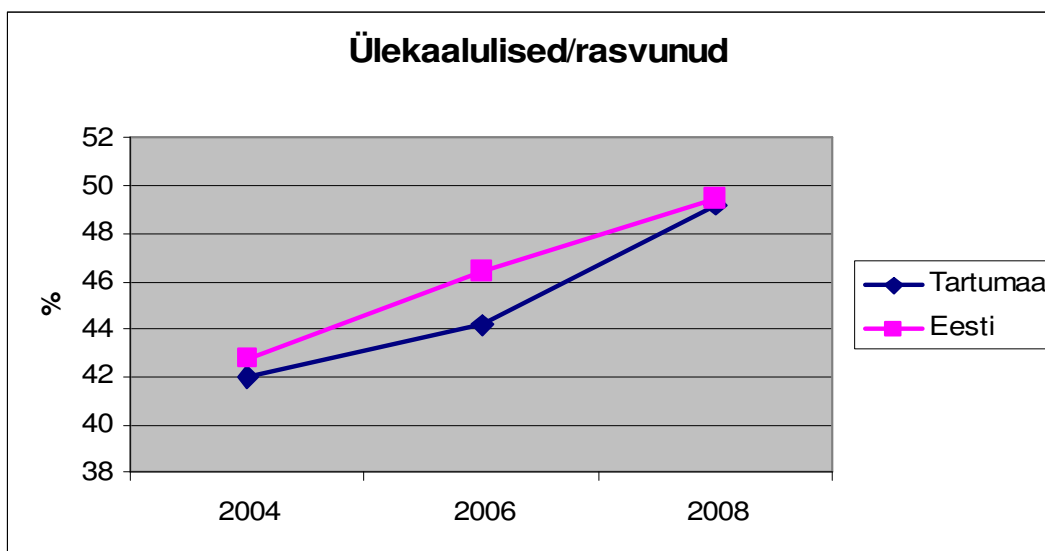

Joonis 47. Tartumaalaste ja kogu Eesti elanike füüsilise aktiivsuse võrdlus

Allikas: Tervise Arengu Instituut

5.3.3 Ülekaalulised, rasvunud

Tervisesporti harrastajate hulk on väike ning ülekaaluliste arv murettekitavalt suur. Ülekaaluliseks loetakse inimest, kelle KMI on 25-30 ning rasvunud inimese KMI on üle 30.

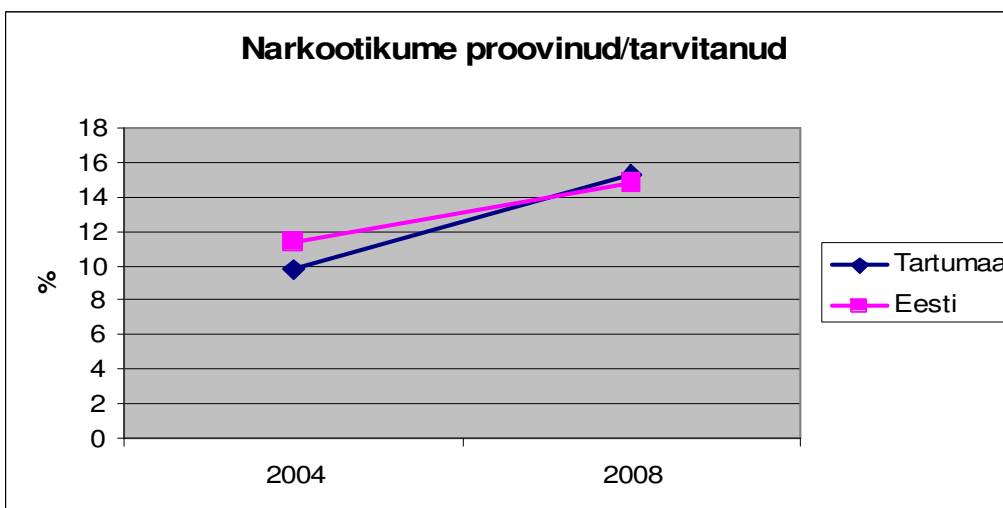

Joonis 48. Tartumaalaste ja kogu Eesti elanike võrdlus ülekaalulisuse osas
Allikas: Tervise Arengu Instituut

5.3.4 Narkootiliste ainete tarbimine

Riskikäitumiselt on Tartumaa tulemused võrreldes kogu Eesti andmetega mõnevõrra paremad, kuid negatiivsete riskikäitumiste andmed on kõrged, mistõttu tuleb tõhustada ennetustööd täiskasvanud elanikkonna hulgas.

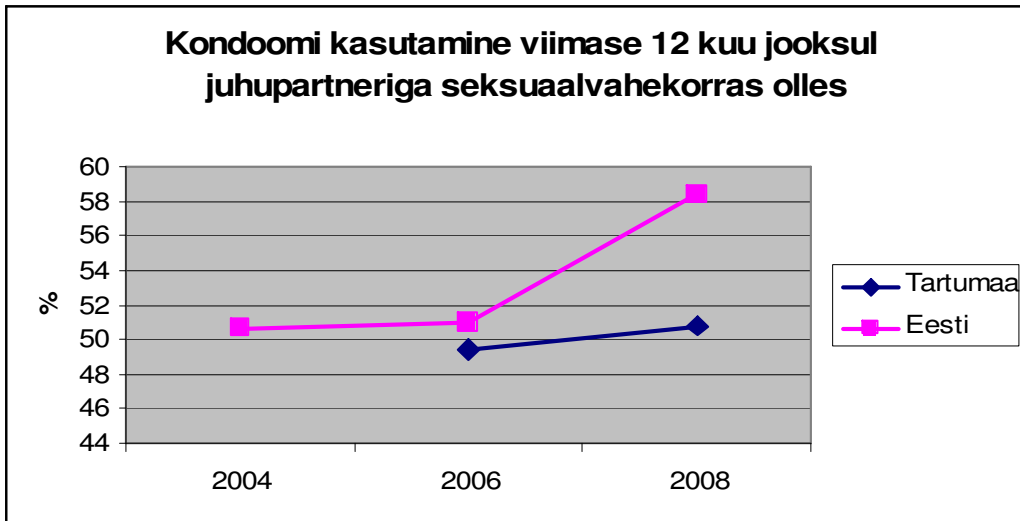
Narkootikumide tarvitamine on nelja aasta jooksul kasvanud ligi 6%.

Joonis 49. Tartumaalaste ja kogu Eesti elanike võrdlus uimastite tarbimisel
Allikas: Tervise Arengu Instituut

5.3.5 Kondoomi kasutamine

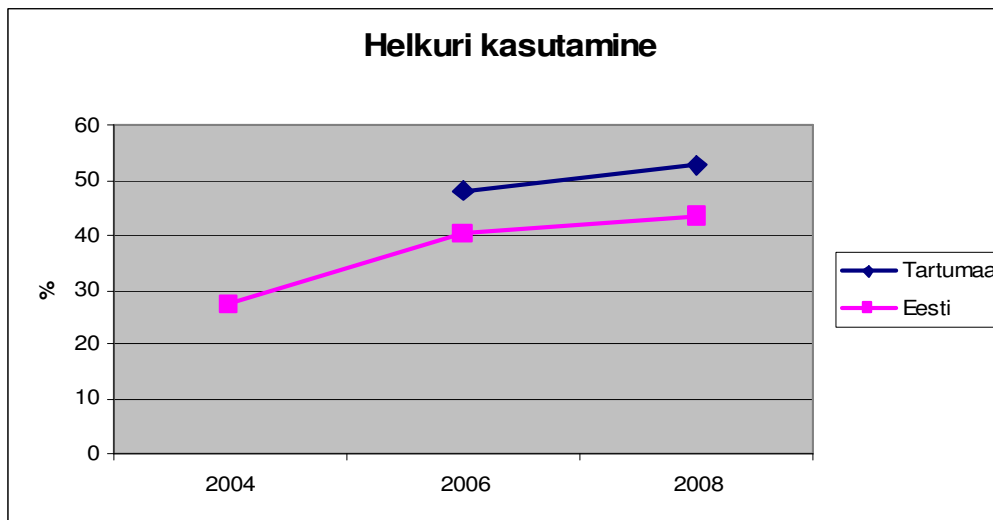
Tartumaal ei kasuta kuni pooled täiskasvanud juhupartneriga seksuaalvahekorras kondoomi.

Joonis 50. Tartumaalaste ja Eesti elanike võrdlus kondoomi kasutamisel
Allikas: Tervise Arengu Instituut

5.3.6 Helkuri kasutamine

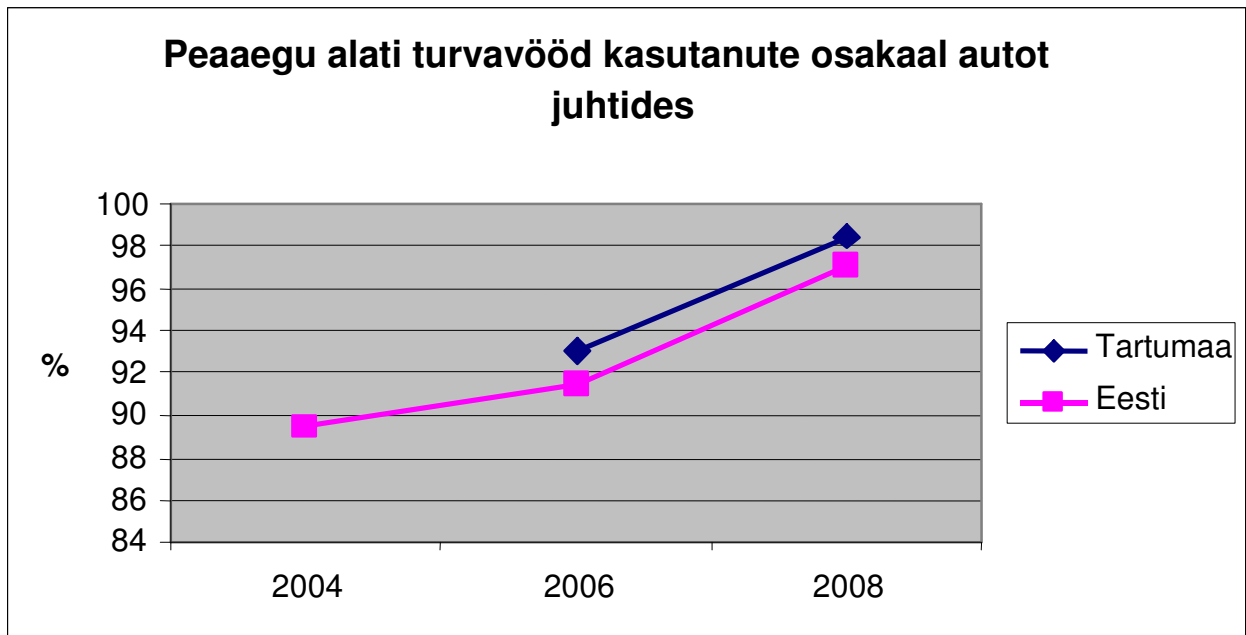
Helkuri kasutatavus Tartu maakonna elanike hulgas on aktiivsem kui Eestis. Samas hõlmab näitaja vaid veidi üle poole elanikkonna. (üle 50% küsitletutest)

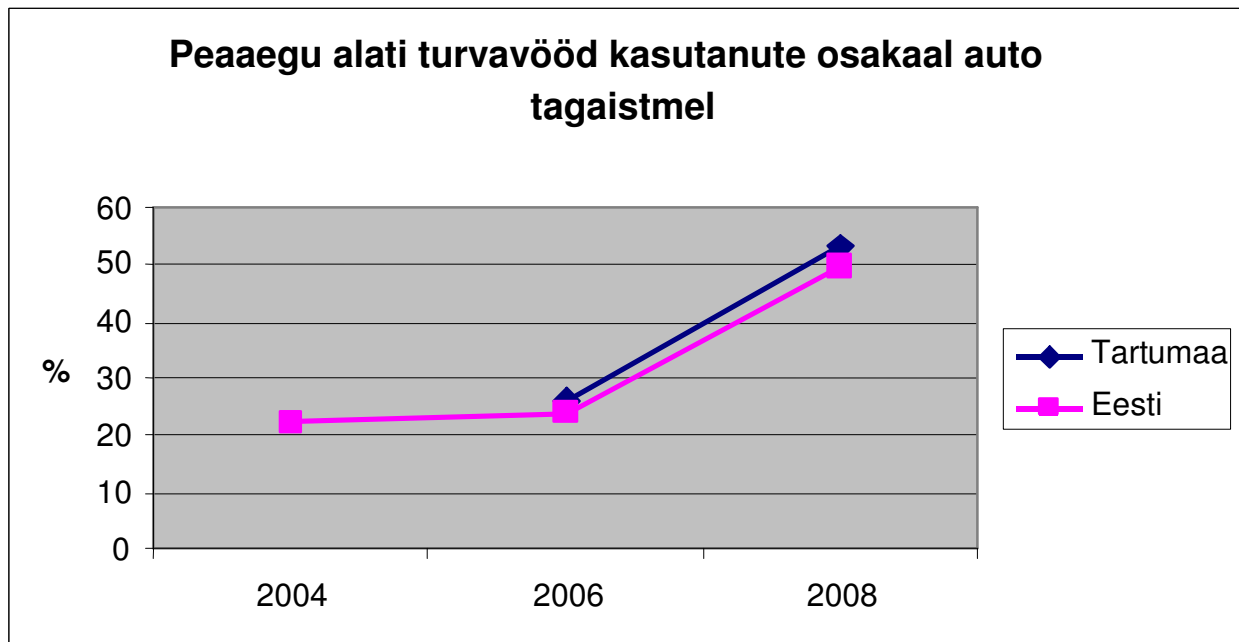
Joonis 51. Tartumaalaste ja Eesti elanike võrdlus helkuri kasutamisel
Allikas: Tervise Arengu Instituut

5.3.7 Turvavöö kasutamine

Kui Tartumaal autot juhtides kinnitatakse turvavöö peaaegu 100%, siis tagaistmel sõites vaid 50%.

Joonis 52. Tartumaalaste ja Eesti elanike võrdlus turvavöö kasutamisel
Allikas: Tervise Arengu Instituut

Joonis 53. Tartumaalaste ja Eesti elanike võrdlus turvavöö kasutamisel tagaistmel
Allikas: Tervise Arengu Instituut

Parendusvaldkonnad:

- Tervisealane teavitustöö
- Rahvatervise- ja vigastuste vältimise massiüritused paikkonnas kättesaadavaks (iga sihtgrupini jõudmine)
- Terviseteadlikkuse kaardistamine, analüüs

Tegevused 2010-2013 (hinnanguline ressursivajadus 900 000)

- Maakondliku teabelehe kirjastamine ja reglulaarne väljaandmine
- Terve ja Turvaline Tartumaa kodulehekülje arendamine
- Infospetsialisti kaasamine teabelevi parendamiseks (jõuda iga maakonna elanikuni)
- Maakondlike, riiklike ja rahvusvaheliste programmide arendamine (“Mehed liikuma”, “Terve koos isaga”, “Safe Community võrgustikuga liitumine...”)
- Maakonnaülene ennetusalane koostöö riigiametitega koostöös tervisenõukogu ja traumaennetusmeeskonnaga

6. TERVISETEENUSED**6.1 TERVISHOIUTEENUSED**

Tartu on Lõuna-Eesti tervishoiukeskus. Tasemel tervishoiuteenus tugineb Eesti juhtiva meditsiinasutuse TÜ Kliinikumi tööle.

Tartu on Eesti meditsiinipealinn ning Tartu Ülikooli Kliinikum on ravi-, õppe- ja teaduskeskusena tuntud ka väljaspool Eestit.

Kliinikum on ka Tartumaa suurim tööandja ligi 3500 töötajaga, neist 561 arsti.

Voodikohtade arvult on kliinikum haiglate hulgas Eestis teisel kohal.

Tartu maakonnas on 7 riiklikku üldtüüpi hoolekandeesutust täisealiste 389 hoolealusega ja 4 täiskasvanud psüühiliste erivajadustega inimestele hoolekandeteenuseid osutavat asutust, millel on 345 hoolealust. Laste ja noorte hoolekandeesutusi on Tartumaal 6, kasvandikke neis 182.

Tabel 7. Ambulatoorne arstiabi Tartu maakonnas 2006, 2007

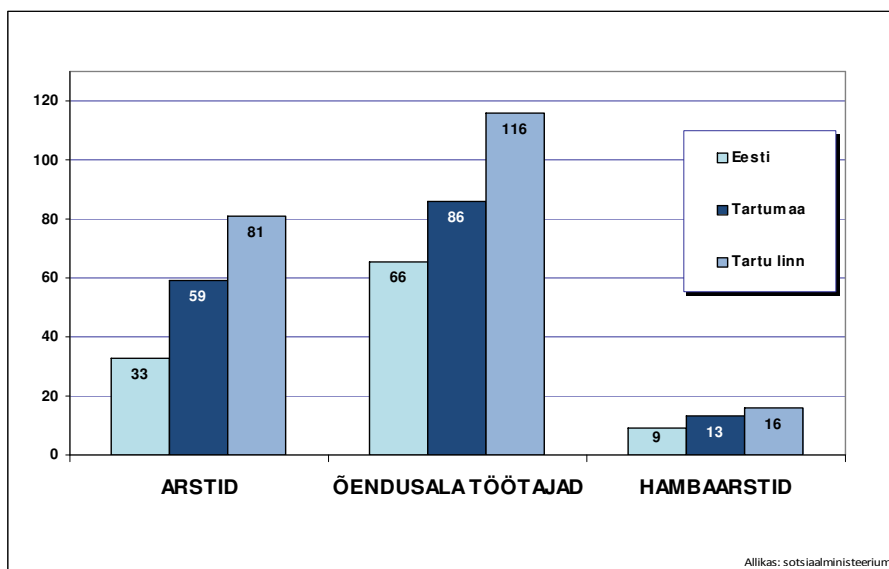
	Tartumaa kokku	Tartumaa ilma Tartu linnata	Tartu linn	Eesti
2006				
vastuvõtud	1 055 066	160 717	894 349	8 496 024
koduvisiidid	15 403	5 523	9 880	143 448
hambaravi	241 228	55 061	186 167	1 678 563
rahvaarv	148 969	47 229	101 740	1 344 684
1 elaniku kohta:				
vastuvõtud	7,08	3,40	8,79	6,32
koduvisiidid	0,10	0,12	0,10	0,11
hambaravi	1,62	1,17	1,83	1,25

Tartu maakonna terviseprofiil 2010

2007				
vastuvõetud	1 092 494	164 294	928 200	8 766 450
koduvisiidid	12 727	4 326	8 401	127 944
rahvaarv	149001	47036,00	101965	1342409
1 elaniku kohta:	7,33	3,49	9,10	6,53
vastuvõetud	7,33	3,49	9,10	6,53
koduvisiidid	0,09	0,09	0,08	0,10
hambaravi	1,62	1,17	1,83	1,25

Allikas: Sotsiaalministeerium

Tartumaalased nagu teisedki Eestimaa elanikud põevad kõige rohkem hingamiselundite haigusi ning lihasluukonna ja sidekoe haigusi. Sagedased on ka vigastused, mürgistused ja muude välispõhjuste toime tagajärjed.

Joonis 54. Meditsiinipersonal Tartu maakonnas

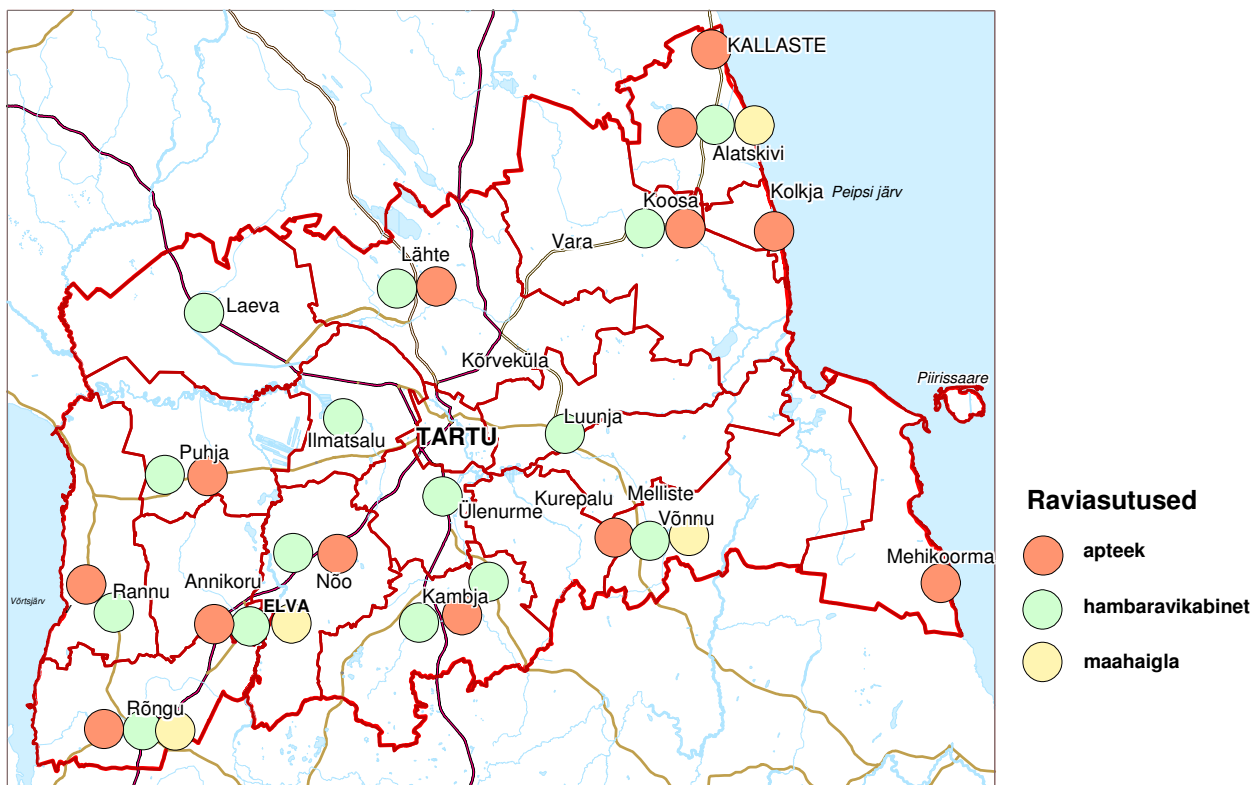
Allikas: Sotsiaalministeerium

Haiglad

Voodite arv (31.12.2007)

SA Tartu Ülikooli Kliinikum	986
SA Elva Haigla TM	66
SA Võnnu Haigla	25
SA Rõngu Hooldusravikeskus	23
SA Peipsiveere Hooldusravikeskus	16
AS Kliinik Elite	4
AS Clinica	2
Tartu Vangla Haigla	12
Kokku Tartumaal	1134
Eestis kokku - 57 haiglat	7473

Allikas: sotsiaalministeerium

Joonis 55. Tervishoiu infrastruktuur Tartu maakonnas
Allikas: Tartu Maavalitsus

Riiklikult rahastavate **hoolekandeteenuste** hulka kuulub vanemliku hoolitsusteta laste hooldamine Tartu väikelastekodus “Käopesa” ja Elva väikelastekodus ning psüühikahäiretega isikute igapäevaelu toetamise, toetatud elamise ja töö ning ööpäevaringse hooldamise teenus, mida pakuvad MTÜ Iseseisev Elu, SA Tartu vaimse tervise hooldekeskus, Eesti psüühikahäiretega inimeste toetajate ühendus ja Kodijärve hooldekodu.

Puuetega inimestele soodustingimustel **tehniliste abivahendite soetamiseks** on maavalitsus sõlminud lepinguid 14 firmaga.

Kohalikud omavalitsused rahastavad **12 päevakeskuse** tööd ja 460 kliendile osutatavaid koduteenuseid.

Eakate ööpäevaringse hooldamisega tegeldakse Aarike, Kastre, Nõo, Tartu ja Uderna Hooldekodudes.

Tööhõive küsimustega tegelevad riiklikult nii sotsiaalministeerium kui ka haridus- ja teadusministeerium. Sotsiaalministeeriumi poliitikat viib maakonnas ellu Tartumaa tööhõiveamet Tartus ja Elvas. Haridus- ja teadusministeeriumi tähtsaimaks partneriks on Tartu Kutsehariduskeskus. Teiste sotsiaalküsimuste seas tegelevad tööhõive küsimustega aktiivselt ka kohalikud omavalitsused. Tartu linna ja teiste omavalitsuste partnerlus sotsiaalteenuste pakkumisel ei ole veel piisavalt arenenud.

Kiirabiteenust osutab maakonnas SA Tartu Kiirabi, mille brigaadid paiknevad maakonna Tartus, Elvas ja Alatskivil.

Päästetegevust koordineerib Tartumaa päästeteenistus keskusega Tartus; Lõuna-Eesti häirekeskus töötab Elvas. Tartu on Lõuna-Eesti õiguskaitse keskus.

Tervishoiu, sotsiaalhoolekande ja turvalisuse süsteemis töötab üle 5000 tartumaalase, neist üle poole tervishoiuasutuste ja neljandik õigusjärelvalve teenistuses. Valdav osa töökohti asub Tartu linnas.

Väljavõte elanike rahuloluküsitlusest 2009 "Tartumaa Kõigile 2"

Tervis ja arstiabi

Oma tervislikku seisundit hindas maksimumhindega 19% ning miinimumhindega 4% tartumaalastest.

Enam kui pooled (53%) tartumaalastest pidasid oma tervist pigem heaks, 23% pigem halvaks.

Hinnangud oma tervisele kahanevad vastaja vanuse suurenedes – mida eakama vastajaga oli tegemist, keskmiselt seda madalam oli tema hinnang oma tervisele. Võrreldes 1995. aastaga on tartumaalaste hinnangud oma tervislikule seisundile veidi paranenud.

Küsitlusele eelnenud nädala jooksul oli perearsti juures käinud pea kümnendik (9%) tartumaalastest, küsitlusele eelnenud kuu jooksul 23%, küsitlusele eelnenud aasta jooksul 41% ning veelgi varem 21%.

Inimesed, kes polnud kordagi oma perearsti külastanud, moodustasid valimist 5%. Eakamate vastajate seas on inimesi, kes on oma perearsti külastanud küsitlusele eelnenud kuu jooksul, rohkem kui nooremate vastajate seas, naiste seas rohkem kui meeste seas.

Perearstiabi kättesaadavusega oli rahul 56% ning rahulolematu 8% tartumaalastest. Võrreldes 1995. aastaga pole perearstiabiga täiesti rahul olevate inimeste suhtarv oluliselt muutunud, kuid perearstiabiga pigem rahul olevate inimeste suhtarv on vähenenud 11 protsendipunkti võrra.

Perearstiabiga rahulolematuse põhjustena nimetati kõige järgnevaid asjaolusid: arst ei süvene patsiendi probleemidesse, arst ei suuna patsienti uuringutele, analüüsidele ega eriarsti juurde, järjekorrad on pikad, perearst asub kaugel.

Küsitlusele eelnenud aasta jooksul on oma eluviise tervislikumaks muutnud 43% tartumaalastest.

Kõige levinum oli eluviiside korrigeerimine kehalise aktiivsuse tõstmise kaudu.

Võrreldes meestega on oma eluviiside tervislikumaks muutmisega enam tegelenud naised. Takistusena oma eluviisi tervislikumaks muutmisel nimetasid tartumaalased kõige sagedamini huvi ja motivatsiooni puudumist.

Pea pooled (46%) tartumaalastest arvasid, et nende eluviisid on juba tervislikud.

6.2 NÕUSTAMISTEENUSED

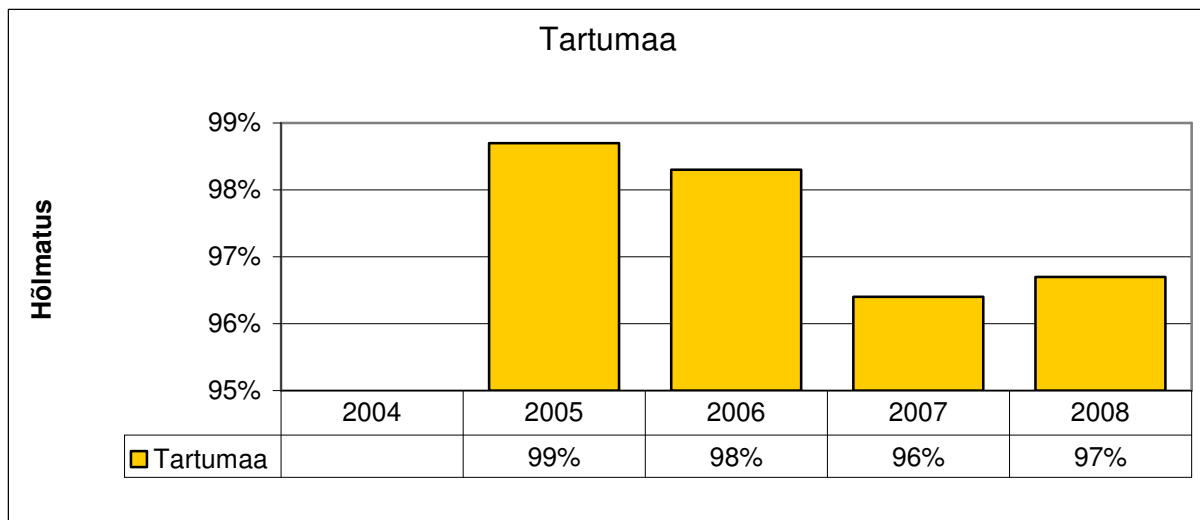
1. Nõustamine piirkonnakeskustes - üldine sotsiaalnõustamine, võlanõustamine, last puudutavate vaidluste lahendamine, liikumispuudega inimestele dok. vormistamine;
2. Nõustamine allasutustes
3. Nõustamised erinevate teenuse pakkujate juures teenustega seondult
4. Delegeeritud nõustamisteenus.

Tartu Nõustamis- ja kriisiabikeskuses osutatakse järgmiseid nõustamisteenuseid:

- *Noortenõustamine* - keskendub täiskasvanuks saamise spetsiifilistele probleemidele: enesekindlus, vanematest sõltumatuks saamine, iseolemine sõprade ringis, lähisuhete loomine; otsustused õpingute valikul ja isiksuse eripärasest tingitud õpiraskustest jagusaamine; tööellu sisseelamine.
- *Karjääriplaneering noortele ja keskealistele* - on võimalus inimesel end paremini tundma õppida selleks, et kavandada edasiminekuid või muutusi töisel eluteel.
- *Isiksuse psühholoogiline diagnostika* - testide abil inimese psühholoogiliste iseärasuste selgitamine, mis võimaldab enese paremat tundma õppimist ja on aluseks eneseanalüüsile.
- *Pere- ja paarinõustamine* - annab teadmisi enda ja partneri kohta ning abielu ja perekonna arengu seaduspärasuste kohta.
- *Individuaalne psühholoogiline nõustamine* - isiksuse- ja suhtlemisprobleemide korral s.h. kriisilukorras. Annab võimaluse täiustada kohanemisvõimet ja suhtlemisoskusi, võimaldab enesehinnangu korrigeerimist.
- *Psühhoteraapia* - stressi, kriiside ja "läbipõlemise" korral.
- *Psühholoogiline paari- ja pereteraapia* - aitab tuua muutusi peresuhtesse, juhul kui senised käitumismallid end enam ei õigusta. Eriti otstarbekas seoses suurte elumuutustega (laste eraldumine perekonnast, ühe abikaasa lahkumine või surm vms), mis eeldavad pereliikmetelt ümberkohanemist.
- *Lapsepsühholoogi konsultatsioon* - on abiks lapse mistahes käitumis-, emotsionaalsete ja intellektuaalsete probleemide puhul, samuti lapse kooliküpsuse üle otsustamisel, kooliks ettevalmistamisel, õpiraskustega toimetulekul jne. Konsultatsioonid laste leina ja kriisiprobleemide korral. Psühholoogiline diagnostika. Puuetega laste ja nende vanemate nõustamine.
- *Supervisioon* - Inimestega töötavad professionaalid võivad vajada, tulenevalt neile langevast suurest psühholoogilisest koormusest ning läbipõlemisohust, tööga seotud nõustamist. Supervisiooni eesmärkideks on tööressursi taastamine, üldine professionaalne areng, muuhulgas tööks vajalike omaduste arendamine ning suhtlemiskompetentsi tõstmine.
- *Dieetoloog* - annab nõu toitumisküsimustes, s.h. dieedi planeerimisel nii tervisehäirete korral kui liigse kehakaalu puhul.
- *Psühholoogiline abi venekeelsele elanikkonnale* - pakume mitmesugust abi sotsiaalsete ja psühholoogiliste kohanemisküsimuste leevendamiseks. Abi on mõeldud eelkõige Eestis elavatele venekeelsele elanikkonnale.

6.3 KUNI 2.a. LASTE HÖLMATUS IMMUNISEERIMISEGA

Kuni 2-aastaste laste osakaal, kes on vaktsineeritud vastavalt kehtivale immuniseerimiskavale. Immuniseerimiskava kohaselt vaktsineeritakse B-viirushepatiidi, tuberkuloosi, difteeria, teetanuse, atsellulaarse läkaköha, poliomüeliidi, punetiste ja *Hemofilu influenza* tüüp b vastu.

Joonis 56. Kuni 2-aastaste laste hõlmatus immuniseerimisega Tartumaal
Allikas: Terviseamet

Parendusvaldkonnad

- Tervishoiuteenuste ja sotsiaalteenuste põhjalik andmebaas kaardistamine ja analüüs
- Lähtumine elanike heaoluküsitlusest väljatoodud probleempunktidele
- Kodanikeühenduste kaasamine rahvatervise arendamisele
- Terviseprofiili järjepidev kaasajastamine, sidusus maakondlike ja valdkondlike arendusdokumentidega

Tegevused 2010-2013 (hinnanguline ressursivajadus 1 500 000 krooni)

- Koostöös sotsiaalvaldkonna spetsialistidega maakonna tervishoiuteenuste ja sotsiaalteenuste põhjalik kaardistamine ja analüüs
- Lähtudes arengudokumentidest terviseteenuste väljatöötamine, arendamine
- Maakondliku tervisedenduse tegevuskava väljatöötamine ja kirjastamine (kaardistada koostöös KOV esindajatega rahvatervise arendamisele suunatud tegevus ja traditsioonilised üritused, teha kättesaadavaks nii veebipõhiselt kui ka paberandjal igale elanikule)
- Maakonna tervisedendust tutvustava trükise väljaandmine (“Terve ja Turvaline Tartumaa”)

7. KOKKUVÕTE

Tartu maakonna terviseaktiivile toimus terviseprofiili koostamise koolitus jaanuaris 2010. Koolitus andis vajalikud teadmised ning esmased oskused profiili koostamiseks.

Meie maakonna terviseprofiili koostamise meeskonnale jäi paar kuud, mille jooksul toimus 3 koosolekut.

Kolme kuu jooksul ei ole võimalik kaardistada kogu soovitud andmestikku. Tartu maakonna terviseprofiili koostamisel osalesid erinevate valdkondade spetsialistid oma põhitöö kõrvalt.

Kaardistatud andmebaas vajab ühtlustamist, süstematiseerimist ja professionaalset analüüsi.

Piiratud ajaressursi tõttu ei ole konkreetset tegevuskava profiilile lisatud. Tegevuskava vajab kooskõlastamist ametkondade ja võrgustike esindajatega.

Samas on antud dokumendi näol hea ülevaade maakonna tervisedendusest, tervisemõjuritest ning omavahelistest seostest, mis on lähtepunktiks Tartu maakonna edasises tervise arendamise protsessis.

Lisatud on hinnanguline ressursivajadus, mis võimaldaks soovitud mahus tegevused ellu rakendada.

Kõik panustanud väärivad tänusõnu.

8. TARTU MAAKONNA TERVISEPROFIILI KOOSTAMISEL OSALENUD

- GERT KRABBI Lõuna Eesti Päästekeskus
- LY BRIKKEL Lõuna Politseiprefektuur
- VERNER ANT Lõuna Politseiprefektuur
- RIINA SEPMA Tartu Maavalitsus
- ANNELY VÕSASTE Tartu Maavalitsus
- KAIRI KAMPUS Tartu Maavalitsus
- AARE LAAK Tartu Maavalitsus
- SIIRI SINIJÄRV Tartu Maavalitsus
- TIJU EINTALU Tartu Maavalitsus
- AIME KOGER Tartu Maavalitsus
- EDA TAGAMETS Tartu Maavalitsus
- EHA ANSLAN Lõuna Eesti Päästekeskus
- ERKI REMMELKOOR Lõuna Eesti Päästekeskus
- REESI EFERT Lõuna Regionaalne Maanteeamet
- KAI KUUSPALU Lõuna Regionaalne Maanteeamet
- KRISTI RILLO Eesti Punase Risti Tartu osakond
- LEA SAUL Tartu Maavalitsus

IV KASUTATUD KIRJANDUS, ANDMEBAASID

- Kasmel, A., Lipand, A. (2007). Tervisedenduse teooria ja praktika. I Sissejuhatus salutoloogiasse. Tallinn
- SA Eesti Koostöö Kogu (2009). Eest Inimarengu aruanne 2008. Tallinn 2009
- Sotsiaalministeerium (2008). Rahvastiku Tervise Arengukava 2009-2020. Tallinn.
- Tiit, E.M. (2006). Suremus Eestis ja selle sõltuvus soost. Statistikaamet.
- Tiit, E.M. (2007). Eesti rahvastiku põhinäitajad aastail 2006—2007 Euroopa taustal. Rahvastikuminstri Büroo. Tartu Ülikool. Statistikaamet.
- Tilts, I. (2009). Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofiili koostamine. Tervise Arengu Instituut, Tallinn
- Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring, 2008 TAI Tln. 2009
- Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2005/2006 õppeaasta TAI Tallinn 2007
- Statistikaameti koduleht www.stat.ee
- Sotsiaalministeeriumi koduleht www.sm.ee
- Eesti Haigekassa koduleht www.haigekassa.ee
- Tervise Arengu Instituudi koduleht www.tai.ee
- Eurostat-i koduleht www.epp.eurostat.ec.europa.eu
- Tervisekaitseinspeksiooni koduleht www.tervisekaitse.ee

V SIDUSDOKUMENDID

- Tartumaa arengustrateegia aastani 2014
- Rahvastiku Tervise Arengukava 2009-2020. Tallinn
Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006 – 2015
- Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012
- Riiklik vähistrateegia aastateks 2007 – 2015
- Südame- ja veresoonehaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005 – 2020
- Noorsootöö strateegia 2006-2013
- Päästeala ennetustöö strateegia aastani 2011
- Eesti rahvuslik liiklusohutuse programm 2003-2015
- Liiklusseadus (jõustunud 01.02.2001)
- Laste liikluskasvatuse kord (vv m nr 89 8.03.2001)
- Jalgratturi ja mopeedijuhi eksamineerimise ja neile juhilubade väljaandmise eeskiri (teede- ja sideministri m nr 70 22.06.2001)
- Riiklik õppekava (alusharidus 1999, üldharidus 2006)
- Eesti rahvuslik liiklusohutusprogramm 2003-2015
- Tartu maakonna eakate sotsiaalhoolekande arengukava 2006-2015
- Tartu maakonna riskianalüüsi ning kriisireguleerimisplaani Tartu maakonna riskianalüüsi ning kriisireguleerimisplaan 2008
- Vigastuste ennetamise strateegia alusdokument (kinnitamata)
- Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Siseministeeriumi vahel sõlmitud koostööleping 1.1-8-2/221
- Noorsootöö seadus
- Huvialakooli seadus
- Alaealiste mõjutusvahendite seadus
- Tartumaa noortekogu põhikiri
- Tartumaa Tervisenõukogu tegevuskava
- Tartu linna terviseprofiil, Tartu maakonna kohalike omavalitsuste terviseprofiilid

